

ВСЕУКРАЇНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР «УКООПОСВІТА»

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

учасників Дев'ятнадцятої
науково-практичної конференції студентів
закладів фахової передвищої та вищої освіти
Укркоопспілки

**«Інноваційні процеси
і їх вплив на ефективність
діяльності підприємства»**

Частина 3

Укоопосвіта
2023

Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства

Науково-практична конференція
2023 року

Збірник тез доповідей учасників Дев'ятнадцятої науково-практичної конференції студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти Укркоопспілки «Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства». Частина 3. –К. : НМЦ «Укоопосвіта», 2023. – 136 с.

Редакційна колегія:

ВОЙНАШ Лідія, к.е.н
ВІНІЧЕНКО Катерина
ДЕЛІЯ Оксана, к.і.н., доц.
ДОБРИДНИК Степан
ЗУБКО Наталія
КАБАЦІ Богдан, к.е.н., доц.
КОЛОТІЙ Світлана, к.е.н.
КОШКАРОВ Степан, к.е.н., доц.
КУЦИК Петро, д.е.н., проф.
ЛІМАКОВА Людмила
МАНЖУРА Олександр, д.е.н., проф.
МИХАЙЛОВ Олександр, к.п.н., доц.
МУЛЯРЧУК Василь, к.е.н., доц.
НЕСТУЛЯ Олексій, д.і.н., проф.
ПІХОТІНА Любов
СЕМАК Богдан, д.е.н., проф.
СИЛАНТЬЄВА Олена
ТЕЛЯЧИЙ Юрій, д.і.н., проф.

© НМЦ «Укоопосвіта», 2023

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Руденко Андрій

Яріш Олена – наукова керівниця,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У роботі досліджено основні властивості поняття «цифрова трансформація бізнесу». Виявлено, що у поглядах провідних управлінців сучасного бізнесу найчастіше цифрова трансформація сприймається як технологія переходу до нового переосмисленого рівня ведення бізнесу із використанням сучасних технологій. Розглянуто сучасні тренди цифрової трансформації бізнесу у світі та Україні.

Ключові слова: цифровізація бізнесу, трансформація, інноваційний розвиток, хмарні технології, штучний інтелект, блокчейн, смарт-контракти.

Постановка проблеми. Ефективне функціонування бізнесу є ключовим фактором, що забезпечує економічне зростання країни та створює робочі місця. Вагома роль бізнес-спільноти у відновленні економіки України зумовлює необхідність у пошуку нових способів формування конкурентних переваг вітчизняних компаній в умовах цифрової ери. Незважаючи на значний науковий прогрес, питання щодо трансформації бізнесу через інноваційний розвиток держави, що допомагає покращити діяльність організацій, все ще залишаються недостатньо розробленими і потребують подальших наукових досліджень та обґрунтувань.

Аналіз основних досліджень. Питання щодо впливу інноваційного розвитку держави на трансформацію бізнесу в умовах цифрової економіки розглядаються як закордонними, так і вітчизняними авторами, серед яких можна виділити В. Андрєєву, П. Гринько, К. Келлі, Т. Лободзинську, О. Синявську, О. Сосновську, І. Причепу та інших. Цьому питанню приділяється достатня увага провідними економістами, але з розвитком цифрової економіки в Україні виникає потреба в подальшому, більш глибокому вивченні цих проблем.

Мета. Дослідити тенденції цифрової трансформації бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація бізнесу – один з найглобальніших трендів 2020-2023 років. У цифровий простір переходить бізнес з абсолютно різних галузей. За даними Gartner 91% компаній в усьому світі задіяні в тій або іншій формі діджитал-процесів, а 87% CEO вважають цифрову трансформацію пріоритетною задачею [9].

Цифровий підхід є новою філософією бізнесу, яку обирають не лише окремі підприємства, але й цілі галузі як єдиний можливий напрям розвитку та варіант для відповіді на стрімкі зміни в навколишньому світі. При цьому діджиталізація передбачає необхідність наявності та постійного розвитку зворотного зв'язку між суб'єктами підприємницьких відносин та глибинну трансформацію стратегії бізнесу. Це означає повне оновлення чинної бізнес-

моделі, переосмислення місії діяльності бізнес-агентів, процесів, інструментів і засобів.

Серед основних тенденцій у галузі цифрової трансформації бізнесу останніх років в Україні варто відмітити:

- хмарні технології: все більше підприємств переходять на хмарні платформи та сервіси для збереження та обробки даних, що дозволяє їм працювати більш ефективно та знижувати витрати на ІТ-інфраструктуру. На думку експертів, світовий ринок хмарних послуг продовжить динамічно зростати у середньому на 20% щорічно, а світові витрати на публічні хмарні сервіси до 2023 року мали б зрости вдвічі – до \$500 млрд. [5];

- штучний інтелект: застосування штучного інтелекту (AI) для автоматизації бізнес-процесів, покращення аналітики та прийняття рішень, а також для підвищення якості обслуговування клієнтів. За даними опитування «Штучний інтелект: створений для масштабування», проведеного компаніями Accenture Strategy і Accenture Applied Intelligence серед 1 500 керівників C-Suite компаній у 12 країнах світу у 16 галузях ще у 2019 році, 84% топменеджерів вважали, що штучний інтелект сприяє зростанню компанії та оптимізує робочі процеси [11]. За даними Gartner у 2022 році глобальна вартість бізнесу, пов'язаного зі штучним інтелектом, збільшилась до \$3,9 трлн та очікується, що до 2030 року внесок штучного інтелекту у світову економіку досягне \$15,7 трлн. [10].

Штучний інтелект має різні функції, серед яких взаємодія з клієнтами, складання рекомендацій, сегментування аудиторії в маркетингових кампаніях, оптимізація процесів виробництва та вивчення лояльності клієнтів. Взаємодія з клієнтами організовується через чат-ботів, які відповідають на запитання швидше, ніж люди, і прогнозують попит та ймовірність покупки. Штучний інтелект також використовуються для рекомендацій продуктів, сегментування аудиторії, вивчення лояльності клієнтів та внаслідок цього сприяти оптимізації витрат (збільшити кількість потенційних клієнтів на 50%, скоротити час дзвінків на 60–70% та зменшити сукупні витрати на 40–60%).

- застосування технології блокчейн для покращення ефективності бізнес-процесів, забезпечення безпеки та прозорості взаємодії з партнерами та клієнтами. Згідно з опитуванням Gartner, близько 11% підприємств уже використовують технологію блокчейн у своїй діяльності сьогодні, тоді як 75% активно досліджують, як це зробити [9];

- смарт-контракти (розумні контракти): застосування розумних контрактів на основі технології блокчейн, що дозволяє автоматизувати процеси підписання та виконання контрактів, знижувати витрати на юридичні послуги та запобігати шахрайству;

- кібербезпека: зростання загроз кібербезпеці вимагає від підприємств забезпечення високого рівня захисту своєї інформації та даних клієнтів. Це призводить до збільшення витрат на кібербезпеку та розвитку нових технологій у цій галузі;

- роботизація та автоматизація: застосування роботів та автоматизації виробничих процесів, що дозволяє знижувати витрати на працю, збільшувати продуктивність та якість продукції, а також зменшувати ризики для працівників;
- віддалена робота: зростання популярності віддаленої роботи та використання технологій для забезпечення ефективної комунікації та співпраці між віддаленими працівниками та командами. Це дозволяє знижувати витрати на оренду офісного простору та забезпечення робочих місць, а також залучати талановитих співробітників з усього світу.

Висновки. Цифрова трансформація має багато переваг для бізнесу, таких як підвищення продуктивності та зменшення часу, витраченого на повторювані завдання, завдяки автоматизації процесів організації. Крім того, це може покращити комунікацію з клієнтами, партнерами та співробітниками, а також надати нові можливості для обслуговування клієнтів. Іншою важливою перевагою є можливість підвищення конкурентоспроможності на бізнес-ринку шляхом оптимізації процесів організації. Тому очевидним є необхідність прискорення інноваційного розвитку бізнес-середовища в Україні через цифрову трансформацію бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева В. Г. Оцінка сучасного стану інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств реального сектора економіки України / В. Г. Андреева, О. А. Сосновська // Проблеми економіки. 2016. – № 1. – С. 68–74. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-ofeconomy-2016-1_0-pages-68_74.pdf
2. Гринько П. Л. Цифрова трансформація бізнесу в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні / П. Л. Гринько // БІЗНЕСІНФОРМ. 2020. – № 3 (506). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrova-transformatsiya-biznesu-v-umovah-rozvitku-innovatsiy-nih-protseviv-v-ukrayini>
3. Келлі К. Невідворотне: 12 технологій, що формують наше майбутнє / пер. з англ. Н. Валецька. – К. : Наш Формат, 2018. – 364 с.
4. Причепя І. В. Проблеми конкурентоспроможного розвитку підприємництва в Україні за сучасних умов / І. В. Причепя, Т. К. Мещерякова // Розвиток підприємництва в Україні: теорія, методологія та практика: колективна монографія / під ред. проф. О. О. Непочатенко. – Умань, 2017. – 244 с.
5. Світові витрати на хмарні сервіси досягнуть 500 млрд доларів в 2023 році URL: <https://denovo.ua/blog/svitovi-vitrati-na-hmarni-servisi-dosyagnut-500-mlrd-dolariv-62>
6. Тимошенко О. Цифрова трансформація бізнесу. URL: <https://techexpert.ua/digital-transformation-of-business/>
7. Штучний інтелект для бізнесу: які завдання здатен вирішувати та в яких галузях допомагає URL: <https://mind.ua/publications/20254126-shtuchnij-intelekt-dlya-biznesu-yaki-zavdannya-zdaten-virishuvati-ta-v-yakih-galuzyah-dopomagaе>

8. Тронь С. Як хмарні сервіси «розвантажують» ІТ та прискорюють цифрову трансформацію URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/6/677532/>

9. COVID-19 has created an urgent need for organizations to accelerate their digitalization efforts. URL: <https://www.gartner.com/smarterwithgartner /covid-19-accelerates-digital-strategy-initiatives>

10. Fascinating AI Statistics and Trends for 2023. URL: <https://dataprot.net/statistics/ai-statistics/>

11. AI: BUILT TO SCALE From experimental to exponential URL: https://www.accenture.com/content/dam/accenture/final/a-com-migration/custom/_acnmedia/thought-leadership-assets/pdf-2/Accenture-Built-to-Scale-PDF-Report.pdf#zoom=50

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ І ПРОЗОРОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Симчук Ігор

*Іванчук Світлана, Кухтіна Ірина – наукові керівниці,
Харківський кооперативний торгово-економічний фаховий коледж*

Анотація. У роботі розглянуто тенденції сучасних трендів діджиталізації у сфері роздрібної торгівлі та зміни, які внаслідок цього відбуваються. Проаналізовано стан запровадження нових бізнес-моделей, заснованих на діджитал-технологіях. Визначено, що діджиталізація сприятиме підвищенню задоволеності та лояльності споживачів, зростанню прибутку.

Ключові слова: діджиталізація, трансформація, інновації, конкурентоспроможність, дискаунт, ритейл.

Постановка проблеми. Нині кожен суб'єкт господарювання прагне підвищення конкурентоспроможності, ведення стабільного бізнесу. Трансформації відбуваються завдяки зручному використанню інноваційних технологій.

Аналіз основних досліджень. Одним із драйверів інноваційного розвитку підприємства стає діджиталізація. Адже для підтримки конкурентоспроможності підприємства використання цифрових перетворень є невідворотним. Формування цифрової економіки в Україні має стати рушійною силою для збільшення ВВП і покращення рівня життя населення. Окремі теоретичні аспекти діджиталізації висвітлені в наукових доробках вчених: О. Бакуменко, О. Грибіненко, О. Гудзь, М. Дубина, О. Козлянченко, С. Король, Т. Лазоренко, Л. Лігоненко, М. Устенко, С. Федюнін та інші.

Так, Л. Лігоненко вважає, що діджиталізація є необхідним процесом розвитку сучасних підприємств в умовах неоекономіки. Вона покликана спростити та прискорити роботу з великими базами даних, покращити комунікації з клієнтами, постачальниками та партнерами, а також з усіма інститутами зовнішнього середовища.

Автор М. Устенко говорить про те, що діджиталізація є корінними перетвореннями, що знаходять вираження в глибокому проникненні цифрових технологій у бізнес-процеси.

А. Гуренко зазначає, що головною особливістю діджиталізації є створення умов для більш комфортної та оперативної взаємодії бізнесу та споживачів.

Мета дослідження. Аналіз впливу діджиталізації на діяльність підприємства та використання цифрових технологій для збільшення його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Діджиталізація – це процес переведення різноманітної інформації у всіх її формах – текстовій, звуковій, графічній – у цифровий формат, зрозумілий сучасним гаджетам.

Аналіз впровадження діджиталізації проведено за матеріалами корпорації «АТБ-Маркет», що є базою практики студентів коледжу.

Кожен з 1316 інноваційних дискаунтів мережі «АТБ-Маркет» продовжує активно розвиватися та впроваджувати сучасні інноваційні рішення та сервіси. Вони покликані зробити процес купівлі товарів в «АТБ-Маркет» максимально комфортним для кожного споживача. Як соціально орієнтована бізнес корпорація виконує основну місію – безперебійно поставляти гарантовано якісні товари першої необхідності за максимально демократичними цінами. Стратегія розвитку корпорації заснована на інтересах і потребах клієнтів, яких в «АТБ-Маркет» прийнято вважати партнерами по бізнесу, для яких створенні клієнтські сервіси.

Одним з них є інтелектуальний помічник «АТБОТ», який з 2019 року спілкується з мільйонами клієнтів у популярних месенджерах Viber і Telegram. Він замінив застарілу скасовану паперову книгу скарг і пропозицій. Чат-бот здатен швидко надати точну інформацію про асортимент, акції, місце знаходження магазинів та вакансії. Це зручний канал зворотного зв'язку та знаковий крок у діджиталізації рітейлу.

Важливим є і випуск безпрецедентного для рітейлу продукту – банківської карти АТБ. Крім переваг звичайної АТБ Visa Gold, вона дає ексклюзивну суперзнижку в магазинах мережі, а тепер ще й гарний кешбек у мережі аптек АНЦ.

На запровадження цифрових технологій впливають зміни портрета споживача. Існують чотири основні тенденції:

1. Урбанізація. Очікується, що до 2050 року 68% населення світу житиме в містах.

2. Старіння населення. Відсоток людей у віці 60 + збільшиться удвічі до 2050 року і сягне 2 млрд.

3. Зменшення розміру домогосподарств. У 2021 році він зменшився до 3,9 людини.

4. Смартфонізація. Через повсюдне використання смартфонів середній рівень уваги покупців знизився з 12 секунд у 2018 році до 8 секунд у 2021 році. Наприклад, покупці, які чекають на касі магазину, більш схильні дивитися у телефон, ніж на полиці з покупками. Тепер бізнес воює за увагу покупців з їхніми

смартфонами. З'явився навіть спеціальний термін «мобільна сліпота». Тому почали розмішувати рекламу на тротуарах, щоб її простіше було побачити людям, які користуються смартфонами під час ходьби.

Сучасний покупець став вибагливішим та сам диктує умови ринку. Зараз бізнес повинен передбачити, яка потреба виникне у споживача наступного дня, щоб задовольнити її вже сьогодні. Пріоритети споживача змінилися. Він орієнтується на зручність та економію часу. Люди вже не готові годинами стояти в чергах. Вони хочуть менше часу проводити в магазині, а натомість більше приділяти його власним інтересам. До того ж покупці стали більш ерудованими. В епоху інтернету знайти інформацію про товар стало просто. Часто, приходячи за товаром, споживач уже добре ознайомлений з його характеристиками та заміниками. Він очікує значно більшої обізнаності продавців та консультантів.

Адаптованість діджитал-технологій до сучасного покупця підтверджує статистика. На цей час число постійних клієнтів «АТБ-Маркет» перевищило позначку 4 млн осіб. Статистика доводить, що понад 95% громадян України купували товари в дискаунтерах цієї торговельної мережі.

Для ефективної комунікації з клієнтами корпорація потребує контакт-центру. Це можна створити за допомогою Віртуальної мобільної АТС від Київстар.

Віртуальна мобільна АТС – хмарна платформа, яка дає змогу об'єднати всі мобільні й фіксовані телефонні номери корпорації в єдину корпоративну мережу, автоматично розподіляти вхідні виклики, здійснювати багато одночасних дзвінків, вести статистику й запис розмов, переводити вхідні дзвінки без роз'єднання зв'язку, а також інтегрувати корпоративну телефонну мережу в ІТ-систему.

Діджитал-технології не оминули й роботу торговельних представників.

Наприклад, для аналізу викладки товарів використовується розпізнавання зображень. Тепер торговельному представнику вже не потрібно вручну вносити інформацію в спеціальну програму, достатньо лише зробити фото. Алгоритм розпізнає бренд товару, його ціну та надсилає інформацію до автоматизованої бази даних. У результаті заощаджується 30% часу на відвідування «АТБ-Маркет», точність даних складає 98%.

Застосування цифрових технологій на 3% скоротили видатки корпорації завдяки переходу від паперового документообігу на електронний. Використання паперових документів коштує в 13 разів дорожче вартості самого паперу. Отже, паперовий документообіг поступово відмирає та стає архаїзмом. Запровадження електронного документообігу (ЕДО) обумовлено наступним:

1. Оперативність та продуктивність роботи з електронними документами та звітами. Життєвий цикл документа в середньому становить 14 днів. 90% усіх паперових документів більшу частину часу передаються від одного співробітника до іншого. Виходить, що безпосередньо продуктивній роботі над документом приділяється всього лише 10% витраченого на нього часу.

При використанні ЄДО документи передаються від одного співробітника до іншого миттєво. Порівняйте: якщо при паперовому документообігу на доставку вхідної кореспонденції персоналу витрачається у середньому 5 год., при ЄДО – 5 хвилин. Час обробки документів скорочується на 90%. На узгодження вихідної кореспонденції при ЄДО витрачається у 2,2 рази менше часу, ніж при паперовому документообігу.

2. Зручність та мобільність роботи з електронними документами. У системі електронного документообігу документи не дублюються. Існує один актуальний оригінал, який проходить шлях заздалегідь визначеним маршрутом. Це означає, що при рецензуванні, обговоренні або затвердженні електронний документ миттєво потрапляє на наступний крок.

3. Актуальність інформації. Майже 60% друкованих копій документів втрачають свою актуальність у той же день! Вони або одразу потрапляють у смітник, або залишаються лежати на столі. Немає сенсу робити величезну кількість копій одного документа, адже це веде до нецільового витрачання коштів і призводить до плутанини у величезній кількості паперів.

Найактуальніша інформація зараз доступна в електронному вигляді. Не встигли урядовці прийняти та підписати якийсь закон – це вже висвітлено на професійних ресурсах, наприклад, на популярному інтернет-порталі України для бухгалтерів «Дебет – Кредит» тощо. До того ж, ця інформація вже структурована та прокоментована експертами. Фахівці підприємства не витрачають кошти на пошук інформації та її аналіз, а весь цей час працюють.

4. Зберігання документів. Електронний документ, як і його копія, вважаються оригіналом документа за наявності обов'язкових реквізитів, зокрема, електронного підпису.

Створення електронних архівів документів, а також їхніх резервних копій на різних майданчиках дозволяє таким архівам бути невразливими, а отже, захищеними від втрат інформації. Такий підхід до зберігання документів «застраховує» від одночасної втрати усіх архівів. До того ж, інформація може бути швидко відновлена. Архівування електронних документів дозволяє значно скоротити місце для їх зберігання (на різних носіях інформації).

Таким чином, запровадження діджитал-технологій дозволило корпорації у 2021 році додатково отримати 14,6 млрд гривень. Оскільки відбувся приріст товарообороту з 70,7 млрд гривень у 2020 році до 85,3 млрд гривень у 2021 році. На основі цього збільшився дохід на 1,9 млрд гривень.

У планах корпорації «АТБ-Маркет» – запровадження швидкого корпоративного Інтернету, запуск нового мобільного застосунка, який у підсумку створить екосистему «АТБ-Маркет» та об'єднає в собі всі діджитал-сервіси, які будуть масштабовані на мережу, запуск цифрової банківської карти АТБ і нових програм лояльності, впровадження так званої «Зони сервісів», де будуть розташовані каси самообслуговування (КСО), місця видачі інтернет-замовлень і місця для перевірки покупок, зроблених за допомогою сервісу «Скануй – купи».

Висновок. Відтепер, сидячи вдома з улюбленим гаджетом у руках, ви можете відвідати «АТБ-Маркет» та заздалегідь замовити майже все необхідне в магазині.

І найголовніше: вам не потрібно витратити час на відвідування магазину і пошук потрібних товарів, адже на момент відвідування магазину ваше замовлення вже чекатиме на вас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Удовіченко С. О. «Діджиталізація бізнес-процесів підприємства» URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230518>.
2. Яценко В. В. «Діджиталізація – сучасний фактор розвитку бізнес-процесів». Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 30.01.2022 р. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2022/202.pdf.
3. «Діджиталізація – спосіб розвитку бізнесу». URL: <https://ua.scallium.pro/what-is-digital>.

ГРТ-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

Михайленко Василь

Руденко Юлія – наукова керівниця,

Сумський фаховий коледж економіки і торгівлі

Анотація. У роботі описано сутність технології ChatGPT, обґрунтовано зростання її популярності у різних галузях. Описано можливості використання ChatGPT для підприємств торгівлі споживчої кооперації та переваги їх застосування.

Ключові слова: ChatGPT, споживча кооперація, підприємства торгівлі.

Постановка проблеми. Застосування складових штучного інтелекту як-то неймережі, великі бази даних (data mining), розпізнавання образів, експертні системи, діагностика охоплюють все більшу кількість галузей.

Аналіз основних досліджень. Дослідження Deep Knowledge Analytics щодо ринку штучного інтелекту у Східній Європі 2021 р. показало, що Україна знаходиться на другому місці серед країн, які розробляють технології на основі штучного інтелекту і намагаються реалізувати наробки [1]. У 2022 році неабиякої популярності набуло впровадження на українському ринку технології ChatGPT, яку майже миттєво користувачі визнали як прогресивну, інноваційну і затребувану у будь-якій галузі. Споживча кооперація, яка уміщує у собі виробництво, торгівлю, обслуговування якнайбільше потребує таких інноваційних методів, як зазначена технологія для автоматизації та удосконалення процесів ведення підприємницької діяльності. Актуальність використання технології ChatGPT на підприємствах споживчої кооперації зумовила мету дослідження.

Мета. Розглянути можливості і обґрунтувати переваги використання технології ChatGPT для підприємств торгівлі споживчої кооперації.

Виклад основного матеріалу. GPT (Generative Pre-trained Transformer) – це технологія штучного інтелекту, що базується на нейронних мережах та призначена для генерації текстів. У свою чергу ChatGPT – це окремий інструмент штучного інтелекту, що дозволяє створювати автоматизовані чат-боти, які можуть взаємодіяти з клієнтами в режимі реального часу та надавати їм потрібну інформацію. Робота чату базується на моделі машинного навчання, яка тренується на великій кількості текстових даних для розуміння контенту і завдяки цьому здатна самостійно генерувати унікальний текст [2].

ChatGPT можна назвати розумним ботом, який розуміє запитання та надає вичерпну відповідь. Ця особливість бота дозволяє ефективно використовувати час, який відводиться людиною на виконання певних завдань.

Зазначені якості інноваційної технології вже використовуються на найбільш прогресивних передових підприємствах. Так, одна з найбільших у світі мереж супермаркетів та гіпермаркетів компанії SPAR, які діють у 50 країнах світу успішно застосовує технологію GPT для персоналізованої підтримки та консультації споживачів у виборі товарів [3].

Перерахуємо можливості використання ChatGPT для підприємств торгівлі у споживчій кооперації.

1. Автоматичне створення контенту. Торгові підприємства та споживчі кооперативи можуть створювати зміст для своїх сайтів, соціальних мереж, рекламних кампаній та інших каналів зв'язку за допомогою GPT-технології. Система може автоматично генерувати описи товарів, статті про новинки та тренди в галузі, рекомендації та інші види контенту. Це не тільки збільшує швидкість створення контенту, але і знижує витрати на розробку та створення контенту. Приклад згенерованого контенту на тему: «Кооперація в Україні» представлено на рисунку 1.

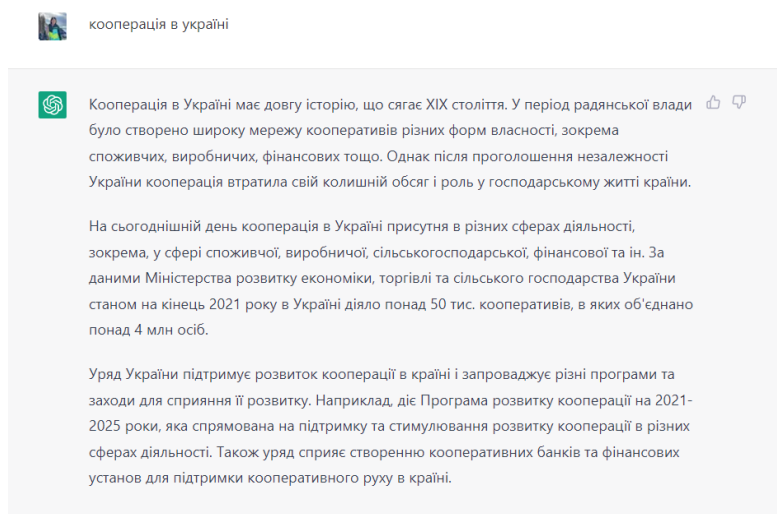

Рис. 1. Згенерований контент ChatGPT на запитання «Кооперація в Україні»

2. Організація комунікацій з клієнтами. GPT-технологія може бути використана для створення інтерактивних чат-ботів, які забезпечують швидку та точну відповідь на запитання клієнтів. Це може бути особливо корисно для великих мереж магазинів, де клієнти можуть запитувати про різні локації та наявність певних продуктів.

3. Вирішення проблем зі збереженням даних та їх аналізом. GPT-технологія може використовуватися для збору та аналізу даних про клієнтів, продажі та інші параметри.

Наведемо приклади застосування GPT-технології, які можуть стати у нагоді для підприємств торгівлі споживчої кооперації:

Консультації споживачів щодо придбання товарів (кастомер-сервіс): додатки, що використовують GPT-технологію, можуть відповідати на запитання покупців та допомагати їм знайти необхідний товар у магазинах. Чат-боти, які використовують GPT-технологію, можуть відповідати на запитання клієнтів та надавати підтримку через месенджери або електронну пошту.

Персоналізований маркетинг: GPT-технологія може допомогти в аналізі поведінки клієнтів та розумінні їхніх індивідуальних потреб, що може допомогти створити персоналізовані пропозиції та рекламу. На рисунку представлено фрагмент відповіді бота на запитання щодо організації рекламної компанії у торгівлі (рис. 2.)

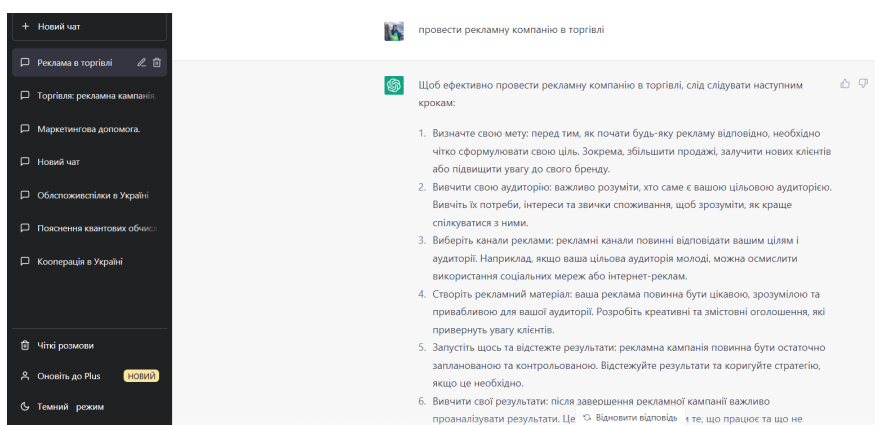

Рис. 2. Фрагмент відповіді ChatGPT на запитання щодо організації рекламної компанії у торгівлі

Персоналізація споживачів: GPT-технологія може допомогти підприємствам на основі індивідуальних потреб, історії купівель та поведінки клієнтів формувати персоналізовані рекомендації або пропозиції.

Аналіз ринку: GPT-технологія може допомогти в аналізі даних про споживчу поведінку та тренди, що може допомогти підприємствам торгівлі споживчої кооперації прогнозувати ринок та адаптуватися до змін. Аналіз підприємств Сумської облспоживспілки сформований за запитом представлений на рисунку 3.

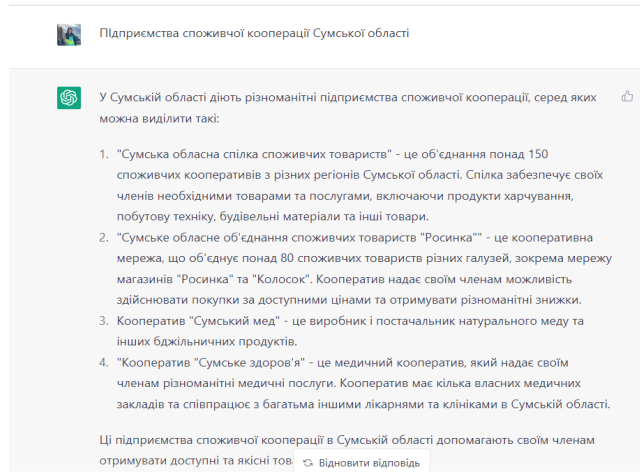

Рис. 3. Аналіз підприємств Сумської облспоживспілки сформований за запитом

Переклад інструкцій та описів товарів на різні мови: додатки з GPT-технологією можуть автоматично перекладати описи товарів на інші мови, що може допомогти підприємствам збільшити свою аудиторію та розширити ринки збуту (рис.4.).

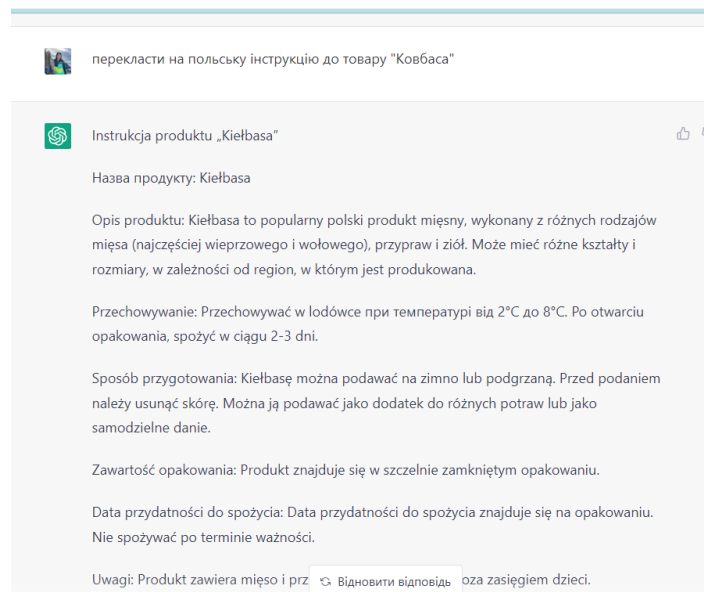

Рис. 4. Приклад використання ChatGPT для перекладу на польську мову опису товару

Контроль запасів: GPT-технологія може допомогти підприємствам споживчої кооперації відслідковувати залишки продукції і прогнозувати її зміни на заданий період часу.

Використання GPT-технології в роботі підприємств торгівлі споживчої кооперації однозначно надасть наступні переваги:

Зниження витрат на клієнтське обслуговування: GPT-технологія дозволить автоматизувати процес обробки запитів клієнтів, що дозволить суттєво знизити витрати на клієнтське обслуговування. Зокрема, скорочуються витрати

на заробітну плату операторам call-центру або інших співробітників, що відповідають за зворотній зв'язок з клієнтами.

Збільшення продуктивності роботи підприємства. автоматизація процесу обробки запитань та відповідей також дозволить збільшити продуктивність роботи підприємства, оскільки співробітники зможуть приділити більше часу іншим важливим завданням.

Підвищення лояльності клієнтів: якщо клієнти отримують швидкі та точні відповіді на свої запитання, це може позитивно вплинути на їхню лояльність до підприємства.

Аналіз та прогнозування попиту: GPT-технологія може бути використана для аналізу та прогнозування попиту на товари та послуги. За допомогою аналізу текстів зі сторінок в соціальних мережах, рецензій та інших відгуків клієнтів, можна зрозуміти, які товари та послуги є найбільш популярними серед споживачів, які є їхні вподобання та як можна збільшити продажі.

Підвищення ефективності рекламних кампаній: GPT-технологія може бути використана для підвищення ефективності рекламних кампаній. За допомогою аналізу текстів зі сторінок в соціальних мережах, рецензій та інших відгуків клієнтів можна зрозуміти, які рекламні повідомлення та пропозиції найбільш ефективні для певних груп споживачів. Це дозволить підприємствам розробляти більш точні та ефективні рекламні кампанії.

Висновки. Таким чином, штучний інтелект може стати ключовим фактором успіху підприємств торгівлі споживчої кооперації. У статті окреслені можливості і обґрунтована користь від використання GPT-технології. Зокрема, розробка сервісів на основі GPT дозволить підвищити ефективність торговельної діяльності, збільшити прибуток, забезпечити високий рівень обслуговування клієнтів та задоволення їх потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітика знань. Інтелектуальні системи / Knowledge Analytics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.knowledgeanalytics.com/>
2. Ладуба М. Як отримати доступ до ChatGPT в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mc.today/uk/>
3. Офіційний сайт мережі магазинів SPAR [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://shop.spar.ua/varash+p>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кожина Марія

Гаряга Леся – наукова керівниця,

Черкаський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі

Анотація. У роботі досліджено сутність цифровізації економіки та систематизовано виклики та перспективи цього процесу у вітчизняних реаліях.

Ключові слова: економіка, цифровізація, виклики цифровізації економіки, перспективи цифровізації економіки.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки ставить перед кожним суб'єктом підприємницької діяльності низку нових завдань. Традиційні підходи до ведення бізнесу вже не задовольняють зростаючий попит та очікування клієнтів, не відповідають вимогам підвищення ефективності та прибутковості. Цифровізація економіки змінює систему економічних відносин, збільшується конкуренція з боку нетрадиційних провайдерів послуг, зокрема високотехнологічних компаній та стартапів «Fintech». Так, останніх можна вважати, з одного боку, реальною загрозою для розвитку традиційних видів діяльності, а з іншого – новим етапом розвитку, якщо бізнес зможе подолати традиційний консерватизм, формуючи нові прогресивні відносини та співпрацю з високотехнологічними компаніями та стартапами. Отже, розвиток цифровізації економіки є важливою проблемою, що потребує дослідження.

Аналіз основних досліджень. Проблеми цифрового розвитку економіки досліджують як закордонні, так і вітчизняні науковці. Серед закордонних науковців варто виділити праці Д. Енгельбарта, Н. Негропonte, Д. Тапскотта, Е. Вільямса, Д. Сміта, Д. Стігліца, Е. Петерса; серед вітчизняних дослідників розвитку цифрової економіки присвячено праці О. Вінник, Г. Жекало, Н. Гавриленко, І. Тарасенко, М. Руденка, Н. Пантелєєвої та інших.

Мета. Метою дослідження є систематизація викликів та перспектив цифровізації економіки як сучасного тренду розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток цифровізації економіки у сучасному світі має важливе значення, враховуючи виклики фінансового, економічного, природного та воєнно-політичного характеру. Додатковим поштовхом до посиленого розвитку цифрових послуг з використанням відповідних технологій став епідеміологічний фактор, а саме: поширення коронавірусу, коли багато компаній почали виходити на якісно новий рівень надання онлайн-послуг.

Трактуванню цифровізації економіки присвячена велика кількість наукових праць. Найбільш систематизованим у даному аспекті є підхід М. Руденка, який виділяє чотири підходи у визначенні цифровізації [1, с. 63]:

- з наукової точки зору – це процес еволюції економічних, соціальних, виробничих, техніко-технологічних, організаційних, управлінських, та інших

відносин всередині суспільства, зміна їх суб'єктивно-об'єктивної орієнтованості, яка викликана розвитком інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій;

- з практичної точки зору – це механізм зміни загальної бізнес моделі ведення підприємництва задля отримання ними нових покращених характеристик роботи з метою оволодіння конкурентними перевагами, створення додаткової вартості та підвищення ефективності існуючих бізнес-процесів;

- з точки зору державного підходу – це фізичне насичення суспільства електронно-цифровими пристроями та прискорений обмін інформацією між ними, що дозволяє поступово стерти межу між віртуальним та фізичним світом;

- з точки зору суспільства – це абсолютно нова парадигма розвитку нації, основана на повсякденному та повсюдному використанні цифрових технологій, що забезпечить оперативність обміну даними та швидкість доступу до інформації і бази знань.

На думку Н. Пантелєєвої цифрова економіка – це економіка цифрового суспільства, передбачає реалізацію потенціалу і цифрову трансформацію всіх сфер суспільного життя, формування нової системи економічних відносин на основі широкого спектра можливостей цифрових технологій задля забезпечення економічного зростання, національної безпеки, підвищення конкурентоспроможності та світового рейтингу країни, підвищення якості життя суспільства на довгострокову перспективу [2, с. 39].

Важливим аспектом ефективного розвитку цифровізації економіки є визначення її базових принципів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні принципи цифровізації економіки України, які визначають її інноваційність [3, с. 39]

Принцип	Характеристика принципу
Доступність	полягає у забезпеченні можливості доступу до необхідної інформації шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій. Основною передумовою отримання доступу до глобального інформаційного середовища є об'єднання органів державної влади та громадськості.
Спрямованість	передбачає спрямованість на створення вигоди для різних категорій споживачів у повсякденному житті
Інформативність	передбачає розвиток інформаційної забезпеченості суспільства та креативного середовища. Ключовим чинником розвитку інформаційного суспільства виступає можливість вільного пошуку, використання та накопичення знань
Відкритість	реалізується через зорієнтованість на міжнародне співробітництво з метою сприяння виходу України на світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової

Закінчення табл.

Принцип	Характеристика принципу
	діяльності, а також співробітництво на регіональних ринках. Таким чином, цифровізація економіки сприятиме інтеграції до європейських систем та глобалізації у сфері інформаційно-комунікаційних технологій
Безпечність	передбачає створення умов для покращення рівня інформаційної безпеки, захисту персональної інформації та недоторканності особистих прав
Комплексність	реалізується завдяки провідній ролі держави у розробці та впровадженні національних цифрових стратегій, а також зосередженню уваги на знятті бар'єрів на шляху до цифровізації економіки країни.

Основними перешкодами та викликами на шляху ефективного розвитку цифрової економіки можна виділити наступні [3, с. 41; 4, с. 58–59; 5, с. 58]:

- недостатній рівень розвинутої інфраструктури;
- низька технічна освіченість населення;
- висока вартість ІКТ;
- застарілість техніки у державних організаціях та структурах;
- обмежений доступ до мережі Інтернет у сільській місцевості;
- незначна частка інвестицій у цифрову економіку;
- використання у державних установах застарілої техніки;
- відсутність єдиних стандартів цифрових систем та інформаційної безпеки;
- непропорційна структуру ринку ІТ;
- низький рівень державної підтримки модернізації основних засобів виробництва на цифрові;
- недосконалість нормативно-правового регулювання та інші.

Систематизація переваг, перспективних напрямів та позитивних ефектів розвитку цифровізації економіки дозволяє виділити наступні аспекти [1, с. 64; 3, с. 41]:

1) переваги на рівні держави: новий стимул до зростання ВВП; підвищена інформаційна ефективність при взаємодії з підприємствами та населенням; зростання продуктивності операцій (збір податків, надання послуг, управління реєстрами тощо); мінімізація шахрайства у сфері послуг державних органів влади; зниження рівня тіньової економіки; зміцнення довіри населення до державних органів влади за рахунок прозорості та відкритості;

2) переваги на рівні підприємств: зростання продуктивності праці за рахунок цифровізації бізнес-процесів; підвищення ефективності управління; прозорість, простота та оперативність взаємодії з державними органами влади; прискорена автоматизація виробничих процесів; можливість доступу до світових ринків; розширення каналів реалізації продукції;

3) технологічні (міжгалузеві) переваги: спільне використання інформації і відсутність конкуренції у споживанні знань та інформації; автоматична обробка даних та їх аналіз; синхронізація інформаційних потоків та можливість відстеження великої кількості ланцюжків між постачальниками і споживачами; створення нових інноваційних продуктів, орієнтованих на розробку технологічного інтелекту;

3) переваги для суспільства: оперативність обміну даними між членами суспільства; швидкість доступу до інформації та бази знань; удосконалення товарів та послуг відповідно до потреб та вимог населення; розвиток Інтернету речей (IoT); полегшений доступ до послуг державних органів влади;

4) переваги для споживачів: зниження вартості платежів і поява нових джерел доходу, оскільки вартість Інтернет-послуг є набагато нижчою та доступнішою; товари та послуги максимально пристосовані до потреб та запитів споживачів; розширення діапазону інформаційних, освітніх і розважальних послуг.

Висновки. Отже, цифровізація економіки – це сучасний тренд розвитку суспільства. Наукові підходи до визначення даного поняття є достатньо різносторонніми, зокрема виділяють наукову, практичну, державну та суспільну точки зору щодо його трактування. Цифровізація економіки має як беззаперечні переваги, так і проблемні аспекти розвитку, що потребують вирішення та регулювання з боку держави. Реалізація позитивних ефектів та переваг розвитку цифрової економіки сприятиме економічному зростанню та удосконаленню управлінських процесів у різних сферах діяльності підприємств та організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Руденко М. В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи / М. В. Руденко // Економіка та держава, 2018. – № 11. – С. 61–65.
2. Пантелєєва Н. М. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія; За ред. Н. М. Пантелєєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика. – К. : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. – 299 с.
3. Гавриленко Н. Г. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи / Н. Г. Гавриленко, І. О. Тарасенко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2021. – № 3 (74). – 1 т. – С. 37–46.
4. Вінник О. Переваги та ризики цифровізації економіки: проблеми правового регулювання / О. Вінник // Підприємництво, господарство і право. 2020. – № 3. – С. 56–62.
5. Жекало Г. І. Цифрова економіка України: проблеми та перспективи розвитку / Г. І. Жекало // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. – Вип. 26. – Ч. 1. – С. 56–60.

БОРОТЬБА ПРОТИ АГРЕСОРА НА КІБЕРФРОНТІ: ЯК ПРАЦЮЄ ІТ-АРМІЯ ТА ЧОГО ЇЙ ВДАЛОСЯ ДОСЯГТИ

Петрів Мирослава

Кащуба Оксана – наукова керівниця,

Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права

Анотація: Ще до початку повномасштабного вторгнення росія постійно атакувала Україну на кіберфронті. Проаналізовано спільноту українських ІТ-фахівців та їх роботу в віртуальному середовищі.

Ключові слова: ІТ-армія, Україна, айтивці, кібератаки, ворог.

Постановка проблеми. Після повномасштабного вторгнення, українці змушені були створити армію, яка би захищала від кібератак з боку росії. ІТ-армія призупинила роботу російських аналогів банківських сервісів, через які росіяни могли оформляти міжнародні віртуальні карти і переказувати гроші.

Мета. Дії ІТ-армії спрямовані, в основному, на порушення доступності цифрових ресурсів Росії. У перші дні війни, головним завданням спеціалістів було – «паралізувати» сайти державних установ та корпорацій.

Виклад основного матеріалу. ІТ-армія України – спільнота українських ІТ-фахівців, яку було створено практично відразу після повномасштабного нападу РФ.

Уряду України довелося оперативно згуртувати людей, щоб захистити країну від кібератак з боку росії.

ІТ-війська спочатку нагадували групу випадкових людей, але згодом еволюціонували у вкрай гнучку та адаптивну систему, яка здатна діяти оперативно за багатьма напрямками.

Українську ІТ-армію можна поділити на дві частини:

- усі бажаючі, здатні влаштовувати DDoS-атаки на різні (переважно – цивільні) об'єкти інфраструктури росії;
- внутрішні групи, які виконують комплексніші завдання і, ймовірно, безпосередньо співпрацюють з військами та урядом України.

ІТ-війська в Україні з'явилися спонтанно, без чіткого плану та конкретних завдань.

Ідея створити спеціальну структуру, яка б забезпечувала цифрову безпеку України, зародилася в українському уряді за кілька років до вторгнення росії. До неї підштовхнули успіхи Естонії у цій сфері.

Народження ІТ-армії України приписують Єгору Аушеву. Після 26 лютого 2022 року Єгор запропонував створити кіберармію із добровольців. Ідею він розповів міністру цифрової трансформації України Михайлу Федорову. Тоді ж Аушев почав набирати людей. Для цього він використав просту форму від Google, яку розповсюджував усіма доступними каналами. Він хотів зібрати 1 000 осіб, яких поділив би на підрозділи захисту та атаки. Федорова надихнула подібна витівка, тому із закликом приєднатися до добровільної ІТ-армії він зробив пост на своїй сторінці у Facebook. Усі завдання планували давати через особливий Telegram-канал. Нині у ньому близько 34 тисяч підписників. Сумарна

кількість підписників ІТ-армії за різними джерелами становить близько 259 тисяч, але скільки з них беруть участь у діяльності організації – загадка.

Через особливості роботи ІТ-армії точна кількість учасників у ній невідома навіть організаторам. Адже деякі люди можуть просто виконувати поставлені завдання, про які довідалися з відкритих джерел.

Єдине, що можна підрахувати – це людей, які особисто звернулися до організаторів із бажанням допомогти. Їхнє число не розголошується.

Усі завдання формуються кураторами, які потім розповсюджують їх волонтерам. Приєднатися до спільної справи може кожен. В ІТ-армії України перебувають і мешканці інших країн, і українці, які виїхали за кордон. Початківцям все пояснюють через простий гайд, у якому, наприклад, види кібератак поділені на рівні складності.

За даними відомства, українські айтивці блокували:

- Центральний банк рф. Банку довелося відключати сервіси та обмін електронними документами. Це паралізувало роботу ЦБ з фінустановами та реєстрами й дестабілізувало роботу інших російських банків;

- політичну партію «Справедливая Россия – патриоты – за правду». Всі ресурси партії, що поширює пропаганду, були деякий час недоступні;

- популярні онлайн-сервіси переказу грошей. ІТ-армія призупинила роботу російських аналогів банківських сервісів, через які росіяни досі могли оформляти міжнародні віртуальні карти і переказувати гроші;

- сервіс пошуку роботи. Російський сайт пошуку роботи SuperJob почав діяти у окупованих регіонах України. Це допомагало загарбникам швидко відкривати вакансії та працевлаштовувати «своїх» на окупованих територіях. Атака ІТ-армії паралізувала ворожий сервіс;

- сайт рітейлера DNS. Компанія дозволяла росіянам безперешкодно незаконно імпортувати українські товари у рф. ІТ-армія зупинила головний сайт компанії, що реалізовував контрабанду;

- флагманські пропагандистські ЗМІ. Айтивці по черзі виводили з ладу великі пропагандистські російські медіа – ТАСС, РИА Новости, МК та їх окремі проєкти. За час простою ці ресурси загалом втратили понад мільйон потенційних споживачів пропаганди;

- сайти окупантів у Криму. 24 серпня 2022 р. на головних сторінках російських сайтів, які зараз діють у Криму, ІТ-армія розмістила привітання з Днем Незалежності України.

Сумарно українська ІТ-армія заблокувала понад 600 ресурсів за два тижні з 1 до 14 серпня 2022 р.

І на останок, росіяни вважають українських айтивців своєю головною загрозою у кіберпросторі, тож продовжуємо завдавати ворогу ударів.

Висновки: ІТ-армія наполегливо працює далі, щоб наблизити нас до перемоги! Зараз Україна отримує унікальний досвід боротьби на кіберфронті, який може бути цікавим всьому світові.

Слава Україні! Героям Слава!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Феномен української спільноти – IT армії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=hjiKEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA311&dq=%D0%86%D0%A2+%D0%B0%D1%80%D0%BC%D1%96%D1%8F&ots=0QENnfk0IU&sig=iOWAb0E9wbj2UDsrWocFQg-ceTc&redir_esc=y#v=onepage&q=%D0%86%D0%A2%20%D0%B0%D1%80%D0%BC%D1%96%D1%8F&f=false.
2. IT-армія України: чим вона займається та які перемоги вже на її рахунку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/techno/communications/it-armiya-ukrajini-chim-vona-zaymayetsya-ta-yaki-peremogi-vzhe-na-jiji-rahunku-amp-11803026.html>.
3. Українська IT-армія протягом двох тижнів паралізувала роботу низки російських медіа та банків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gordonua.com/ukr/news/war/ukrajinska-it-armija-za-dva-tizhni-paralizuvala-robotu-nizki-rosijskih-media-ta-bankiv-1625760.html>.

АНАЛІЗ ПРИСТРОЇВ І ДОДАТКІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ТА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Палій Тетяна

Кашуба Оксана – наукова керівниця,

Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права

Анотація. За останніх дев'ять років війни і одного року повномасштабної війни інвестують сотні мільярдів доларів у розробки нової техніки для військових. Головна увага приділена розкриттю можливостей пристроїв і додатків для військових та переселенців з метою їх ефективного використання.

Ключові слова. «Helsi», «TACTIC MED AID», перша мобільна допомога, «MINE FREE», додатки, військова техніка.

Постановка проблеми. Ефективність пристроїв і додатків вимірюється за безліччю різних параметрів, в кожного з яких є своя характеристика. Всі ці показники важливі, їх необхідно моніторити та враховувати у загальній статистиці, тоді буде змога побачити повну картину за застосунком. У статті розглянуто кожен з характеристик докладніше.

Мета. Проаналізувати пристрої і додатки для військових та переселенців.

Виклад основного матеріалу. Військові пристрої, які рятують життя кожного дня нашим військовим, не засиджуються на місці. Тому на зміну старому приходить щось нове і сильніше.

Основними прогнозованими напрямками досліджень в області озброєння і військової техніки є:

- штучний інтелект, блокчейн;
- Інтернет-речей та його безпека;
- безпілотні транспортні засоби та робототехніка, дрони та рої дронів;

- підводний транспорт, зокрема підводні човни;
- нові матеріали, зокрема з ефектом невидимості;
- електрифікація військового транспорту та альтернативні джерела енергії;
- безпека літальних апаратів;
- мережі зв'язку, зокрема бездротового, мобільна адаптивна мережа, їхня безпека.

З початком повномасштабної війни з'явилося багато додатків для переселенців, які так чи інакше рятують життя людей. Із відомих це: Карта повітряних тривог, Повітряна тривога, Перша мобільна допомога.

Також і не забуваємо про додатки, які рятують життя кожного дня.

Отож, кожен хто встановить додаток матиме можливість:

- переглянути мапу, на якій позначено потенційно небезпечні території, згідно з даними ДСНС;
- отримати сповіщення у випадку наближення до небезпечного об'єкта;
- ознайомитися з довідником ДСНС, у якому є фото та опис вибухонебезпечних предметів;
- повідомити про виявлення вибухонебезпечних або підозрілих предметів.

Одним із значущих додатків є додаток «Mine Free». Він дозволяє повідомляти про виявлення вибухонебезпечних або підозрілих предметів, переглядати карту небезпечних територій та отримувати сповіщення про наближення до небезпечного об'єкта.

«Мобільний застосунок «Mine Free» розробили волонтери благодійної швейцарської організації Free Ukraine за підтримки ДСНС для підвищення рівня захисту цивільного населення від небезпечних вибухових пристроїв», – повідомили в ДСНС [1].

Всі найновіші досягнення в техніці і технології в першу чергу впроваджувалися у розвиток воєнної техніки. Перша світова війна перевернула всі уявлення про системи озброєнь, показала, що майбутнє за новими видами зброї: танками, літаками, підводними човнами, авіаносцями тощо.

Два десятиліття між світовими війнами ніяк не назвеш мирним часом. Численні локальні війни, внутрішні і прикордонні конфлікти, а також явна підготовка до нової великої війни суттєво стимулювали розвиток зброї і військової промисловості. І хоча за цей час змінилось лише одне покоління зброї, ця зміна змінила саме обличчя війни і світу.

Після вторгнення росії в Україну, починаючи із 2015 по 2017 роки, з'являється ряд нових зразків ОВТ. Так, в країну почали завозити різноманітні машини з колісною формулою 4×4: «Козак-2М», «БАРС-8», «Кугуар», «Спартан» «Тритон». Успішно застосовуються за призначенням БПЛА А1-С «Фурія», «Spectator-M» PD-1 і «Валькірія» та інші.

У 2019 році з'являється нова ракета «Нептун», крупнокаліберний кулемет на дистанційному керуванні і плаваючий бронетранспортер «Отаман-3».

Ракета «Нептун» призначена для знищення кораблів водотоннажністю до 5000 тонн і має бойову частину масою 150 кг. Дальність дії ракети – до 280 км.

Має дозвукову швидкість (900 км/год) і здійснює політ на надмалих висотах (кілька метрів над рівнем моря) та може маневрувати під час польоту.

«Отаман 3» – повністю нова розробка, яка ввібрала в себе останні тенденції розвитку колісної бронетехніки: підвищений захист, наявність протимінного захисту, великий запас вантажопідйомності (для додаткової броні та важкого обладнання або озброєння), модульність, максимальну мобільність та високий ступінь цифровізації.

І найбільшу популярність серед військової техніки в 2022-2023 рр. здобули:

- FGM-148 Джавелін – це протитанковий ракетний комплекс (дальність пострілу становить 2,5 км);
- Байрактар ТБ2 – це безпілотний літальний апарат з великою тривалістю польоту, здатний виконувати дистанційно керовані або автономні польоти (атакує ціль з дальності 8 км);
- Танк «Леопард» – оснащений 120-міліметровою гладкоствольною гарматою та двома кулеметами у різних частинах конструкції. Екіпаж танка – чотири людини (дальність пострілу до 5 км) здатні вести бойові дії в будь-який час доби та за будь-яких погодних умов.

Висновки: Найперспективнішим напрямом лишається штучний інтелект – одна з революційних технологій 2021 року. Подальший розвиток цього напрямку якісно змінить армії і види озброєнь. Ще одним революційним напрямом можуть стати технології зберігання енергії та отримання нових матеріалів. Ці напрями, швидше за все, будуть розвиватися високими темпами і позитивно вплинуть на економіку нашої держави та економік світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Корисні додатки для українців під час війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrainian.city/korysne/korysni-dodatky>.
2. Яку зброю ЗСУ отримали від країн Заходу: перелік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ato/yaku-zbroyu-zsu-otrimali-vid-krayin-zahodu-perelik-2074318.html>.
3. АНАЛІЗ СВІТОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРЕНДІВ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-ehnologiy/2021/09/30/Analiz.svit.tekhn.trend.viysk.sferi-2021.30.09.pdf>.
4. Танки Leopard: експерт пояснив, у чому їхня особливість та чому саме вони потрібні Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/weapons/leopard-harakteristiki-osoblivosti-chomu-same-tanki-leopard-potribni-ukrajini-video-12121812.html>.

«ДІЯ» – ЯК ІННОВАЦІЙНА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМА ДЛЯ СТВОРЕННЯ, РОЗВИТКУ ТА МАШТАБУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Жевжик Станіслав

Децюра Юлія – наукова керівниця,

Новомосковський фаховий кооперативний
коледж економіки та права ім. С.В. Литвиненка

*«Ключ до успіху бізнесу – в інноваціях,
які в свою чергу, народжуються
креативністю» – Джеймс Гуднайт*

Анотація: В роботі досліджено можливості застосування онлайн-платформи «Дія» для розвитку малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: бізнес, підприємництво, дія, ФОП, портал, онлайн-платформа, проєкт, інновації, економіка, гранти, цифрові технології.

Постановка проблеми. В умовах глобальних перетворень сучасного світового господарства, поширення цифрових технологій в усіх сферах життя суспільства, з'являється потреба у створенні цифрової інфраструктури підтримки бізнесу. Процес цифровізації бізнесу надає можливості дистанційності у взаємодії держави і бізнесу, що є надзвичайно актуальним в умовах, в яких перебуває наша країна.

Мета – дослідити процедуру створення, розвитку малого та середнього бізнесу за допомогою застосування «ДІЯ».

Виклад основного матеріалу. У 2018 р. прийнято Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки. У 2020 році Мінцифра запустила єдиний портал та застосунок – «Дія». Це масштабний національний проєкт із розвитку підприємництва та експорту, який був ініційований Міністерством цифрової трансформації України та реалізується спільно з Офісом з розвитку підприємництва та експорту.

Завдяки інноваційному проєкту понад 120 тисяч бізнесменів відкрили ФОП онлайн, а 320 тисяч – скористалися послугами для ФОП за допомогою застосування «ДІЯ». Однією з головних переваг автоматичної реєстрації бізнесу є зменшення навантаження на фізичні відділення органів реєстрації та скорочення часу на саму процедуру її проведення.

Процедура реєстрації ФОП в Україні визначена в Законі України «Про реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців». На сайті Міністерства юстиції України опубліковано спільний наказ Мін'юсту та Мінцифри від 14 липня 2022 року № 2933/5/66 «Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців у автоматичному режимі».

Найбільш комфортний спосіб реєстрації ФОП – через сайт або мобільний додаток «Дія», де визначено наступний алгоритм дій:

1. Зайти на сайт diia.gov.ua.
2. Увійти в особистий кабінет.
3. У «Меню» обрати категорію «Послуги – Відкриття ФОП».
4. Перевірити, підтвердити чи змінити персональні дані вашого облікового запису для реєстрації.
5. Обрати вид(и) запланованої економічної діяльності.
6. У двох наступних кроках потрібно відповісти на запитання: «Чи вели ви підприємницьку діяльність останні 12 місяців» та відповідно обрати тип оподаткування.
7. Ввести контактні дані: номер телефону й адресу електронної пошти.
8. Прочитати й підтвердити зазначену інформацію у сформованих системою заявах. Якщо вона вірна, слід її підписати за допомогою електронного цифрового підпису. Його можна отримати у вигляді файлу-сертифіката у центрах сертифікації ключів, перелік центрів дивіться на сайті.

Після оформлення ФОП необхідно зареєструвати книгу обліку доходів у податковій за місцем реєстрації.

Аналогічна система реєстрації і для ТОВ. Основна відмінність процедури реєстрації ТОВ – замість 88 полів у заяві залишилося лише 46 полів.

Переваги: час реєстрації підприємницької діяльності у ДІІ; виключає явище корупції; процедура максимально прозора, швидка й абсолютно безпечна; дистанційна реєстрація; тепер кілька засновників можуть віддалено зареєструвати ТОВ; модельний статут формується автоматично під час реєстрації ТОВ на порталі Дія.

3 травня 2021 року портал «ДІЯ» значно розширив спектр послуг для бізнесу і створив масштабний національний проєкт із розвитку підприємництва та експорту - суббренд екосистеми Дії «Дія. Бізнес», головним завданням якого є поліпшення умов для створення та масштабування бізнесу.

Онлайн-платформа «Дія. Бізнес» має зручний та інтуїтивно зрозумілий для користувачів інтерфейс. «Дія. Бізнес» містить такі сервіси: навчальний сервіс; консалтинговий сервіс; бізнес-ідеї; шаблони типових документів; чеклісти та довідники; онлайн-аудит бізнесу; інформація про доступні програми фінансової підтримки бізнесу; інформаційні інтерактивні сервіси щодо актуальних правил оподаткування, бухгалтерської звітності.

27 травня 2022 року Мінцифри запустив інноваційний формат гарячої лінії – віртуальний центр Дія. Бізнес на тему «Інформатизація».

Один з найпопулярніших документів для підприємців – витяг з Єдиного державного реєстру (ЄДР) з 6 січня 2023 року вже на порталі Дія. Це ще один крок держави спростити умови для ведення бізнесу в Україні.

З 2022 року, завдяки сервісу «Дія» було створено різні програми, що мали на меті допомогу та підтримку для українського бізнесу в сучасних умовах. Наприклад, «ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ» – це інформаційний розділ про державні та донорські програми, приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни.

В межах цієї програми відзначено наступні конструкції:

1. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА.

- Компенсація за працевлаштування ВПО. За кожного працевлаштованого з числа внутрішньо переміщених осіб держава виплачує роботодавцю компенсацію у розмірі мінімальної заробітної плати (6 700 грн) впродовж 2 місяців. Згідно статистичних даних, наданих Новомосковською філією Дніпропетровського облцентру зайнятості за 2022 рік по місту та району, за даний період 17 роботодавців офіційно працевлаштували 23 внутрішньо переміщені особи.

- Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу. За рік повномасштабної війни в Україні за програмою релокації 800 підприємств перемістилися до безпечніших регіонів. З них понад 600 відновили роботу. На сьогодні 623 підприємства вже працюють на новому місці. Для ще 239 здійснюється пошук підходящої локації або способу транспортування. Найбільше підприємств релокувались до Львівської (24%), Закарпатської (14,5%), Чернівецької (9,8%), Івано-Франківської (8,3%), Хмельницької (7,3%), Тернопільської (6,3%) областей.

2. УРЯДОВА ГРАНТОВА ПРОГРАМА ДЛЯ БІЗНЕСУ ВІД ДЕРЖАВИ – «РОБОТА» – фінансова підтримка підприємців від держави:

- Урядова програма «Робота». За результатами перебігу урядового проєкту «Робота» за 2022 рік визначено 2530 переможців, які отримали від держави гранти на відкриття та розвиток бізнесу на загальну суму 1 555,09 млн грн, у тому числі: мікрогранти – 2319 отримувачам на суму 542,72 млн грн; гранти переробним підприємствам – 178 отримувачам на суму 958,61 млн грн; гранти на садівництво – 30 отримувачам на суму 39,74 млн грн; гранти на тепличні господарства – 3 отримувачам на суму 14,02 млн грн. Найактивнішими і найуспішнішими у поданні заявок є мешканці Києва (16%), Київської (10%), Дніпропетровської (8%), Полтавської (8%), Львівської (7%), Рівненської (7%) областей.

При дослідженні результатів роботи урядового проєкту «Робота» по м. Новомосковську та Новомосковському районі, ми опрацювали дані Новомосковської філії Дніпропетровського обласного центру зайнятості та визначили, що гранти отримали 7 претендентів. Кошти переможцям, які відкрили рахунки в банку і уклали договір про отримання мікрогранту, вже перераховані – на загальну суму 1750000 грн.

- «Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу».

3. ЕКСПОРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ.

- Експорт в умовах війни. Forbes визначив найбільших експортерів воєнного року – 50 компаній, які дали змогу вистояти українській економіці у 2022 році. 28% малого та середнього бізнесу уже розвивають свою діяльність на закордонних ринках. За даними Державної митної служби експорт товарів з України у 2022 році скоротився на 35%, до \$44,2 млрд. Єдиним помітним винятком став експорт ІТ-послуг, який зріс на 6%, до \$7,35 млрд. Лідерами за обсягами експорту у воєнний рік стали агропромисловий та гірничо-мета-

лургійний комплекси, які забезпечили понад $\frac{2}{3}$ товарного і більш як половину сукупного експорту. Лідери за вартістю експорту серед товарів – зернові культури, соняшникова олія та чорні метали. За підсумками 2022-го його експорт обвалився більш як утричі, до \$4,5 млрд. На частку ЄС припало понад 63% товарного експорту. Серед решти країн найбільшими покупцями української продукції стали Туреччина та Китай. Головний підсумок – українські компанії пристосувалися до воєнних обставин і продовжуватимуть шукати нові ринки й у 2023-му.

- Фінансування українських експортерів.
- Інтерактивний дашборд: експорт України в умовах повномасштабної війни – Онлайн-інструмент, що містить в собі дані по експорту товарів з України за 2022 рік та в порівнянні з 2021 роком.

4. ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМЦІВ.

- Допомога від Ради бізнес-омбудсмена.
- Чекліст для рестарту бізнесу.

Розділ постійно доповнюється новими ініціативами.

Варто зазначити, що державна ініціатива з підтримки, розвитку та масштабування бізнесу в Україні більш ніж виправдала очікування від її впровадження. Важливий внесок у відновлення бізнесу зробили схвалені у березні 2022 року податкові пільги для ФОП та відновлення онлайн реєстрації в «Дія» (з 28.03.2022). Це сприяло різкому поживавленню реєстрації ФОПів.

Висновки. До найбільш успішних вітчизняних цифрових інфраструктурних проєктів підтримки малого бізнесу можна віднести започатковану на порталі «Цифрова держава» онлайн-платформу «Дія. Бізнес», де надаються інформаційні послуги, консультативні послуги з актуальних питань підприємницької діяльності (онлайн, а також через офлайн хаби), адміністративні послуги, пов'язані з реєстрацією та ліквідацією фізичних-осіб підприємців.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що адаптація бізнесу до повномасштабної війни відбулася швидше, ніж до пандемії COVID-19. Підтвердженням цьому є те, що у 2022 році під час повномасштабної війни з росією, український бізнес сплатив на 80 млрд грн більше податків, ніж у 2021-му.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. № 755-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

2. Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства цифрової трансформації України «Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців у автоматичному режимі» № 2933/5/66 від 14.07.2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0780-22#Text>

3. Навчальний посібник з надання адміністративних послуг для адміністраторів центрів Дії*: Посібник / О. В. Андрєєв, О. С. Гугля, М. М. Маценко, Н. О. Ткач, Н. В. Шамрай. – К., 2020. – 263 с.

4. Дія: Державні послуги онлайн [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://diia.gov.ua/>

5. Державні програми підтримки економіки у 2022 році. Інформаційна довідка [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1116/Support_programs.pdf

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В E-COMMERCE

Ілля Лаба

ГРОД Анжела – наукова керівниця,

Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права

Анотація. У роботі досліджено та проаналізовано напрями нового формату діджиталізації E-commerce задля підвищення ефективної діяльності бізнес-процесів у конкурентному середовищі в контексті цифрових інструментів.

Ключові слова: комп'ютинг, цифровізація, діджиталізація, штучний інтелект (ШІ), хмарні послуги, маркетплейси, метавсесвіт, ритейлер, дропшипінг, імерсивний досвід, тезаурус, Artificial intelligence (AI), Augmented reality (AR), Virtual reality (VR), Blockchain та non-fungible tokens (NFTs).

Постановка проблеми. Визначено діджиталізацію E-commerce як впровадження цифрових інструментів та даних для підвищення прибутку, покращення бізнес-процесів, де інформація стає товаром з метою продажу на ринку. Розглянуто проекти Програми «Цифрова Європа» [6]. Досліджено реальність сьогодення у бізнесі, що моделює процеси людського інтелекту (ШІ). Опрацьовано концепцію, яка дає змогу користувачам взаємодіяти із цифровим контентом, здобувати імерсивний досвід шляхом переплетіння цифрового та реального світів [3]. Простежено, що процвітання E-commerce супроводжується новими трендами: CRM, UX/UI, AR, AR/VR, які відіграють важливу роль для успішного функціонування та досягнення поставлених цілей цифрової трансформації. Окреслено позитивні та негативні наслідки у використанні цифрових інструментів, що сприяють оптимізації та динаміці E-commerce.

Аналіз основних досліджень. Трактуюванню та розумінню визначення діджиталізації E-commerce спрямували себе такі науковці та новатори, як: Д. Топскотта, Н. Негропонта, Т. Мезенбурга [1]. Майкл Портер пропонує своє бачення Інтернету та його ролі в бізнесі: це технологія, що відкриває нові можливості і являє собою потужний набір цифрових інструментів [2]. Білл Гейтс вважає Інтернет єдиним простором для обміну інформацією, співробітництва і торгівлі. Джон МакКарті – професор Дартмудського коледжу сформулював поняття штучного інтелекту як науки. Систему електронних покупок, що дозволяє обробляти онлайн-транзакції між споживачами і компаніями, винайшов

англійський новатор Майкл Олдріч [8]. Ми не замислюємося, але деякі технології, що з'являються сьогодні, здавалися фантастикою ще вчора: штучний інтелект, віртуальна реальність, криптовалюти, роботи, цифрова біологія, вживлення чипів, так міркують Стівен Котлер, Пітер Діамандіс.

Мета. Дослідити, яке місце займають фахівці ІТ сфери у контексті директив діджиталізації E-commerce.

Виклад основного матеріалу. Здавна, процес часопроведення на ринках приносив людям позитивні емоції. Аналіз сегментів торгівлі (шопінгу) демонструє, що люди, які витрачають багато часу на покупки, знімають стрес, покращують самопочуття, заспокоюються, підвищують настрій. Але не так вже й давно, це було відвідування крамниць. E-commerce, або електронна комерція змінила ринок роздрібної торгівлі, переписавши правила ведення бізнесу вибудовані протягом століть. Нині покупці вже не розмежовують шопінг «офлайн» чи «онлайн». Відповідно до статистики продажів перше місце займає E-commerce, каталізатором швидкісного розвитку якої стала пандемія.

Електронна комерція – це перехід торгівлі до цифрового середовища з використанням цифрових інструментів. Іншими словами – це діджиталізація E-commerce (цифровізація E-commerce).

Насамперед, варто почати з того, що таке цифровізація та звідки вона взяла початок. Ця тема сьогодні є досить досліджуваною у зв'язку з тим, що Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа» до 2027 року [6]. Мета «Цифрової Європи» – пришвидшити відновлення економіки за допомогою проєктів цифрової трансформації: високопродуктивного комп'ютингу SO1, продуктів на базі штучного інтелекту SO2, даних, хмарних послуг, технологій Smart City.

Споживачами E-commerce виступають усі – держава, бізнес, громадяни.

Відносини у сфері торгівлі та вчинення правочинів у електронному вигляді врегульовано в Україні Законом «Про електронну комерцію». Згідно зі ст. 3 вказаного Закону електронною комерцією є «відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру [5]».

Тобто E-commerce – це підприємницька діяльність, пов'язана з продажем товарів і послуг через Інтернет, рекламою, розповсюдженням та просуванням. Залежно від того, хто є цільовою аудиторією та «продавцем», виокремлюють такі категорії онлайн-комерції: взаємодія двох бізнесів – B2B; взаємодія компанії та клієнтів – B2C; взаємодія між споживачами – C2C; взаємодія споживача з бізнесом – C2B; взаємодія бізнесу та адміністрації – B2A; взаємодія споживача з адміністрацією – C2A [5].

Сьогодні E-commerce має безліч напрямів та розгалужень і стала своєрідним віртуальним середовищем, яке доповнює нашу реальність, а Інтернет – невід'ємною частиною життя для більшості населення.

Варто відзначити, що головним вектором розвитку E-commerce стали цифрові сервіси та платформи, продукти і технології дистанційної комунікації та взаємодії.

Дослідження аналізу оптимізації і динаміки E-commerce дозволив виділити основні тренди, зокрема:

AR – це технології доповненої реальності, які дозволяють візуалізувати товар для покращення онлайн-замовлень. Використання AR допоможе вирішити проблему з візуалізацією товарів, які покупці не можуть побачити на власні очі, дозволяючи їм краще зрозуміти, наскільки представлені товари відповідають їхнім потребам і тестувати їх, як під час шопінгу у звичайних магазинах.

Для того, щоб ліквідувати цю прогалину і вивести даний аспект маркетингової діяльності на якісно новий рівень, Інтернет-ритейлери почали активно застосовувати такі Інтернет-інструменти, як: інтерактивний контент, контент користувачів, технології розпізнавання зображень та технології доповненої реальності.

Штучний інтелект, або «надможливості», надають бізнесу умови для перспективи обробки даних із мережі Інтернет та структурувати їх згідно зі своїми потребами, зокрема для поліпшення обслуговування клієнтів та забезпечення більш глибокої персоналізації.

Персоналізація є важливим аспектом електронної комерції, оскільки допомагає бізнесам підвищити якість обслуговування та персоналізацію для залучення та утримання клієнтів. Застосування персоналізації може збільшити кількість покупців та зменшити кількість покинутих корзин, а також поліпшити ефективність обслуговування клієнтів. Проте, важливо враховувати питання конфіденційності та забезпечувати прозорість у використанні даних.

Тут на допомогу може прийти блокчейн, який є розподіленою базою даних, що забезпечує безпеку та конфіденційність даних. Застосування блокчейну може допомогти збільшити довіру клієнтів та гарантувати безпеку їхніх даних у процесі персоналізації. Наприклад, бізнес може зберігати дані про вподобання та покупки клієнтів на блокчейні, що дозволяє забезпечити конфіденційність цих даних та персоналізовані пропозиції, не використовуючи особисту інформацію клієнта без його згоди. Більше того, застосування блокчейну може гарантувати ефективність процесів платежів та транзакцій в електронній комерції, зменшити витрати на транзакції та підвищити швидкість обробки. Загалом, застосування блокчейну може забезпечити більш безпечний та ефективний досвід електронної комерції, включаючи персоналізацію та забезпечення конфіденційності даних.

Системи штучного інтелекту повинні мати можливості, такі як обробка інформації для комунікації в природній мові (NLP), здатність зберігати та представляти інформацію, автоматичне мислення – використання збереженої інформації для відповіді на питання та отримання нових висновків, машинне навчання для адаптації до нових обставин та виявлення нових партнерів поведінки.

Багато покупців використовують пошукові системи, щоб знайти товари на сайті. Ці покупці, безумовно, мають найбільші шанси здійснити покупку порівняно з тими, хто просто «роздивляється». Проблемою тут є знаходження найбільш бажаного товару. Для багатьох після використання відповідних ключових слів часто не вдається знайти те, що вони шукають. Розумний пошук також називається «Searchandizing». Це поєднання мерчандайзингу та пошуку. Він поєднує техніки мерчандайзингу з практикою онлайн-пошуку. Searchandizing включає в себе передові елементи, такі як фасетний пошук, навігацію, автодоповнення, рекомендовані списки товарів, останні запити та багато інших функцій, які поєднуються з встановленими техніками пошуку.

Технологія Progressive Web App – сайти і мобільні додатки як єдине ціле. Поєднала в собі переваги звичайних сайтів і мобільних додатків, а також дозволила уникнути характерних для них обмежень. Єдиний недолік при використанні даної технології, є узгодженість виду контенту з технологічним форматом платформи, на яку буде надходити інформація.

Дропшипінг (Dropshipping) проєкція організації роботи електронного магазину, полягає в посередництві між споживачами і виробниками або великими оптовиками. Тобто покупець замовляє товар на сайті, інтернет-продавець опрацьовує заявку і перенаправляє її на виконання, а товар до споживача надходить безпосередньо від виробника чи гуртовика.

«Шукай онлайн, купуй оффлайн» – організація діяльності у форматі RORO («Research online, purchase offline»).

Головне – зрозуміти, як усе це працює, що потрібно робити, щоб бути успішним у цифровій трансформації E-Commerce. Без фахівців ІТ галузі, що виступають розробниками і вендорами програмного забезпечення (зокрема CRM-продуктів та ПЗ під замовлення), та надання консультаційних послуг у цьому напрямі на українському та світових ринках не можливо реалізувати цифровізацію.

Також, не може функціонувати цифрова трансформація без цифрових інструментів та цифрової діяльності:

1. Реалізація завдань з розробки та просування інформаційних продуктів – фріланс (Freelancehunt).
2. Присутність бренду в соціальних мережах – SMM (social media marketing).
3. Хмарні технології: роботи з хмар – миттєве переключення чат-ботів поміж різними програмами – skype, telegram, messenger, etc.
4. Програмне забезпечення, здатне спілкуватися з клієнтами як усно, так і письмово, копіюючи поведінку людини найкращий співробітник електронної комерції – Чат-бот (Chat bot).
5. UX (User experience) та UI (User interface) є ключовими аспектами, які мають величезний вплив на успішність електронної комерції. Завдяки UX/UI можна покращити користувацький досвід, збільшити конверсію та продажі.

6. Artificial intelligence (AI) + Augmented reality (AR) + Virtual reality (VR) + Blockchain + non-fungible tokens (NFTs) – бізнес-модель під назвою «метаверсалізація» розробляють Microsoft, Amazon, Apple, на якій будуватиметься E-commerce. Концепція метавсесвіт, передбачає переплетіння цифрового та реального світів, що дасть змогу користувачам взаємодіяти із цифровим контентом та здобувати імерсивний досвід [3].

Метаверс-commerce має потенціал об'єднати в собі переваги двох підходів, адже AR/VR дають змогу приміряти бажані речі чи елементи інтер'єру, а віртуальні асистенти можуть супроводжувати цей процес, перебуваючи далеко від вас. Технології, що входять до концепції метавсесвіту, дають змогу створити унікальний персоналізований цифровий досвід між брендом та клієнтами, а також урізноманітнюють класичний «Click and buy», роблячи з нього «Experience and buy».

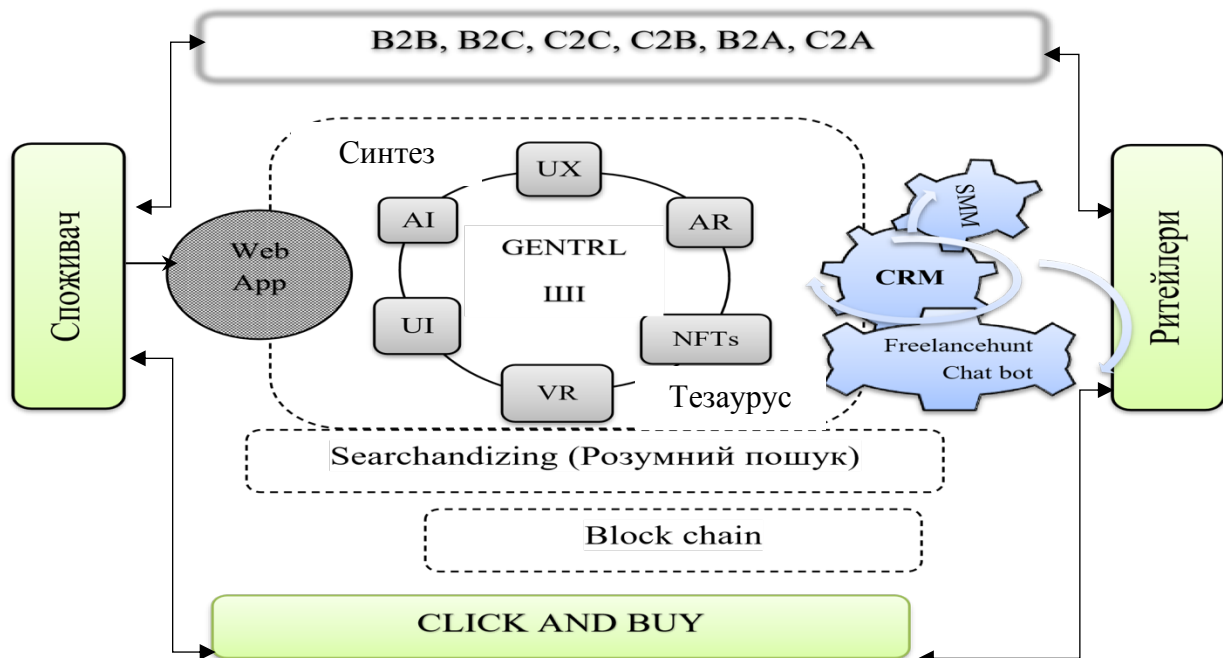

Рис. 1. Директиви діджитал технологій E-commerce

Висновки. Філософія бізнесу змінюється під впливом діджиталізації та поведінки учасників E-commerce. Комерція цифрової трансформації передбачає новий попит споживачів через персоналізований цифровий досвід, використання цифрових інструментів для застосування доповненої реальності, створення безпечного середовища за допомогою блокчейну, що гарантує безпеку та конфіденційність даних.

Діджитал технології E-commerce цілком експериментальний формат, який є інноваційним творчим бізнес-процесом, тому директив щодо його впровадження немає. Наше бачення. E-commerce = Споживач + Штучний інтелект + Цифрові інструменти + Ритейлер, що дозволить надавати послуги «Click and buy», подані схематично на рис.1.

Конкуренція серед ритейлерів диктує свої жорстокі правила. Щоб втриматися на ринку, замало торгувати хорошим, потрібним, якісним товаром. Споживачі (покупці) прагнуть сервісу, комфорту й простоти навіть під час онлайн-покупок. Зокрема, аби омріяна покупка сама постукала в їхні двері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коробка С. В. Діджиталізація підприємницької діяльності / С. В. Коробка // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна», випуск 100, 2021.
2. Майкл Портер. URL: <https://visionary.management.com.ua/management/majkl-porter-michael-porter>.
3. Метавсесвіт змінить E-commerce. URL: <https://forbes.ua/innovations/metavsesvit-zminit-e-commerce-shcho-potribno-znati-biznesu-shchob-vstignutina-tsey-potyag-18102022-9117>.
4. Побоченко Л. М. Розвиток e-commerce на прикладі інтернет-крамниці Amazon / Л. М. Побоченко, О. С. Сабатін // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2017. – Том 2. – Вип. (24). – С. 38–46.
5. Закон України: «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. № 675-VIII, поточна редакція від 19.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-675-19#Text>.
6. Програма ЄС «Цифрова Європа» (2021-2027) URL: <https://business.diaa.gov.ua/digital-europe-programme>.
7. Статистика розвитку e-commerce у найбільших регіонах світу. URL: <https://magazine.ukr-china.com/statystyka-rozvytku-e-commerce-u-najbilshyhregionah-svitu>.
8. Трубін І. О. Правові засади функціонування електронних грошей у сфері електронної комерції: монографія / І. О. Трубін. – К. : Алерта, 2018. – 136 с.
9. Тенденції шопінгу в епоху маркетплейсів. URL: <https://strategi.com.ua/event/tendentsii-shopinhu-v-epokhu-marketpleysov>.

ПРОЄКТУВАННЯ WEB-SERVISY ДЛЯ ГЕНЕРУВАННЯ PDF-CЕРТИФІКАТІВ

Орлова Дар'я

Олексійчук Юрій – науковий керівник,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. В роботі розглядається проєктування web-сервісу для автоматичної генерації, розсилки на email та перевірки PDF-сертифікатів, який може працювати незалежно або в інтеграції з іншими програмними продуктами.

Ключові слова: генерація pdf, web-сервіс, java.

Постановка проблеми. Зараз проводиться багато різних заходів, в результаті яких учасникам можуть видаватися сертифікати в PDF-форматі (або інші документи). Якщо учасників заходів досить багато, то ручне генерування сертифікатів для кожного може зайняти багато часу. Також важливою є задача автоматичної розсилки цих сертифікатів по e-mail та їх перевірка, тобто створення захисту від підробок.

Аналіз основних досліджень. Автоматизація різноманітних процесів, зокрема в освіті, дозволяє суттєво підвищити продуктивність праці, позбавити необхідність виконувати рутинну роботу. На кафедрі комп'ютерних наук та інформаційних технологій Полтавського університету економіки і торгівлі в рамках курсових та дипломних робіт створюється значна кількість прикладного програмного забезпечення. Зокрема, можна виділити розробку навчальних тренажерів [1, с. 236, 2, с. 85, 3, с. 14], електронних посібників [4, с. 35, 5, с. 105], програмного забезпечення для оцінювання знань [6, с. 21], web-сайтів тощо. Залишається актуальною розробка програмного забезпечення для автоматизацій інших процесів в університеті, не лише освітнього.

REST web-сервіси є популярною технологією розробки різноманітних програмних продуктів [7, с. 46, 8, с. 957]. Основна перевага такого підходу – можливість легкої інтеграції в інші застосунки.

Мета. Мета полягає у проєктуванні web-сервісу, що буде реалізований на мові програмування Java. Основні функції web-сервісу перелічені нижче.

1. Генерація pdf-документів. Сервіс має працювати з використанням технології REST API. Тобто до нього можна буде звертатися з іншого застосунку або використовувати як окремий застосунок.

2. Автоматична розсилка електронних листів із вкладеними згенерованими сертифікатами. Для цього буде використовувати сторонній сервіс з відкритим прикладним програмним інтерфейсом (API).

3. Перевірка сертифікату: на сертифікаті буде деякий унікальний код, який потрібно ввести на сайті. Якщо сертифікат справжній, то буде виводитися інформація про учасника заходу. Якщо код неправильний, то інформація, що такого коду немає. Це дозволить уникати підробок сертифікатів.

Виклад основного матеріалу. Web-сервіс для роботи з PDF-документами розробляється на мові програмування Java з допомогою фреймворків Spring Boot, Spring Data JPA, Spring Web, Spring Security. Використання цих технологій дозволяє суттєво скоротити час розробки та підвищити надійність створеного програмного продукту.

Для генерації pdf-файлів існує ряд бібліотек.

а) Бібліотека Adobe PDF. Ця бібліотека надає API такими мовами, як C++, .NET та Java. Можна редагувати, переглядати, роздруковувати та витягувати текст із PDF-файлів.

б) Процесор форматування об'єктів – Форматер друку з відкритим вихідним кодом, керований об'єктами форматування XSL та незалежним форматом виводу.

в) PDF Box – Apache PDFBox. Це бібліотека Java з відкритим вихідним кодом, підтримує розробку та перетворення документів PDF. Використовуючи цю бібліотеку можна розробляти Java-програми, які створюють, конвертують та обробляють документи PDF.

г) Звіти Jasper. Це інструмент звітів Java, який генерує звіти у форматі PDF, включаючи Microsoft Excel, RTF, ODT, значення через кому та файли XML.

д) iText – це бібліотека Java, за допомогою якої можна розробляти програми, які створюють, конвертують і обробляють документи PDF.

Після аналізу всіх переваг та недоліків бібліотек, вибрана iText.

Web-сервіс використовує базу даних MySQL для надійного збереження необхідних даних. Основні таблиці:

1. Event – тут буде зберігатися інформація про заходи, учасникам яких будуть генеруватися та розсилатися PDF-сертифікати.

2. Certificat – в цій таблиці буде зберігатися інформація (ім'я, email, посада тощо) про учасників заходів.

3. User – в цій таблиці буде зберігатися інформація про користувачів сервісу, яка необхідна для автентифікації.

4. Code – тут будуть зберігатися унікальні ідентифікатори для сертифікатів.

Код web-сервісу має багатошарову структуру, кожен рівень якої буде відповідати за певний функціонал. На рівні entity будуть описуватися сутності з бази даних у вигляді об'єктів. Тобто для кожної із таблиць в базі даних буде створений клас, поля якого відповідають стовпцям таблиці. Це потрібно для об'єктно-реляційного відображення даних.

На рівні репозиторію будуть описуватися запити до бази даних. Оскільки в проєкті використовується фреймворк Spring Data JPA, то базовий функціонал для роботи з базами даних (збереження, отримання всіх записів із таблиці, отримання запису по id тощо) реалізований автоматично. Доведеться написати відносно невелику кількість методів для специфічних запитів.

Логіка роботи web-сервісу буде реалізована на рівні сервісів (services). Для виконання кожної із задач буде написаний окремий сервіс або кілька сервісів, якщо доцільно розбити задачу на підзадачі. Основні задачі: генерація PDF-

документу, надсилання email, робота з таблицями бази даних, автентифікація користувачів тощо.

Контролери відповідають за зовнішній інтерфейс. Для кожної дії, які може здійснити користувач або інший застосунок, буде створена окрема адреса доступу (endpoint). Основні дії: створення події, отримання списку подій, видалення події, додавання інформації про учасника заходу, отримання списку учасників, генерація сертифікатів, розсилка сертифікатів, автентифікація користувачів, перевірка наявності сертифіката по унікальному коду.

Web-сервіс отримає простий інтерфейс користувача у вигляді web-сторінки. Для роботи адміністраторів автоматично буде створений кабінет за допомогою бібліотеки Swagger.

Висновки. В роботі розглянутий проєкт web-сервісу для генерації PDF-сертифікатів. Програмна реалізація цього web-сервісу дозволить автоматично генерувати, розсилати та перевіряти сертифікати. Діапазон застосування може буди досить широким, наприклад, обслуговування конференцій, семінарів, дистанційних курсів, інших заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Русін В. С. Програмна реалізація елементів тренажеру з теми «Аналіз алгоритму сортування вставками» дисципліни «Аналіз алгоритмів» / В. С. Русін, Ю. Ф. Олексійчук // Інформатика та системні науки (ІСН-2017): матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (м. Полтава, 16–18 березня 2017 р.) – Полтава : ПУЕТ, 2017. – С. 236-237. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/5654>

2. Лукіна В. В. Розробка програмного забезпечення тренажеру з теми «Магазинні автомати» дистанційного навчального курсу «Теорія програмування» / В. В. Лукіна, О. О. Черненко // Науково-практичний семінар «Комп'ютерні науки і прикладна математика» (КНіПМ-2021). Випуск 6, Полтава, ПУЕТ. – С. 85-87. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10294>

3. Ярмоленко А. В. Алгоритм роботи тренажеру з теми «Асимптотичні оцінки функцій» дисципліни «Аналіз алгоритмів» / А. В. Ярмоленко, Ю. Ф. Олексійчук // Комп'ютерні науки і прикладна математика (КНіПМ-2018): матеріали науково-практичного семінару. Випуск 2 – Полтава: Кафедра ММСІ ПУЕТ, 2018. – С. 14–16. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/6974>

4. Власов Д. І. Створення електронного навчально-методичного посібника з дисципліни «Основи комп'ютерного дизайну» / Д. І. Власов // Інформатика та системні науки (ІСН-2010) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 18-20 березня 2010 р.). – Полтава: ПУЕТ, 2010. – С. 35-37. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/4967>

5. Ємець О. О. Створення мережевого електронного посібника з дисципліни «Методи оптимізації та дослідження операцій» / О. О. Ємець, Є. М. Ємець, В. В. Лобачов // Проблеми функціонування вищих навчальних закладів еко-

номічного профілю: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 22-23.10.2009. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – С. 105. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/1347>

6. Фесенко Д. І. Програмний комплекс для виконання та оцінювання завдань з теми «Аналіз алгоритму сортування злиттям» дисципліни «Аналіз алгоритмів» / Д. І. Фесенко, Ю. Ф. Олексійчук // Науково-практичний семінар «Комп'ютерні науки і прикладна математика» (КНіПМ-2021). Випуск 6. Полтава: ПУЕТ, 2021. – С. 21–24. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10328>

7. Chen, Yixiong, Yang Yang, Zhanyao Lei, Mingyuan Xia, and Zhengwei Qi. «Bootstrapping automated testing for RESTful web services.» In Fundamental Approaches to Software Engineering: 24th International Conference, FASE 2021, Held as Part of the European Joint Conferences on Theory and Practice of Software, ETAPS 2021, Luxembourg City, Luxembourg, March 27 – April 1, 2021, Proceedings 24, pp. 46-66. Springer International Publishing, 2021.

8. Neumann, Andy, Nuno Laranjeiro, and Jorge Bernardino. «An analysis of public REST web service APIs.» IEEE Transactions on Services Computing 14, no. 4 (2018): 957–970.

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ – ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Цьолка Анастасія

Кудла Назар – науковий керівник,

Львівський торговельно-економічний університет

Анотація. Досліджено розвиток діджиталізації у сфері надання адміністративних послуг та її вплив на інформаційну інфраструктуру.

Ключові слова: діджиталізація, адміністративні послуги, цифровізація, центр надання адміністративних послуг (ЦНАП),

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних технологій та глибоке проникнення мережі Інтернет у всі сфери діяльності деформують ринки товарів та послуг в їх звичному розумінні, впливаючи як на споживачів, так і на бізнес. Впродовж динамічних змін в Україні стрімко розвивається діджиталізація у наданні адміністративних послуг. На жаль, це відбувається на недостатньо високому рівні. Як засвідчує практика, провадження електронних сервісів у ЦНАП проводяться самотужки кожною областю окремо. Відповідно, вони на власний розсуд приймають вибір щодо технічного, архітектурно-системного рішення, обрання розробника. Таким чином громадяни у різних областях отримують електронні послуги, які відрізняються за якістю.

Мета. Проаналізувати розвиток діджиталізації у сфері надання адміністративних послуг, визначити шляхи удосконалення електронних послуг та їх вплив на інноваційну інфраструктуру.

Виклад основного матеріалу. Вирішення питань спрощення механізмів надання адміністративних послуг органами державної влади та органами місцевого самоврядування через введення електронних засобів комунікації вважається актуальним. Ефективним вважається введення діджиталізації в роботу органів влади, що дозволить населенню самообслуговуватися та оперативно шукати потрібні відомості щодо питань одержання адміністративних послуг, подачі звітності, реєстрації на прийом до спеціаліста та ін.

Діджиталізація – це процес переведення різноманітної інформації у всіх її формах – текстовій, звуковій, графічній – у цифровий формат, зрозумілий сучасним гаджетам [1, с. 28].

Стрімкий розвиток суспільних відносин зумовлює використання інформаційних технологій у всіх сферах життя, у тому числі у сфері публічного адміністрування. Необхідність запровадження елементів електронного урядування в повсякденне життя ні в кого не викликає сумнівів, оскільки це сприяє поліпшенню життя пересічних громадян, збільшує довіру до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зменшує витрату часу суб'єктам підприємницької діяльності та фізичним особам необхідного для отримання послуги.

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI (далі – Закон від 06.09.2012 № 5203-VI) адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Законом передбачена можливість на отримання послуги в електронній формі через Єдиний державний портал адміністративних послуг. Зокрема, можна отримати послуги, які надаються Міністерством економіки України, Міністерством юстиції України, Державною архітектурно-будівельною інспекцією, Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру, іншими центральними органами виконавчої влади, при цьому найбільшу кількість послуг через портал надає Міністерство економіки України. Але попри все це всеодно можливість отримання адміністративної послуги без особистої присутності в Центрі надання адміністративних послуг є проблематичною.

Важливим етапом у напрямку цифровізації системи надання адміністративних послуг стало ухвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні від 16.11.2016 р. № 918-р. Нею передбачено запровадження електронних форм взаємодії суб'єктів звернення та суб'єктів надання адміністративних послуг, формування єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, яка забезпечує надання електронних послуг, скорочення кількості та спрощення етапів, які передбачені порядком надання адміністративної послуги.

На початку 2018 р. Урядом схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. та затверджено План заходів щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки й суспільства України на 2018–2020 рр. Цією концепцією передбачені заходи спрямовані на приведення системи надання адміністративних послуг в Україні до європейських стандартів.

Постановою КМУ від 5 серпня 2020 р № 695 було затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де одним з завдань розвитку було визначено забезпечення доступності соціальних сервісів та адміністративних послуг. На виконання цього завдання урядом визначено необхідність проведення реінжинірингу публічних послуг; удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує механізм надання публічних послуг, та забезпечення їх впровадження через Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Портал Дія», запровадження можливості отримання електронних послуг через смартфон та через мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія», облаштування відкритих Wi-Fi зон у громадських місцях, забезпечення доступності для осіб з інвалідністю з порушенням зору, слуху та мовлення офіційних веб-сайтів, реєстрів, інших ресурсів і електронних послуг, доступ до яких забезпечується через Інтернет.

Незважаючи на усі ці реформи, цифровізація надання адміністративних послуг не є достатньо практичною. Можливо, для покращення цього процесу потрібно забезпечити доступну взаємодію між суб'єктами надання цих послуг в режимі онлайн, правильно інформувати про необхідний пакет документів.

Можна виділити три основних пункти, на які варто звернути увагу при удосконаленні надання адміністративних послуг в умовах діджиталізації:

1. Підвищення кваліфікації кадрів у центрах надання адміністративних послуг.

Доцільним буде проводити опитування персоналу на предмет їхнього бачення основних проблем в організації діяльності ЦНАП та в особистій роботі, для вивчення їхніх думок щодо того, наскільки добре роботодавець задовольняє їх потреби та очікування. Це може надати додаткову корисну інформацію керівництву. На думку зарубіжних експертів, задоволеність персоналу є однією з ключових умов для надання якісних послуг.

При цьому засобами підвищення кваліфікації можуть бути:

- організація керівником навчально-ознайомлювальних занять практичної спрямованості для персоналу, як-от: тренінгів, виїзних зборів, зустрічей колективу, інших заходів з метою вивчення, обміну та поширення досвіду. Викладачами (тренерами) на таких заходах можуть виступати більш досвідчені службовці ЦНАП чи суб'єктів надання адміністративних послуг. При підвищенні кваліфікації акцент має бути зроблено саме на практичні заняття;

- відрядження на спеціальні заняття (курси) підвищення кваліфікації;
- обмін кращими практиками (досвідом) між ЦНАП різних міст;
- стажування працівників.

Підвищення кваліфікації працівників також є надзвичайно важливим чинником для належного функціонування ЦНАП.

2. Організаційне забезпечення впровадження управлінських інновацій у сфері надання адміністративних послуг

3. Моніторинг якості надання адміністративних послуг.

Запропонований інструментарій електронного документообігу та порівняння комплексних систем автоматизації роботи дозволяють організувати роботу Центрів надання адміністративних послуг у відповідності до регіональних особливостей та соціальних потреб населення з урахуванням фінансових можливостей громади та перспектив розвитку.

Питання діджиталізації охоплюють велику кількість систем управління та бізнесу, але основними, які створюють умови зручного існування, є бізнес-оточення, інфраструктура економіки, інноваційна інфраструктура, що потребують термінової перебудови під цифрове управління. На сучасному етапі розвитку України всі державні послуги та реєстри даних трансформуються в електронний режим. Це так званий процес діджиталізації. За останні шість років було створено багато, наприклад, реєстри, онлайн сервіси з надання державних послуг та ін. Вказана тема є дуже актуальною через об'єктивну необхідність в отриманні фізичними особами якісних державних послуг з мінімальною втратою часу та грошей.

Говорячи про діджиталізацію послуг, треба розуміти, що діджиталізація передбачає не лише переведення 100% публічних послуг для пересічних громадян і бізнесу в онлайн, а насамперед забезпечення 100% населених пунктів і їхніх соціальних об'єктів доступом до високошвидкісного Інтернету й залучення мільйонів українців до програми розвитку цифрових навичок і компетенцій [3, с.95]. З цього приводу в межах діджиталізації адміністративних послуг варто відзначити запровадження органами публічної адміністрації та іншими державними органами е-сервісів «Електронний кабінет» (наприклад, «Електронний кабінет водія» та інші). Разом із тим зараз триває процес автоматизації ЦНАПів, що охоплює систему «Електронна черга», «Електронний запис до ЦНАП», системи електронного документообігу («Універсам послуг»), онлайн-консультування, відеонагляду, звукозапису.

Висновок. Діджиталізація дозволяє осучаснити через комп'ютеризацію (запровадження е-сервісів) процес звернення та одержання послуги. До того ж використання е-сервісів спричинить прогрес процесу електронного документообігу в органах публічної адміністрації, зокрема й автоматизацію мережі ЦНАПів у перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шапошник А. О. Діджиталізація та її вплив на сервісні інновації / А. О. Шапошник // Право та інноваційне суспільство. – № 2 (13). – 2019. – С. 27–32.
2. Сидоренко Н. О. Діджиталізація: електронні адміністративні послуги / Н. О. Сидоренко // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. – № 4. – 2021. – С. 11-14.

3. Тернущак М. Удосконалення сервісної діяльності публічної адміністрації в контексті діджиталізації / М. Тернущак // Юридичний вісник № 1. – 2020. – С. 93-100.

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Кучер Дарія

Осмолян Віталій – науковий керівник,

Хмельницький кооперативний фаховий коледж

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

Анотація. У роботі досліджено поетапність успішного впровадження та розвиток інноваційних проєктів у бізнес середовищі з невід’ємним врахуванням юридичних аспектів, оскільки правильно організована інноваційна діяльність – ключовий фактор успіху підприємства.

Ключові слова: інноваційні процеси, ефективність, ефективна діяльність, охорона інтелектуальної власності, підприємство, персональні дані, права споживачів, юридичні аспекти.

Постановка проблеми. Інновації – це важливий складник діяльності будь-якого сучасного підприємства, яке прагне успіху на ринку. Інноваційні процеси допомагають підприємствам забезпечити конкурентну перевагу на ринку, саме тому юридичні аспекти інноваційних процесів є особливо важливими, адже неправильний юридичний підхід може призвести до суттєвих фінансових втрат та негативно вплинути на репутацію підприємства.

Аналіз основних досліджень. Проведений аналіз [1–7] показав, що вчені та практики неодноразово досліджували визначальні моменти організації діяльності підприємств, проте розгляд вказаного питання крізь призму інноваційних процесів та в невід’ємному зв’язку із юридичними аспектами може постати ключовим фактором успіху малого та середнього бізнесу України, а, отже, потребує свого детального дослідження та аналізу. Будь-які інноваційні процеси пов’язані з ризиком, тому важливо дотримуватися правових норм та стандартів. Охорона інтелектуальної власності, захист персональних даних та права споживачів є важливими аспектами успішного впровадження інноваційних проєктів – у цьому і є актуальність досліджуваної проблеми.

Мета. Проаналізувати вплив юридичних аспектів інноваційних процесів на ефективність діяльності підприємства та визначити можливості мінімізації ризику за допомогою використання правових інструментів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні інновації є одним із головних факторів успіху підприємств у будь-якій галузі. Інноваційні процеси можуть відбуватися в різних формах: розробка нових продуктів та послуг, упровадження нових технологій та процесів виробництва, а також підвищення якості виробів.

Однак будь-які інновації потребують уваги до низки юридичних аспектів, що є гарантом забезпечення успішного впровадження нововведень [1]. Юридичні аспекти інноваційних процесів на підприємстві можуть містити такі складники: захист інтелектуальної власності, конфіденційної інформації, патентування та ліцензування інноваційних продуктів та процесів, забезпечення дотримання вимог безпеки продукції, відносини з партнерами та контрагентами тощо.

На нашу думку, головним аспектом інноваційних процесів є забезпечення правового захисту інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність є важливим складником будь-якого інноваційного проєкту, оскільки інновації, як правило, базуються на нових ідеях, технологіях, винаходах тощо. Інтелектуальна власність охоплює права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, авторські права та інші види інтелектуальної власності (ст. 420 Цивільного кодексу України) [2]. Законодавець України забезпечує правовий захист інтелектуальної власності передусім у законах України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [3] та «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» [4]. Останні, зокрема, встановлюють порядок реєстрації прав на інтелектуальну власність. Реєстрація прав забезпечує їхню охорону від порушення з боку інших осіб, які своєю протиправною діяльністю можуть призвести до зменшення ефективності інноваційного проєкту будь-якого бізнесу. Саме тому підприємство повинно забезпечити реєстрацію своїх винаходів, товарних знаків, технології виготовлення певної продукції тощо. Це дозволить захистити його інтелектуальну власність від копіювання та використання іншими організаціями, а також, відповідно, збільшити конкурентоспроможність на ринку.

На наш погляд, захист конфіденційної інформації є ще одним важливим аспектом юридичної сторони інноваційних процесів. Важливо забезпечити захист конфіденційної інформації, яка стосується, наприклад, технологій, процесів виробництва, цінової політики від неправомірного використання з боку конкурентів. Цей аспект регулюється, зокрема, Законом України «Про інформацію» [5], який встановлює порядок збереження та використання конфіденційної інформації, а також містить мінімальний перелік даних, що можуть бути об'єктом конфіденційної інформації.

Із вищезазначених нами аспектів впливає, що патентування та ліцензування інноваційних технологій є важливим етапом для забезпечення їхнього захисту та подальшої комерціалізації. Патентування інноваційних технологій полягає в офіційному фіксуванні прав на розроблені продукти та процеси шляхом їх реєстрації у відповідних органах, які входять до структури та перебувають у підпорядкуванні Міністерства економіки України. Для того, щоб зареєструвати технології, потрібно подати заявку та документацію, яка підтверджує права на винахід або корисну модель. Ліцензування ж полягає у видачі дозволу на використання інтелектуальної власності, зокрема патентів та знаків для ідентифікації товарів та послуг.

Виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності має ліцензіар, який може надати іншій особі письмове повноваження

про право на використання об'єкта в певній обмеженій сфері (частина 1 ст. 1108 Цивільного кодексу України) [2]. Вказане право може оформлятися як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору (частина 2 статті 1108 Цивільного кодексу України) [2]. Це дає підприємству право використовувати розроблені технології та продукти. Також зазначимо, що сучасна Україна має розвинену систему ліцензування технологій, яка регулюється Законом України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» [4]. За отримання ліцензії здійснюється спеціальна плата, яка є фіксованою або вираховується у відсотковому відношенні від вартості продукту. Також необхідно визнати, що процедура патентування та ліцензування інноваційних технологій є складним і доволі витратним процесом. Проте останній гарантує та забезпечує додаткові переваги для підприємства у сфері захисту його прав на інтелектуальну власність та надає можливості отримати додатковий прибуток від комерціалізації інноваційних розробок.

Наступним аспектом, який, на наш погляд, потребує особливої уваги, є безпека продукції та її відповідність вимогам законодавства. Підприємства повинні забезпечувати відповідність своєї продукції законодавчим вимогам, які стосуються безпеки та якості виробів. Забезпечення безпеки продукції є одним із головних завдань під час розробки та впровадження інноваційних процесів на підприємстві. У контексті юридичних аспектів, забезпечення безпеки продукції пов'язане із суворим дотриманням вимог законодавства в цій галузі діяльності. Українське законодавство регулює питання якості та безпеки продукції шляхом прийняття низки таких нормативних актів, як: Закону України «Про захист прав споживачів» [6], постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» [7]. Згідно з зазначеними нормативними актами на виробника законодавцем України покладено обов'язок забезпечення якості та безпеки його продукції, а також надання споживачам необхідної інформації про останню (частина 1 ст. 6 Закону України «Про захист прав споживачів») [6]. Окрім цього, інноваційна продукція часто потребує спеціальної сертифікації, яка підтверджує її відповідність вимогам законодавства. Невідповідність цим вимогам може призвести до скарг та позовів від споживачів, а також до штрафів від органів державної влади.

Відносини з партнерами – наступний важливий аспект успішної інноваційної діяльності підприємства. Інститут партнерства має вираз у різних формах, включаючи спільну розробку продукції, технологічне партнерство, обмін знаннями та досвідом, спільні маркетингові ініціативи тощо. Одним із ключових аспектів відносин із партнерами є укладення договорів. Це, зокрема, договори про співпрацю, про постачання та інше. Договір має визначати права та обов'язки кожної сторони, забезпечувати захист їхніх інтересів та встановлювати умови взаємодії. Окрім укладення договорів, важливим є також забезпечення якості взаємодії з партнерами. Успішні відносини з партнерами можуть допомогти підприємству залучити нові технології та ідеї, розширити ринок збуту, знизити

витрати на дослідження та розробку, а також покращити репутацію підприємства. Проте співпраця між підприємствами є не лише сприятливим явищем під час обміну знаннями та досвідом, використання спільних ресурсів та залучення додаткових інвестицій, але й потенційним фактором зародження недобросовісної конкуренції, порушенні договірних зобов'язань, що можуть завдати шкоди інноваційним процесам та продукції. Саме тому підприємство зобов'язане забезпечити своїх партнерів необхідною інформацією, надавати вчасно повні відповіді на запити партнерів, а також дотримуватися умов укладених із ними договорів.

Висновки. Узагальнюючи, можна стверджувати, що юридичні аспекти інноваційних процесів є важливим явищем та невід'ємним аспектом у забезпеченні успішного впровадження нововведень та досягнень їхньої ефективності. Розуміння та дотримання вимог правового поля дозволяє підприємству зменшити ризики та витрати на юридичну підтримку, а також підвищити свою репутацію та довіру в споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: Навч. посіб. / П. П. Микитюк. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 295 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream>.
2. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. № 40 – 44. ст. 356. (редакція станом на 01.04.2023) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994, № 7. ст. 36. (редакція станом на 14.10.2020) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994, № 7. ст. 32. (редакція станом на 14.10.2020) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 48. ст. 650. (редакція станом на 31.03.2023) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. № 1023-XII. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 30. ст. 379. (редакція станом на 19.11.2022) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 02.09.2015 року. № 667. (редакція станом на 16.02.2022) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ЗНАЧЕННЯ ТА ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Цуркан Марія

Вололовцева Ольга – наукова керівниця,

Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі»

Анотація. У роботі проаналізовано передумови та проведення реформування Конституційного Суду України (далі – КСУ), а також значення, яке воно має для судової реформи і для євроінтеграції України загалом; розглянуто ухвалені нормативно-правові акти, які передбачають реформування КСУ; досліджено події та обставини, що впливають або перешкоджають реформуванню КСУ.

Ключові слова: Європейська комісія; Конституційний Суд України; судова реформа; євроінтеграція; Венеціанська комісія; Дорадча група експертів.

Постановка проблеми. Реформування порядку здійснення конституційного судочинства залишається приводом для різноманітних дискусій та їх рівня впливу на систему правосуддя в Україні. Немало питань безпосередньо процедурного характеру виникало раніше і виникає зараз в організації діяльності Конституційного Суду України. Вони стосуються недосконалості процедур конкурсного відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України до функціональної недосконалості системи конституційного провадження.

Аналіз основних досліджень. Окремим питанням поставленої проблематики приділялася увага в роботах таких науковців та практиків, як О. Бориславська, Р. Гринюк, А. Заєць, А. Колодій, О. Мироненко, С. Різник, М. Савенко, П. Стецюк, С. Шевчук, О. Щербанюк та інших.

Мета. Проаналізувати передумови та порядок реформування відбору суддів до КСУ і його значення; розглянути та надати оцінку нормативно-правовим актам, які передбачають реформування Конституційного Суду України; дослідити заходи з реформування КСУ та обставини, які впливають на цей процес.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, 17 червня 2022 року Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Одночасно з рекомендацією затвердження статусу кандидата Україні було висунуто сім вимог щодо проведення реформ.

Першою і найголовнішою вимогою є реформа Конституційного Суду України, яка передбачала би впровадження прозорої процедури відбору суддів до КСУ. Слід зазначити, що процедура відбору до КСУ до цього часу регламентувалася статтею 148 Конституції України, згідно з якою до складу Конституційного Суду входить вісімнадцять суддів, які призначалися від Президента України, Верховної Ради України та з'їзду суддів України. Але ця процедура не

була досконалою і призвела до того, що в Україні протягом останніх років незалежності президенти намагалися взяти КСУ під свій контроль шляхом призначення до нього «своїх» людей.

Наприклад, значного успіху в цьому досяг Віктор Янукович, який змусив кількох суддів піти у відставку та призначив лояльних до себе осіб. У результаті КСУ повернув для Президента Конституцію України в редакції 1996 року, яка надавала главі держави широкі повноваження. Практика політичних призначень врешті-решт завершилась кризою 2020 року, коли КСУ фактично скасував електронне декларування для державних службовців, що призвело до масових протестів та занепокоєння серед міжнародних партнерів. Після цього Венеційська комісія за запитом Президента Володимира Зеленського рекомендувала Україні провести реформу та запровадити прозору процедуру відбору до КСУ, результатом чого мав стати професійний неупереджений склад Конституційного Суду та відповідні рішення суддів.

У ході цієї реформи 13 грудня 2022 року Верховна Рада України ухвалила в цілому законопроект № 7662, який депутати називали євроінтеграційним. Законопроектом передбачено створення дорадчої групи експертів (ДГЕ) – відбіркової комісії, яка займатиметься перевіркою кандидатів до КСУ. До її складу мають увійти три незалежних експерта, делегованих міжнародними партнерами (за аналогією із Етичною радою, який перевіряє кандидатів до Вищої ради правосуддя, – іншого важливого органу в судовій системі).

Інші троє представників по одному має обрати Верховна Рада, Президент України та з'їзд суддів. Але проблема полягає у тому, що делегати від влади, як показують останні конкурси (наприклад, відбір керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) будуть залежними у своїй діяльності, а міжнародні експерти, на відміну від вищезгаданої Етичної ради, не мають переважного голосу, щоб заблокувати політичні рішення делегатів. Звісно, реформування КСУ має надважливе значення для змін у судовій системі держави та відкриття переговорів щодо вступу до Європейського Союзу, однак є загроза, що закон у нинішньому вигляді є прямим шляхом до встановлення політичною владою повного контролю над єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Незважаючи на попередження та негативні оцінки від громадськості та експертів, 20 грудня 2022 року ухвалений Верховною Радою України законопроект №7662 був підписаний Президентом Зеленським. У цей же день Венеціанська комісія опублікувала оновлений висновок щодо відповідного законопроекту, у якому було наголошено на двох важливих моментах:

1. У Дорадчу групу експертів, яка перевірятиме кандидатів у КСУ, необхідно включити ще одного (сьомого) члена з міжнародних експертів. Цей сьомий незалежний експерт дозволить нівелювати політичний вплив на комісію.
2. Рішення Дорадчої групи експертів мають бути обов'язковими. За жодних обставин кандидат, який пройшов їхню перевірку з негативним результатом, не може стати суддею КСУ.

5 січня 2023 року в інтерв'ю виданню «Суспільне Новини» віце-прем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина зазначила, що не погоджується із тим, що закон набрав чинності всупереч рекомендаціям Венеційської комісії. Також Ольга Стефанішина заявила, що є ймовірність того, що закон про КСУ буде переглянутий. Водночас 12 січня в Європейській комісії повідомили, що повністю погоджуються з рекомендаціями Венеційської комісії до закону №7662 про Конституційний суд і очікують, що Україна відповідним чином приведе у відповідність свій процес відбору суддів КСУ.

Висновок. Таким чином, ситуація з реформуванням Конституційного Суду України має два варіанти розвитку:

1. Позитивний – Закон №7662 буде переглянутий з урахуванням рекомендацій Венеційської комісії, процес відбору суддів до КСУ буде приведений у належний порядок.

2. Негативний – Закон залишиться без змін. У такому разі існує суттєвий ризик встановлення повного політичного контролю над КСУ та навіть узурпації судової влади. Також, оскільки судді призначаються до КСУ на дев'ять років, вікно можливостей змін для України може закритися надовго.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах, документ від 13.12.2022 р. № 2846-IX. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40213>.

3. Висновок Венеційської комісії щодо законопроекту № 7662 [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)054-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)054-e).

4. Інтерв'ю віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної <https://suspilne.media/352700-baza-dla-konfiskacii-aktiviv-rosii-bude-u-comu-pivricci-stefanisina-pro-rosijski-grosi-ta-vstup-ukraini-do-es/>.

5. Коментар голови Європейської ради Шарля Мішеля. <https://suspilne.media/374561-gotovi-visluhati-ukrainske-bacenna-misel-pro-nevikonanna-rekomendacij-venecijki-do-zakonu-pro-ksu/>.

ПРАВОВА АРГУМЕНТАЦІЯ ЗА ДІАЛЕКТИЧНИМ ПІДХОДОМ

Кириленко Валерія

Орел Вікторія – наукова керівниця,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У роботі досліджено проблематику діалектичного підходу до аналізу та розуміння правової аргументації за європейським баченням правової аргументації.

Ключові слова: аргументація, діалектичний підхід, правова аргументація.

Постановка проблеми. Наразі, явище правової аргументації відносно нове та мало досліджене. Важливим є те, що воно невинними темпами опановується не тільки зарубіжними але й вітчизняними дослідниками, що й викликає інтерес до його розуміння. Дослідження основоположних підходів до правової аргументації покладуть свій початок до удосконалення цього явища в вітчизняній юридичній практиці.

Аналіз основних досліджень. У роботі увагу було приділено зарубіжним дослідженням, а саме праці Jerzy Stelmach та Bartosz Brozek, а також багатьом співавторам, які були представлені науковцями європейських університетів: Francisco J.Laporta (Мадридський університет); Aleksander Peczenik (Лондонський університет); Frederick Schauer (Гарвардський університет) та інші. Питанням підходів до правової аргументації також займалися й українські науковці такі як, Т. Дудаш, О. Щербина, В. Титов.

Мета. Визначити важливість діалектичного підходу до правової аргументації в порівнянні з іншими загальними підходами її дослідження. Проаналізувати зарубіжні погляди науковців щодо діалектичного підходу.

Виклад основного матеріалу. Діалектику називають «пом'якшуючим» підходом. Так як, даний підхід до правової аргументації має на меті отримання висновків, які, ймовірно, є правильними. Це судження можна зіставити з поглядом Аристотеля, згідно з яким діалектика – це метод практичної філософії, що апелює до критерію блага, а не до методу, що використовує критерій істини (останній критерій використовується в межах теоретичної філософії). Однак, є деякі аргументи, які свідчать про те, що існують певні з них, які свідчать про існування тісного зв'язку між логікою та діалектикою [1].

На думку Діогена Лаєрція, термін «діалектика» вперше вжив Платон, який розумів під ним діяльність постійного застосування розуму, а також набуття практики в цій діяльності. Платон використовує діалектику як для дослідження світу ідей, так і для пояснення явищ. Він приходить до висновку, що єдиний справді науковий спосіб аналізу явищ полягає у зверненні до діалектики, а не до телеологічних чи каузальних міркувань. Платон надає терміну «діалектика» дуже широке значення: на його думку, це метод ведення дискурсу (бесіди – філософського діалогу), метод встановлення відносин між різними тезами, а також філософія «tout court» – в перекладі з французької – «все просто».

Це філософія, полягає в тому, що вона дає змогу досягнути світ ідей та явищ в неемпіричний спосіб. З огляду на те, що діалектика – це наука про ідеї, тобто про істинні автономні сутності, її справедливо можна назвати метафізикою, тобто філософією до суду.

Оскільки діалектика досліджує відношення між загальними поняттями і теоремами, що містять ці поняття та ідеї, вона є дедуктивним методом, який породжує і лежить в основі логіки. Діалектика також була центральним об'єктом занепокоєння Аристотеля. Згідно з Арістотелем, головною метою діалектики в кінцевому підсумку дискусія, хоча він також стверджує, що діалектика може слугувати інструментом для пошуку істини, інструментом для з'ясування істини. В одній зі своїх праць він стверджує, що тези слід розглядати логічно – через призму критерію істини, і діалектично – через призму схвалення або думки інших [1].

Таким чином, головна функція діалектики полягає не в тому, щоб вирішувати чи є дана теза істинною чи хибною, а скоріше в тому, щоб дати можливість аудиторії переконатися в тому, що дана теза є правильною; отже, це метод практичної, а не теоретичної філософії.

Проаналізований вище діалектичний підхід до розуміння правової аргументації, був викладений зарубіжною плеядою вчених, які досить ретельно сконцентрували свою увагу на історичному концепті діалекти. Проте, вітчизняні науковці також зосереджуються на аналізі діалектичного підходу через призму його застосування у минулому.

На відміну від історичного поглиблення в діалектичний підхід до правової аргументації зарубіжних вчених, вітчизняні мають інші результати своїх досліджень. Тому ключовим тлумаченням до діалектичного підходу прослідковується через правовий дискурс. Наразі, сформовано бачення правового дискурсу як процесу, по завершенню якого утворюються відмінні уявлення, які закріплюють поняття правдивості та неправдивості. З цього випливають аргументи, які можуть поділяти твердження в логічний спосіб, тобто структура «правди або хиби», тобто є теоретичними. Також аргументи можуть бути й практичними, їхня відмінність від логічних полягає в тому, що вони схиляються до деонтичних суджень, це наприклад норми права [2].

Два науковці, Д. Каналє та Дж. Туцет, сформулювали та розробили певну модель для аналізу аргументу «від зворотного» в юридичній інтерпретації. Їхня модель, має дві форми аргументу «від звороту», як приклад вони наводять аналіз нормативного положення «Бідні громадяни можуть претендувати на благодійність держави». В контексті цього положення ці дві форми постають у вигляді слабкої та сильної версії. За сильною версією претендувати на благодійність держави можуть лише бідні громадяни. За слабкою версією закон не регулює права негромадян держави з цього приводу. Отже, потрібно з'ясувати, чи є з двох запропонованих варіантів, у контексті даного положення та встановити несумісність їхнього поєднання [3].

Проаналізовані вище моделі аналізу та оцінки, що базуються на діалектичній концепції аргументації. Спільним для них є те, що вони розглядають правову аргументацію як частину (критичної) дискусії, з точки зору історичного виміру та «від зворотного» аналізу аргументу, в якій правова позиція захищається від певних форм критики у світлі певних спільних відправних точок. Автори розробляють свої моделі шляхом інтегруючи ідеї з теорії права, теорії аргументації та прагматики. Тому, діалектичний підхід до правової аргументації, можуть мати різне теоретичне підґрунтя. Але, незалежно від того, це підґрунтя поділяє спільну ідею того, що діалектичний підхід пропонує перспективу для адекватного аналізу та оцінки обґрунтування в юридичній практиці [4].

Науковці з неформальної логіки, Годден та Волтон, зосереджуються на аналізі юридичної аргументації супротивної сторони в апеляційній справі. Автори розглядають правову аргументацію в судовому спорі як форму дискусії між учасниками, які можуть брати на себе різні діалектичні ролі, а отже потенційно обтяжують доказування. На їхню думку, правову аргументацію слід аналізувати з процесуальної діалектичної точки зору, а не з логічної. Годден і Волтон аналізують спростовність в судовому процесі в контексті апеляційної справи, в якій рішення було скасовано тому, що воно ґрунтувалося на висновку, який є хибним або неможливим в застосуванні до конкретної справи.

У своїй доповіді «Зважування та балансування в обґрунтуванні судових рішень» Е. Фетеріс розробляє діалектичну модель для правової аргументації, що на її думку, є ключовою в обґрунтуванні судових рішень, що ґрунтуються на діалектичному підході. Ключовою дана модель постає тому, що в ній суддя обґрунтовує своє рішення, посиляючись на наслідки вироку, із застосуванням правової норми в конкретній справі, а саме посиляючись на цілі та цінності, які ця норма покликана реалізувати, тобто, яку саме передбачає особливу форму мислення. Отже, суддя «зважує» два варіанти застосування правової норми в конкретній справі, які висунуті сторонами у спорі. На основі теорії права та філософії права, дана модель, вперше дає реконструкцію доказування судді, який використовує таку складну аргументацію [4].

Висновки. Дослідивши дану тему, можу сформулювати певні висновки. Отже, важливість діалектичного підходу до правової аргументації полягає в його процесі до аргументування, який розглядається з урахуванням можливих реакцій учасників (колег, свідків, суддів).

Аналіз достатньої кількості дослідження різних вчених, дав змогу зрозуміти, що діалектична аргументація – це (контекстуально відносний) аспект процесу підбору аргументів та структурування відношень між ними відповідно логічним правилам істинності. Попри те, що явище юридичної аргументації перебуває на стадії його глибокого дослідження, воно має своє відображення в правничій діяльності. У цьому підході використовується формалізована мова та логічні засоби для встановлення правил ведення юридичного діалогу. Також важливим є те, що діалектичний підхід, акцентує увагу на аргументації під час

юридичного процесу, а також на прийнятті рішення суддею або присяжними. Такі моделі мають встановлювати чіткі правила для ведення дискусії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Stelmach J., Brozek B. Methods of Legal Reasoning [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/\[10\].Stelmach%20J.,%20Brozek%20B.%20Methods%20of%20Legal%20Reasoning.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/[10].Stelmach%20J.,%20Brozek%20B.%20Methods%20of%20Legal%20Reasoning.pdf)
2. Marek Wojciechowski and Kamil Zeidler. Teorie argumentacji prawniczej, in Wielka encyklopedia prawa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bip.ug.edu.pl/sites/default/files/postepowania_naukowe/112234/praca/1.doktorat_agnieszka_plata.pdf
3. Загудаєва О. А. Особливості трьох підходів до моделювання в юридичній аргументації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://elibrary.ru/download/elibrary_27515833_32487313.pdf
4. Feteris Eveline T. Models for the Analysis of Legal Argumentation –Informal Logic [Електронний ресурс].–Режим доступу: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/tblair,+28.1FeterisIntroductionN.pdf>
5. Eveline Feteris and Harm Kloosterhuis. The Analysis and Evaluation of Legal Argumentation: Approaches from Legal Theory and Argumentation Theory. Studies In Logic, Grammar And Rhetoric [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://www.academia.edu/5189971/The_analysis_and_evaluation_of_legal_argumentation_approaches_from_legal_theory_and_argumentation_theory
6. Sławomira Wronkowska and Zygmunt Ziemiński. Zarys teorii prawa [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://docplayer.pl/8408681-Slawomira-wronkowska-zygmunt-zieminski-zarys-teorii-prawa-sone85-vp-pl.html>
7. Юридична аргументація. Логічні дослідження : колектив. моногр. [Б. м.]: Вид. Іванченко І. С., 2012 [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1493/1/Jr_Argum_2012.pdf

ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(на прикладі закону України про кримінальну відповідальність)

Бірюліна Єлизавета

Осмолян Віталій – науковий керівник,

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

Анотація. У роботі досліджено визначальні аспекти тлумачення чинного законодавства України, надано власне бачення щодо інноваційних можливостей аналізу останнього, поставлено на обговорення загалу авторську позицію щодо обсягу тлумачення законодавства.

Ключові слова: відповідальність, господарювання, закон, кримінал, правопорушення, суб'єкти правовідносин, тлумачення.

Постановка проблеми. Розвиток інноваційно-правової політики України набирає стрімких кроків, наближаючи мить вступу України до Європейського Союзу, як наслідок – приведення у відповідність власної правової системи до рівня європейських держав, зменшення рівня злочинності, удосконалення та осучаснення норм чинного законодавства держави, а отже, й до покращення якості діяльності судових та правоохоронних органів, надання професійних послуг у галузі права правознавцями України [1]. Зазначене не є можливим без глибокого знання та вміння тлумачити законодавство держави. У цьому і полягає актуальність проблеми.

Аналіз основних досліджень. Проведений аналіз [1–5] показав, що вчені та практики неодноразово досліджували питання тлумачення законодавства держави. Проте розгляд інноваційних можливостей тлумачення законодавства України в перспективі покращення діяльності суб'єктів господарювання вимагає детального дослідження та аналізу.

Мета. Проаналізувати види тлумачення законодавства України, сформулювати авторську позицію щодо обсягу тлумачення законодавства.

Виклад основного матеріалу. Кримінальне правопорушення (згідно з статтею 11 Кримінального кодексу України) – це передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення [2].

Також, у Кримінальному кодексі Республіки Польща та Кримінальному кодексі Грузії кримінальне правопорушення національними законодавцями країн визначено, як «суспільно небезпечне діяння, яке заборонено під загрозою покарання чинним на час його вчинення законом» (стаття 1 Кримінального кодексу Республіки Польща) та «протиправне та винне діяння, яке передбачене Кодексом» (стаття 7 Кримінального кодексу Грузії) відповідно [3, 4].

Отже, тлумачення кримінального закону – це точне з'ясування волі законодавця, яка має вираз у законі, визначення змісту закону та пояснення термінів, вжитих законодавцем.

Ніхто, крім законодавця, не може «поправляти» закон, пристосовувати його на власний розсуд. Інакше можливе порушення принципу суворого дотримання законності.

У вітчизняному кримінальному праві тлумачення законів підпорядковане основному завданню – дотримання та зміцнення законності.

Закон тлумачиться не лише тоді, коли він не зрозумілий чи не повний, але й у всіх випадках його застосування.

Необхідність тлумачення закону викликана тим, що він не може охопити всі можливі випадки. Він дає загальні правила поведінки. У житті ж постає потреба правильного застосування закону до конкретної ситуації.

Тлумачачи кримінальний закон, законодавець та орган, якому він доручив тлумачити закон, суддя та вчений виходять із інтересів українського народу, із завдань побудови демократичного, правового суспільства.

Засоби та способи тлумачення можуть бути різноманітними. Розрізняють такі види (прийоми) тлумачення: граматичне та логічне (які вміщують систематичне та історичне).

Граматичне тлумачення полягає в з'ясуванні буквального змісту закону шляхом етимологічного та синтаксичного розбору його тексту, а також з'ясуванні значення та сенсу вживаних у законі слів, понять та термінів.

Логічне тлумачення має на меті різними прийомами встановити волю законодавця, яка не знайшла свого прямого висловлювання в тексті закону.

Розрізняється логічне тлумачення в широкому сенсі, що містить систематичне й історичне тлумачення, та логічне тлумачення у вузькому значенні.

Основним видом логічного тлумачення є систематичне тлумачення, що полягає в з'ясуванні волі законодавця залежно від розташування кримінально-правової норми в системі кримінального законодавства. Не можна розглядати питання про місце тієї чи тієї норми в системі законодавства лише в якості технічного питання, оскільки це питання належить й до сутності самої норми.

Так, зміст окремо взятої статті може виявитися неясним, тому важко буде виявити особливості, які вирізняють її від інших статей.

Іноді для правильного з'ясування волі законодавця виникає потреба в зіставленні норм різних галузей права.

Другим видом логічного тлумачення є історичне тлумачення – з'ясування сенсу закону за допомогою аналізу обставин та умов, за яких цей закон був прийнятий, а також мотивів, якими керувався при цьому законодавець. Велике значення для такого виду тлумачення має з'ясування думок укладачів закону, матеріалів комісій, які працювали над законом, аналіз історичного процесу розвитку зазначеної норми кримінального права. Історичне тлумачення зазвичай доповнює результати, отримані при систематичному тлумаченні. У разі логічного тлумачення у вузькому значенні закон тлумачиться за його внутрішнім змістом з урахуванням загальних законів логіки.

За об'ємом вирізняється обмежувальне та розповсюджувальне тлумачення кримінальних законів. Як правило, застосування закону має перебувати в точній відповідності до змісту закону. Однак в окремих випадках необхідно вдаватися й до тлумачення за обсягом.

Ми вважаємо, що тлумачення за обсягом може бути обмежувальне, розширювальне та буквальне. Останнє означає, що результати тлумачення повністю збігаються з точним текстом закону, оскільки зміст і суть норми та її словесне вираження у законі цілком збігаються.

При обмежувальному тлумаченні закон застосовується до більш вузького колу випадків, ніж це впливає з його буквального тексту, а при розширювальному тлумаченні він застосовується до ширшого кола випадків, ніж впливає з буквального тексту закону.

Від розповсюджувального тлумачення треба відрізняти застосування закону за аналогією. Під аналогією розуміється застосування до суспільно

небезпечного діяння, відповідальність за яке прямо не передбачена законом у момент його скоєння, кримінального закону, що встановлює відповідальність за подібне кримінальне правопорушення.

Кримінальне законодавство України не передбачає застосування аналогії. Це означає, що ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності та покараний у суді, якщо вчинене ним діяння прямо не передбачено в чинному кримінальному законодавстві України.

Розрізняється тлумачення кримінального закону не лише за обсягом та методам, але й за тим, який орган тлумачить закон. Залежно від цього тлумачення буває автентичним, легальним, судовим та науковим (доктринальним).

Автентичним тлумаченням кримінального закону називається тлумачення, яке дає орган, що прийняв цей закон. В Україні автентичне тлумачення може здійснюватися лише Верховною Радою України. Тлумачення, дане цим органам, рівносильне закону.

Легальне тлумачення – це тлумачення, яке дається органом, якому це «доручено» робити. Відповідно до статті 147 Конституції України [5] офіційно тлумачити закони наділений лише Конституційний Суд України.

Особливістю легального та автентичного тлумачення є їхня загально-обов'язковість для всіх установ, посадових осіб та громадян України.

Судове тлумачення – найпоширеніше і найчастіше застосовуване тлумачення закону, що дається судами під час розгляду кожної справи. Таке тлумачення обов'язково тільки в тій справі, у зв'язку з якою воно було зроблене.

Крім тлумачення кримінального закону, що надається судами під час розгляду конкретної справи, можливе судове тлумачення закону Пленумом Верховного Суду України.

Так, Пленум Верховного Суду України, вивчаючи та узагальнюючи судову практику, а також відповідаючи на запити з боку судових органів та прокуратури, має право надавати керівні роз'яснення судам щодо правильності застосування того чи того закону у судовій практиці. Такі керівні вказівки є обов'язковими для всіх судів України під час розгляду тих категорій справ, за якими вони надані.

Проте слід враховувати, що такі керівні вказівки не спроможні скасувати, змінити чи доповнити закон, тобто, не можуть змінювати сенсу закону. Верховний Суд України – не законодавчий орган. Верховний Суд України лише надає керівні вказівки на підставі закону, вони мають бути засновані на точному дотриманні закону, усувати виявлені практикою неясності чинного кримінального законодавства.

Наукове (доктринальне) тлумачення – це тлумачення, яке здійснюється науковими установами в галузі права, окремими науковими працівниками в монографіях, підручниках, статтях, доповідях. Наукове тлумачення закону може бути здійснено й практичними працівниками органів суду, прокуратури та поліції під час виступу в пресі, на конференціях тощо.

Цей вид тлумачення не є обов'язковим для органів, що застосовують норми права, але має важливе значення в розвитку науки кримінального права, узагальненні судової практики та підготовки нового законодавства.

Висновки. Отже, правильне тлумачення законодавства України юристами-практиками, керівниками фірм, власниками малого та середнього бізнесу є неодмінною запорукою ефективної діяльності суб'єктів господарювання, розвитку власного бізнесу, а інноваційні підходи до процесу тлумачення законів держави сприяють її правовій розбудові, покращують інноваційну політику України та є підставою для подальших теоретичних напрацювань. Проте, зважаючи на наявність недоліків у цій сфері правової діяльності вважаємо за актуальні подальші дослідження відповідної спрямованості, адже останні створюватимуть перспективи теоретичних та практичних напрацювань та сприятимуть розв'язанню проблемних питань у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Осмолян В. А. Філософсько-юридичні аспекти формування європейського контексту поняття покарання / В. А. Осмолян, О. М. Домбровська, А. М. Попик // «Європейські перспективи / European Perspectives» (політика, економіка, право). – № 1, 2023. – С.5–14.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. (редакція станом на 27.01.2023) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Criminal Code of the Republic of Poland of 06 June 1997. URL: <http://www.prawo.pl>.
4. Кримінальний кодекс Грузії від 22 липня 1999 р. (контрольний текст станом на 09.09.2022 № 1806) URL: <http://www.matsne.gov.ge>.
5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст.141. (редакція станом на 01.01.2020). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ДИСКУРС У ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ

Морозова Юлія

Орел Вікторія – наукова керівниця,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У роботі досліджено раціональний прояв юридичної аргументації у формі практичного дискурсу, що є відстоюванням прийнятності певної точки зору за встановленими правилами.

Ключові слова: дискурс, переконання, судовий дискурс, юридична аргументація.

Постановка проблеми. Юридичне аргументування розглядається у формі дискурсу, у процесі якого виникають розбіжності між сторонами. Відзначимо, що

дискурс набуває різних форм і проявляється на всіх стадіях правового регулювання та розуміється як вираження властивостей права в процесі комунікації.

Аналіз основних досліджень. Дослідження юридичної аргументації та аргументування у формі дискурсу здійснюється такими науковцями, як Б. Брожек, В. І. Кістяник, Е. Фетеріс, Є. Стельмах, О. В. Тягло, О. Л. Чорнобай, Р. Алексі, Ф. ван Еемерен та інші.

Мета. Проаналізувати поняття дискурсу в юридичній аргументації – складного процесу комунікації сторін у конкретному часовому просторі, окреслити загальні правила правового дискурсу, визначити різновиди та функції правового дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна діяльність, у якій бере участь правник-професіонал-практик, нерідко зводиться до процесу обґрунтування певних положень (тез, тверджень, гіпотез тощо) і доведення їх прийнятності іншій стороні, тобто до процесу правового аргументування. Як бачимо, аргументація має не лише широке теоретичне визнання, а також є основним засобом у роботі юристів, тобто реалізована практично. Вчення про аргументацію зародилося ще давньогрецькими мислителями, а із розвитком цивілізаційних епох сформувалося у цілісну систему інструментів для дискурсивної практики, яка застосовується у різних сферах.

Сучасна практична юриспруденція застосовує аргументування у різних сферах правовідносин. Так, виникають ситуації, коли за допомогою комунікативного досвіду необхідно на базі чіткого уявлення про стан справи об'єктивно відстояти те, чому саме це вважається істинною, інтелектуально довести доцільність і правильність ідеї іншій стороні неспростовними аргументами, способами міркування тощо.

Прийнято вважати, що аргументація є повним або частковим обґрунтуванням твердження, доведення його істинності або хибності. Завданням аргументації є побудова переконання або підтвердження правильності конкретного твердження. У юридичній аргументації завдання, а звідси й функції аргументування, є ширшими і включають великий спектр учасників комунікації. Поєднання логіки, лінгвістики, психології, філософії, соціології, герменевтики робить сучасну аргументацію стійкою та багатоаспектною у своєму застосуванні, зокрема в праві [5, с. 220].

Правове аргументування може бути здійсненим у формі монологу, де одна сторона наводить аргументи, а інша слухає її, однак найбільш розповсюдженою формою є діалог – процес спільного пошуку істини під час бесіди, полеміки, дискурсу. Слово «діалог» у перекладі з грецької має таке значення: «вести бесіди, дискурсувати» [5, с. 223]. Поняття «дискурс» походить від латинського *discursus*, тобто біганина, метушня, розмова. Як бачимо, у поєднанні цих значень дискурсом є динамічний мовний процес переконання та доведення своєї точки зору. Дискурсивна практика реалізовувалась ще в судочинстві Стародавніх Греції та Риму, мала змагальний характер і ґрунтувалась на тогочасному законодавстві [4, с. 447].

Юридичний дискурс має доволі чітку мету, визначення сторін та учасників, аргументувальну схему тощо. Існує наукова думка, що дискурс як особливий процес правової аргументації є текстом права в динаміці, тлумаченням і роз'ясненням на практиці. Він є тією специфічною комунікацією, яка функціонує на різних етапах правозастосування: на судових засіданнях, консультаціях, допитах, законотворчості. Відтак, усі складові буття права відображені в дискурсі і реалізуються через нього [6, с. 13].

Той факт, що правова аргументація має таку широку сферу застосування, не означає, що її юрисдикція автоматично поширюється на кожний сумнів щодо прийнятності, зроблений в аргументативному дискурсі. Поза її полем доступності залишаються ті випадки, у яких було одразу зрозуміло, що правила раціонального дискурсу не були втілені. Аргументативний дискурс спрямований на вирішення розбіжностей у поглядах сторін у розумний спосіб, має як нормативний (критичний вимір), так і описовий (емпіричний) вимір, і в теорії правової аргументації обидва ці виміри мають бути врахованими [6, с. 17].

Роберт Алексі у своєму дослідженні «Теорія дискурсу та права людини» визначив, що юридичне аргументування у вигляді дискурсу має відбуватися за конкретних правил, що в цілому зводяться до ідей універсальності та автономії [1, с. 75].

Такі науковці як Б. Брожек і Є. Стельмах у детальному правового дискурсу, як частини практичного дискурсу, окреслили принципи його проведення. Такими принципами є:

- 1) брати участь у практичному правовому дискурсу лише тоді, коли ви переконані, що його можна назвати правильним;
- 2) дискурс обов'язково має будуватися на нормах чинного законодавства;
- 3) дискурс повинен вестися за принципом істинності;
- 4) учасники мають поважати принципи свободи і рівності;
- 5) дискурс має проводитися за принципами послідовності, постійної перевірки фактів, когерентності, узагальнення, правдивості та відкритості [6, с. 141].

Так юридична аргументація розглядається з позиції обговорення, у процесі якого сторони та учасники мають відстояти свою точку зору через суперечку, керуючись правилами, про які згадувалося вище.

Ключовою ознакою правового дискурсу є його раціональний характер, що постає у вигляді осмисленості, доцільності, чіткій постановці проблеми, яку обговорюють, та залучених методів [5, с. 237]. Властивістю дискурсу також є його історичність, а саме просторово-часові рамки проведення комунікації. Так мінливі за своєю природою соціально-культурні чинники змінюють процес проведення конкретного дискурсу, а особливо правового.

Як інтелектуальна діяльність, дискурс проявляється через свою логічну структуру, що включає мету, методи та результат. Мета визначена чіткою спрямованістю діяльності суб'єктів, тобто їх прагненням у пошуку істини, вирішенні проблемних питань, досягненні консенсусу тощо. Методами є певні

прийоми і способи, які залучені для досягнення поставленої мети суб'єктом. І результатом буде відповідь на питання: «Чи досягнута мета?».

Класифікаційні критерії різновидів дискурсу в юридичній аргументації будуть залежати від комунікативних цілей. Так видами правового дискурсу є: судовий, на законодавчому рівні, загального контролю та нагляду, слідчо-дідзнавальний, пенітенціарний, нотаріальний, правозахисний і т. д. У свою чергу ці види можуть мати підвиди, наприклад, судовий дискурс поділяється залежно від конкретної сфери судочинства на кримінальний, адміністративний, цивільний, господарський дискурс [5, с. 239].

Оскільки ми розглядаємо дискурс як процес юридичної аргументації, то необхідно виходити з особливостей права як регулятора суспільних відносин та його учасників. Так основними функціями правового дискурсу є: регулятивна, інформативна та комунікативна функції. Вони здійснюються через юридичні імперативи, конкретну структуру правової норми, юридичні факти тощо [7, с. 24].

Висновки. Таким чином, ми з'ясували, що правовий дискурс є специфічним дискурсом серед інших інституціональних дискурсів, головним чином тому, що він має вестися відповідно до чинного законодавства та обмежуватися ним, використовувати спеціальний набір поняттєво-змістовних мовних засобів. Правовий дискурс має керуватися такими правилами:

- а) учасники не мають права захищати свою точку зору, посилаючись на своє незнання чинних норм прав;
- б) учасники мають зберігати рівність позицій та свободу вибору;
- в) використовувати лише юридичну мову.

Ми переконані, що комунікативна раціональність, яка представлена в правовому дискурсі має проводитися відповідно до так званої етики дискурсу, вважається найперспективнішим підходом до вирішення справи. Принциповою умовою дискурсу є розумність його сторін, що проявляється у здоровій комунікації та взаємних правах і обов'язках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. Філософія права і загальна теорія права; пер. з англ. С.І. Максимова, О. О. Уварової [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://phtl.nlu.edu.ua/article/download/183235/183195/0>.
2. Жигало О. Р. Особливості функціонування запитань в англomовному юридичному дискурсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/609/606>.
3. Тягло О. В. Логіка запитання-відповіді у юридичному дискурсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7264/LOHIKA%20ZAPYTANNIaVIDPOVIDI%20U%20YyRYDYChNOMU%20DYSKURSI_Tiahlo_2009.pdf?sequence=1.

4. Чорнобай О. Л. Софістика як дискурсивна практика правової аргументації за часів античності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_845_71.pdf.
5. Юркевич О. М. Юридична аргументація. Логічні дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18779/1/Urkevich_m_2.pdf.
6. Stelmach J., Brozek B. Methods of Legal Reasoning [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/289183218_Methods_of_legal_reasoning.
7. Van Eemeren F. H. Handbook of Argumentation Theory [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/906826/Handbook_of_Argumentation_Theory.

ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА ПРАВОВИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Кісьова Анна

Вололовцева Ольга – наукова керівниця,

*Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж
Полтавського університету економіки і торгівлі»*

Анотація. У роботі визначена суть довідково-інформаційної платформа правових консультацій, описаний процес роботи платформи WikiLegalAid, досліджено яким чином вона працює та навіщо.

Ключові слова: довідково-інформаційна платформа, онлайн сервіс, консультації.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження довідково-інформаційної платформи правових консультацій полягає в тому, що в сучасному світі зростає попит на правові консультації та інформацію з питань законодавства. Однак, не кожен може дозволити собі оплачувати послуги адвоката або юриста. Таким чином, з'являється потреба в безкоштовному доступі до правової інформації та консультацій.

Довідково-інформаційні платформи, що надають безкоштовні правові консультації та інформацію, можуть стати важливим джерелом знань для людей, які потребують допомоги у вирішенні правових питань, але не мають достатньо коштів на оплату юридичних послуг.

Таким чином, дослідження довідково-інформаційної платформи правових консультацій є важливим кроком у напрямі забезпечення доступності правової інформації та консультацій для широкого кола людей.

Аналіз основних досліджень. Дослідження довідково-інформаційних платформ правових консультацій здійснювали вчені з різних галузей знань, таких як: право, інформаційні технології та бібліотечна справа. Серед найвідоміших дослідників можна відзначити Майкла Лесля, Люсі Ходжсон, Брента Кеннеді,

Кімберлі Мэймон та інших. Вони зосереджувались на аналізі технологічних аспектів створення та розвитку довідково-інформаційних платформ, визначенні їхньої ролі у забезпеченні доступу до правової інформації та наданні правових консультацій онлайн.

Мета. Метою дослідження довідково-інформаційної платформи правових консультацій є аналіз та вивчення функцій та можливостей цієї платформи для забезпечення доступу до правової інформації та надання правових консультацій онлайн. Дослідження має на меті визначення ефективності та практичної цінності довідково-інформаційної платформи для користувачів, а також ідентифікацію переваг та недоліків її використання. Окрім того, дослідження може включати аналіз способів взаємодії між користувачами та правовими експертами на платформі, а також оцінку зручності та ефективності інтерфейсу та функціоналу платформи. В цілому, мета дослідження полягає у покращенні розуміння можливостей і обмежень довідково-інформаційної платформи правових консультацій та розробці рекомендацій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Довідково-інформаційна платформа правових консультацій – це інтернет-ресурс, який надає доступ до правової інформації та консультацій юристів. Така платформа може містити різні види інформації, включаючи статті, новини, коментарі, поради, форми документів тощо. Крім того, на такій платформі можуть працювати юристи-консультанти, які готові відповісти на запитання користувачів та надати консультації щодо різних правових питань.

Однією з найпопулярніших є платформа правових консультацій – WikiLegalAid – це безкоштовний онлайн-ресурс, який надає правову інформацію та консультації для людей, які шукають допомоги в юридичних питаннях. Головною метою цієї платформи є забезпечення доступу до правової інформації та консультацій для людей, які не мають можливості оплатити послуги юристів або не знають, де знайти відповіді на свої питання.

WikiLegalAid базується на технології відкритого знання, яка дозволяє вносити, оновлювати та редагувати правову інформацію від користувачів і фахівців з права з усього світу. Платформа також має велику спільноту активних користувачів, які надають правову допомогу та відповідають на запитання, які знаходяться на сайті.

Платформа правових консультацій – WikiLegalAid – надає користувачам безкоштовний доступ до інформації та консультацій з правових питань. Деякі з можливостей, які ця платформа пропонує:

- безкоштовні правові консультації: користувачі можуть звернутися до кваліфікованих юристів, які нададуть безкоштовну консультацію з правових питань;
- база знань: платформа надає доступ до великої бази знань, що містить різноманітну інформацію про правові питання та процедури, що допоможе користувачам знайти відповіді на свої запитання;

- статті та новини: платформа містить багато статей та новин про останні правові зміни, судові рішення та інші теми, які можуть бути корисними для користувачів;

- форум: користувачі можуть обговорювати правові питання та отримувати поради від інших користувачів на форумі;

- навчальні матеріали: платформа надає навчальні матеріали для тих, хто бажає покращити свої знання з права;

- пошук юристів: користувачі можуть знайти кваліфікованих юристів з різних областей права, які можуть надати їм допомогу та консультації.

Загалом, платформа надає широкі можливості для отримання безкоштовної правової допомоги та доступу до великої бази знань з правових питань.

Хоча платформа правових консультацій – WikiLegalAid має багато переваг, вона також може стикатися з деякими проблемами:

- не завжди достатньо детальна відповідь: хоча платформа може надати загальну інформацію та орієнтувати користувачів, відповіді на запитання можуть бути недостатньо детальні, що може створювати труднощі в розумінні правової ситуації;

- неможливість надати конкретні поради. Платформа правових консультацій не може замінити юридичну консультацію адвоката чи іншого юридичного фахівця, тому вона не може надавати конкретні поради у конкретних правових ситуаціях;

- відсутність можливості отримати відповідь в реальному часі. Користувачі можуть звертатися до платформи в будь-який час, але відповіді можуть приходити з деякою затримкою, що не завжди влаштовує в разі потреби в негайній консультації;

- недостатній рівень захисту особистої інформації. При використанні платформи правових консультацій користувачі повинні бути обережні щодо надання особистої інформації, так як можлива можливість її розголошення;

- нерівні умови доступу до інформації. Не всі користувачі мають рівний рівень доступу до Інтернету, що може стати перешкодою для отримання доступу до платформи.

Люди прагнуть отримувати точні знання, так на рисунку представлено найпопулярніші запити на платформі за 2022 рік. Загалом за перше півріччя 2022 року користувачі переглянули консультації понад 14,8 млн разів. Це майже вдвічі більше, ніж за шість місяців минулого року, коли кількість переглядів становила 8,2 млн.

Найбільша кількість пошукових запитів надійшла з України – понад 88% переглядів консультацій. Відвідували платформу «WikiLegalAid» також українці, які виїхали через війну до Польщі, Німеччини, США та інших країн.

Що ж до самої України, найбільша кількість пошукових запитів надійшла з Києва (понад 1,6 млн), на другому місці Львівська область (1 млн). Третє, четверте та п'яте відповідно – Дніпропетровська (330,8 тис.), Київська (229,4 тис.) та Полтавська області (210,4 тис. переглядів).

Для людини, яка не має правової освіти, самостійно розібратися в законодавстві, вчасно відслідкувати всі зміни, врахувати нюанси, що виникають під час воєнного стану, справа надскладна. Саме тому з перших днів війни команда системи надання безоплатної правової допомоги (БПД) активізувала роботу в напрямі забезпечення стабільного функціонування платформи «WikiLegalAid». Так, з початку цього року на платформі «WikiLegalAid» розміщено 88 нових правових консультацій, переважно пов'язаних з воєнним станом.

Провівши анонімні опитування в інтернеті, я отримала декілька цікавих коментарів:

- «деякі питання, які в мене виникають не зафіксовані в системі, тож відповіді я не отримала»;
- «я наче щось і розумію, та мені все одно не вистачає консультації спеціаліста, бо система не може дати відповіді на всі мої питання»;
- «мене дратує, що на мій запит відповідь не є миттєвою. Так можна задати питання і забути вже про ту відповідь. Для мене це є суттєвим недоліком»;
- «в мене некоректно працює сайт, в мобільній версії іноді вилітає».

Загалом, в результаті опитування проблеми виникають у 33% відсотків користувачів сайту.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи все вище зазначене, можемо сказати, що для покращення системи надання юридичних послуг на онлайн-платформах потрібно розробити такі заходи:

- залучення більшої кількості досвідчених юристів та правознавців до роботи над контентом. Це допоможе забезпечити більшу якість та точність інформації на платформі;
- розробка і впровадження більш зручного та інтуїтивно зрозумілого інтерфейсу користувача. Це дозволить зробити платформу більш доступною та простішою в використанні для користувачів;
- підвищення рівня безпеки та конфіденційності користувачів. Це може бути досягнуто шляхом розробки та впровадження ефективних механізмів захисту персональних даних користувачів та їх конфіденційності;

- розробка та впровадження додаткових функцій та сервісів, які допоможуть користувачам більш ефективно отримувати правову допомогу та консультації. Наприклад, можливість онлайн-чату з досвідченим юристом чи віртуального консультування за допомогою відеозв'язку;
- підвищення уваги до міжнародної співпраці та обміну досвідом з іншими подібними платформами та проектами. Це може сприяти покращенню якості та розширенню можливостей платформи правових консультацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 3460-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/ed20221119#Text>.
2. Безоплатна правова допомога. https://minjust.gov.ua/legal_aid.
3. Кількість переглядів правових консультацій на «WIKILEGALID» зростає майже вдвічі. <https://minjust.gov.ua/news/ministry/kilkist-pereglyadiv-pravovih-konsultatsiy-na-wikilegalaid-zroslo-mayje-vtrichi>.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Кардаш Мар'яна

Свидрук Ірена – наукова керівниця,

Львівський торговельно-економічний університет

Анотація. Оглянуто інноваційні підходи до управління персоналом на підприємствах. Проаналізовано основні дослідження в галузі управління персоналом, зокрема взаємозв'язок інноваційного підходу з ефективністю управління персоналом.

Ключові слова: управління персоналом, людські ресурси, інноваційні підходи, ефективність, підприємство.

Постановка проблеми. Однією із важливих складових у формуванні конкурентоспроможності підприємства відіграє управління персоналом. За останні десятиліття були розроблені різноманітні інноваційні підходи до управління людськими ресурсами. Проте все ще існує проблема, що впровадження цих підходів не є ефективним на підприємствах. Тому необхідно проаналізувати взаємозв'язок між інноваційними методами та ефективністю управління людськими ресурсами на підприємствах.

Аналіз основних досліджень. Дослідження в цій галузі показують, що використання інноваційних методів може позитивно вплинути на ефективність управління персоналом та отримання бажаного результату. Все ж не усі підприємства достатньо обізнані та підготовані для впровадження новинок у сферу керівництва, створюючи проблему для власного розвитку. Зокрема, основними помилками можуть бути недостатній кадровий потенціал, брак ресурсів для впровадження інноваційних методів, а також відсутність підтримки з боку керівництва. Успішне впровадження інноваційних методів управління персоналом

потребує якісної підготовки персоналу, відповідних умов для впровадження та підтримки цих методів на рівні менеджменту.

Мета. Мета дослідження – визначити роль інноваційних підходів у формуванні ефективних систем управління персоналом на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Успіх інноваційної діяльності сучасного підприємства багато в чому зумовлюється рівнем ефективності управління персоналом – найважливішою функціональною підсистемою підприємства та найціннішим ресурсом інноваційного розвитку. Персонал розглядається як рушійна сила вирішення проблем, які у свою чергу пов'язані з економічним розвитком підприємства, його ефективного функціонування та конкурентоспроможності. Для того, щоб правильно та раціонально управляти працівниками потрібні інноваційні методи управління персоналом.

В свою чергу напрями управління персоналом в системі менеджменту підприємства є наступними:

- вирішення службових проблем, підтримка розвитку персоналу, кожного окремого працівника, удосконалення умов праці з метою використання завдань підприємства;
- відношення до кожного працівника як до особистості, визначення послуг на задоволення особистих проблем;
- орієнтованість на майбутнє;
- постійне забезпечення компетентними кадрами у короткостроковій та довгостроковій перспективі [1, с. 72].

Кожне підприємство має свою систему управління персоналом, яка базується на певних принципах, що відповідають тому чи іншому підприємству. Система управління персоналом є структурним елементом загальної системи підприємства, відтак її цілі, завдання та функції визначаються залежно від стратегічної мети і завдань організації. Основною метою системи управління персоналу є забезпечення підприємства стабільними і висококваліфікованими працівниками. Високі темпи технологічного прогресу зумовлюють зростання швидкої «амортизації» знань, тому потрібно організовувати постійне навчання працівників, їх підготовку та перепідготовку на всіх рівнях. На зарубіжних фірмах поширена концепція «універсальної підготовки», в межах якої працівники освоюють значну кількість споріднених спеціальностей [1, с. 69].

Висококваліфікованому управлінцю потрібно обирати такі методи, які будуть найбільш продуктивними та найменш затратними. До інноваційних підходів управління персоналом можна віднести такі методи:

1. Віртуальні технології для навчання та розвитку персоналу: організації можуть використовувати відеоконференції, віртуальні класи, веб-семінари тощо, щоб навчати свій персонал, навіть якщо вони працюють з віддаленого місця.

2. Штучний інтелект та машинне навчання: ці технології можуть допомогти управляти кадрами швидше та ефективніше. Наприклад, системи рекрутингу, які використовують штучний інтелект, можуть швидко та ефективно шукати кандидатів з потрібними навичками та досвідом.

3. Аналітика даних: організації можуть використовувати дані для аналізу різних аспектів управління персоналом, таких як ефективність навчання, зниження плинності кадрів, розвиток кар'єри тощо.

4. Команди на базі проєктів: організації можуть створювати команди на базі проєктів, які складаються з представників різних підрозділів та мають спільну мету реалізації конкретного проєкту. Це сприяє розвитку комунікації між підрозділами та сприяє вирішенню складних завдань.

5. Гнучка організаційна культура: цей метод вимагає зміни менталітету та підходу до роботи. Організації можуть впроваджувати гнучкі робочі графіки, віддалену роботу та інші методи, які дають більше свободи та автономії працівникам. Це може підвищити задоволеність працівників та знизити плинність кадрів.

6. Розробка особистих планів розвитку: організації можуть розвивати особисті плани розвитку для кожного працівника. Це може допомогти підвищити ефективність навчання та розвитку працівників і сприяти розвитку кар'єри.

7. Ігри-тренінги: ці ігри використовуються для навчання та розвитку працівників. Вони можуть допомогти працівникам зрозуміти, як працювати в команді, як ефективно спілкуватися з колегами та клієнтами, як вирішувати проблеми тощо.

8. Компенсація та винагорода за досягнення результатів: організації можуть використовувати інноваційні методи компенсації, такі як додаткові виплати за досягнення певних цілей, додаткові вихідні, премії тощо. Це може сприяти підвищенню мотивації працівників та збільшенню продуктивності.

Вище перераховані підходи допоможуть покращити ефективність управлінської роботи на підприємствах, підвищити конкурентоспроможність, інноваційність продуктів та послуг, а також мати у власному штаті фахівців-професіоналів.

Висновки. Результати дослідження показують, що інноваційні підходи до управління людськими ресурсами можуть стати важливим інструментом у формуванні ефективної системи управління персоналом на підприємстві. Застосування таких методів може забезпечити більш ефективну взаємодію керівництва та працівників, підвищити мотивацію працівників, покращити якість продукції, підвищити конкурентоспроможність підприємства. Однак для успішного впровадження інноваційних підходів до управління людськими ресурсами необхідно враховувати кілька факторів, які можуть перешкоджати їх реалізації, наприклад, брак необхідної кваліфікації персоналу, відсутність підтримки, менеджменту тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми управління персоналом та економіки праці : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. студ., аспірантів, молодих учених : Житомир, 12 квіт. 2012 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Житомир. держ. технол. ун-т [та ін. ; редкол. : С. В. Обіход (відп. ред.) та ін.]. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – 335 с.

2. Лизунова О. М. Використання інноваційних методів управління персоналом підприємства / О. М. Лизунова, Я. Г. Іщенко, Г. В. Кондрашова // Економіка і суспільство. – 2018. – № 14. – С. 449-451.

3. Волянська-Савчук Л. В. Використання інноваційних персонал-технологій в управлінні персоналом на підприємствах / Л. В. Волянська-Савчук, М. В. Мацшина // Економіка і організація управління. – 2019. – № 1 (33).

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТРУДОВИХ КНИЖОК

Кармалітова Сільвія

Вололовцева Ольга – наукова керівниця,

Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі

Анотація. У роботі визначена суть впровадження електронних трудових книжок, описаний процес роботи втілення законодавства про електронні трудові книжки.

Ключові слова: трудова книжка, електронний ресурс, реєстр застрахованих осіб, електронний підпис.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає в тому, що електронні трудові книжки не існують як книжки, зараз це віртуальний набір даних, але не довільний, а чітко регламентований законодавством. Її впровадили, щоб удосконалити облік трудової діяльності українців, зменшити паперовий документообіг і пов'язані з цим ризики втрати чи пошкодження документів.

По суті електронна трудова книжка – це складова персональної картки, яку ведуть на застраховану особу у відповідному державному реєстрі. Тобто відомості про стаж і досвід роботи надалі існуватимуть як визначений набір даних в електронному вигляді.

Аналіз основних досліджень. Дану теми дослідження розглядали: Н. Б. Болотіна, С. В. Дрижчана, С. М. Прилипко, І. Б. Репецька та інші.

Мета. Метою дослідження є оцінка застосування електронної трудової книжки як основного документу про трудову діяльність.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 10 червня 2021 року в Україні офіційно діють електронні трудові книжки. Відтепер кожен роботодавець зобов'язаний надавати відомості про трудову діяльність своїх найманих працівників в електронному форматі. Зокрема, робити записи про прийняття на роботу (переведення чи звільнення), строкову військову службу та інші події, які раніше фіксувалися в паперовій формі.

За законом у працівників і роботодавців є п'ять років для оцифрування трудових книжок. Після перевірки даних із боку Пенсійного фонду України та їхнього внесення до Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування буде сформований кінцевий варіант електронної трудової книжки. Відтоді паперова версія буде

непотрібна і зможе зберігатися у працівника або вестися паралельно з електронною версією, якщо цього забажає працівник.

Тепер працівники можуть у будь-який момент перевірити свій страховий стаж – період, протягом якого вони сплачували страхові внески до Пенсійного фонду (до 2004 року цей стаж називався «трудоий»). А в майбутньому зможуть автоматично вийти на пенсію без візиту до Пенсійного фонду.

Для того, щоб переглянути інформацію про свій страховий стаж, можна скористатися авторизуючись одним з способів:

- за кваліфікованим електронним підписом (КЕП), який можна отримати в Державній податковій службі, акредитованому центрі сертифікації ключів, а також у деяких банках: ПриватБанк, Укрсиббанк, ПУМБ, Альфа-Банк, Креді Агроколь Банк тощо;

- за логіном і паролем: для цього необхідно зареєструватися на порталі за допомогою коду, отриманого в територіальних органах ПФУ за наявності паспорта, реєстраційний номер облікової картки платника податків та відповідної заяви;

- через сервіс ID.GOV.UA, який передбачає ідентифікацію за ЕЦП, за мобільним телефоном (Mobile ID) або наявності рахунку в одному з 27 банків України (Bank ID).

Зараз паперова трудова книжка зберігається саме у працівника (раніше роботодавці з числа юридичних осіб зберігали їх у себе протягом усього періоду роботи працівника). Щоправда не все так однозначно. Через відсутність прямої вказівки у законодавстві частина фахівців вважає, що нема підстав для роботодавця негайно віддавати наявні в нього паперові трудові книжки працівникам.

Однозначно, обов'язок з видачі зберігаючих трудових книжок працівникам в обов'язковому порядку виникне у роботодавця після внесення до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування відсутніх відомостей про трудову діяльність працівників.

Хто ж буде вносити відомості до електронної трудової книжки? Законотворці підійшли до цього питання доволі ліберально. Відомості про трудову діяльність можуть вносити як сама застрахована особа (тобто працівник) так і роботодавець. Робити це слід через веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України. Туди повинні потрапити скановані або оцифровані копії передбачених законодавством документів (трудої книжки, довідок тощо) з обов'язковим накладанням страхувальником або застрахованою особою кваліфікованого електронного підпису.

Документи про освіту, про народження дітей, про службу в армії також скануються і вносяться до електронної трудової книжки, адже вони впливають на обрахунок стажу, а відповідно мають бути зафіксовані в Реєстрі застрахованих осіб.

Органи ПФУ в своїх повідомленнях озвучували такі вимоги до скан-копій документів:

- кольоровість скан-копії;
- необхідно робити скан-копії всіх заповнених сторінок трудової книжки в хронологічному порядку;
- скан-копії повинні бути чіткими (тому рекомендована роздільна здатність сканування – 300 dpi), відображати усі реквізити документа;
- скануванню підлягають всі заповнені сторінки розділів: «Відомості про роботу», «Відомості про нагородження», «Відомості про заохочення» та вкладиші оригіналу трудової книжки;
- файл повинен бути у форматі jpg (якщо кожену сторінку паперової трудової сканувати окремо як JPG-файл) або pdf (якщо ви зробили повний документ зі всіма сторінками трудової книжки);
- розмір одного файлу не повинен перевищувати 1 Мб.

Після заповнення роботодавцем або громадянином анкети та прикріплення скан-копій спеціалісти територіальних органів Фонду переводять їх у цифровий формат. Крім того, спеціалісти Фонду здійснюють звірку записів трудової книжки із даними, що вже містяться в персональній картці Реєстру застрахованих осіб. У підсумку формується кінцевий варіант електронної трудової книжки. Коли трудова книжка успішно оцифрована, то дані про періоди роботи і наявний страховий стаж можливо переглянути в особистому кабінеті на вебпорталі електронних послуг Фонду.

Влада запевняє, що відомості електронної трудової книжки надійно захищені від шахраїв та зловмисників: ці дані акумулюють в Реєстрі застрахованих осіб, де мають відповідний кібер-захист.

Зрозуміло, що з відходом паперових трудових книжок постане питання щодо розмежування основного місця роботи та сумісництва. А щоб його зняти, законотворці запровадили п. 3-1 ч. 2 ст. 16 Закону № 1058. Він передбачає, що застрахована особа повинна повідомляти страхувальника, в якого особа працює за основним місцем роботи, про визначення особою такого місця роботи як основного згідно з поданою нею заявою (до її відкликання).

Ще одне поширене питання – чи потрібно оцифрувати документи про освіту при переведенні трудових книжок в електронну форму? Так, адже, нагадаємо, що до страхового стажу зараховується навчання за денною формою лише до 1 січня 2004 року. Такі періоди підтверджуються дипломами, посвідченнями, свідоцтвами, а також довідками, які видані на підставі архівних даних. Після указаної дати до страхового стажу зараховуються періоди навчання лише за умови добровільної сплати ЄСВ за них.

Але у нововведенні є і недоліки – це небезпека злому і проблеми правового регулювання, технічні складності і відсутність у багатьох доступу до Інтернету.

Серед негативних моментів – той, що в подальшому буде велика кількість позовів і скарг про невідповідність електронної інформації фактичній. Це може стосуватися причин звільнення або іншої інформації, яка вноситься до реєстру.

До того ж, в день звільнення працівник не зможе перевірити коректність запису в трудовій книжці.

Є ще один несподіваний нюанс: назва компанії підтягується до пенсійного фонду за кодом ЄДРПОУ. А якщо назва компанії зміниться, то в історії роботи буде вже нова назва. Наприклад, якщо у вас досвід роботи в будівельній сфері і компанія називалася «Будівельник», а потім вона перепрофілювалася і змінила назву на «Ломбард», то у вас в пенсійному кабінеті буде «Ломбард», що буде виглядати дивно.

Всі перенесені дані з паперової версії до електронної необхідно ретельно перевірити, так як існує ймовірність відображення некоректної інформації.

Відповідальність за збереження даних в електронному вигляді лежить на державі. Однак якщо її було пошкоджено або резервні копії, можливі проблеми з підтвердженням стажу, тому краще зберегти паперову версію трудової книжки. Ще однією складністю є перенесення даних про трудовий стаж до 1998 року. Якщо ж відомості за цей період не точні або взагалі відсутні, то для багатьох буде проблемою відшукати документи за той період.

Загальновідомо, що в багатьох європейських країнах і в Америці взагалі не існує трудових книжок. Для прийому на роботу досить диплома про освіту, резюме та рекомендаційного листа з минулого місця роботи. В Італії, Німеччині і Франції працівник може пред'явити спеціальну «робочу картку» добровільно, щоб підтвердити свою кваліфікацію.

А в деяких країнах є електронні системи. В Іспанії, наприклад, є система Vida Laboral (трудове життя), до неї вносяться дані про всі прийоми на роботу і звільнення, звідти інформація автоматично надходить до міністерства праці і фонду соціального страхування.

Висновок. Перехід на електронні трудові книжки є гарантією уникнення порушень закону, коли роботодавець може зробити запис у трудову книжку, але, насправді, не здійснювати відрахування до Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. Також основним завдання електронних трудових книжок є не стільки мета позбутися «радянського пережитку», скільки перенесення та забезпечення збереження повноти даних про страховий стаж працюючих українців до єдиного Державного реєстру обов'язкового соціального страхування, де на їх підставі розраховуються пенсії працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» від 05.07.2021 р. № 1217-IX.
2. <https://dsp.gov.ua/podolannia-nelehalnoi-zainiatosti/elektronna-trudova-knyzhka-pro-shcho-varto-znaty-robotodavtsiam-i-pratsivnykam>
3. Пенсійний фонд України. Портал електронних послуг. <https://portal.pfu.gov.ua>

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПОЛТАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Ханжсин Катерина

Ольховська Олена – наукова керівниця,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У роботі досліджено інноваційні методи навчання в ПУЕТ.

Ключові слова: дистанційне навчання, система дистанційного навчання, інноваційні методи.

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася в країні стимулювала заклади вищої освіти все більше використовувати інноваційні методи навчання в організації освітнього процесу. Питання використання дистанційних технологій навчання в освітній діяльності є дуже актуальним. Головне завдання публікації проаналізувати використання системи дистанційного навчання у Полтавському університеті економіки і торгівлі».

Аналіз основних досліджень. Теоретичному аспекту інноваційні методи навчання у своїх дослідженнях приділяли увагу ряд вчених: Девід Колліс – досліджував використання технологій в освітньому процесі та розвиток інноваційних методів навчання; Джон Хатчінсон – досліджував різні інноваційні методи навчання, зокрема використання інтерактивних технологій та інтернет-ресурсів; Річард Мейджор – зосереджувався на розвитку інноваційних методів навчання для підвищення мотивації учнів.

Мета. Огляд і аналіз існуючих інноваційних методів навчання у закладі вищої освіти, їхніх переваг та недоліків.

Виклад основного матеріалу. Перевагами інноваційних методів навчання є забезпечення більш ефективного засвоєння знань та навичок за допомогою нових технологій та підходів до навчання; розширення можливостей доступу до знань та навчальних матеріалів за допомогою онлайн-курсів, відео уроків та інших електронних ресурсів; створення більш інтерактивного та захоплюючого навчального середовища, що сприяє покращенню мотивації студентів до навчання; розвиток навичок роботи з технологіями, що є важливим для успіху в сучасному цифровому світі; зниження витрат на навчання та підвищення доступності освіти в цілому; розвиток творчих та аналітичних навичок, що є важливими для успіху в бізнесі та інших сферах [3].

Використання сучасніших технологій в аудиторії та дистанційно, постійне вивчення та імплементація останніх трендів, методів та форм викладання й навчання це одне з головних завдань, яке ставить перед собою та виконує Полтавський університет економіки і торгівлі (ПУЕТ) [1,2]. Зважаючи на постійне удосконалення матеріально-технічної бази, забезпечення освітнього процесу сучасним аудиторним фондом, використання можливостей хмарних технологій та віддаленого розміщення і доступу до інформації, перехід до змішаного, а потім і дистанційного формату навчання майже не був помітним для здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників університету.

Одним з ключових аспектів організації освітнього процесу в змішаному та дистанційному форматі стала система дистанційного навчання (СДН) ПУЕТ. СДН університету активно розвивається ще з 2011 року. Зараз розроблено та впроваджено понад 2000 дистанційних курсів навчальних дисциплін. До СДН додано системи відеоконференцзв'язку за допомогою якої є можливість спілкування, трансляції, демонстрації, спільного редагування, роботи в групах, запис відео. А саме наповнення та структурування матеріалів дистанційного курсу та наявність тренажерів навчальних дисциплін [3] забезпечує якісну, зрозумілу, послідовну можливість отримання знань студентами. Зважаючи на вище сказане, потрібно відмітити переваги дистанційного навчання під час його реалізації в ПУЕТ:

- Гнучкість: дистанційне навчання дозволяє студентам вивчати матеріал відповідно до свого розкладу і графіка. Це особливо важливо для тих, хто працює або має інші зобов'язання, які не дозволяють їм відвідувати традиційні заняття університету.

- Ефективність: не обов'язково навчатися у тому ж темпі, що й інші студенти. Студент завжди може повернутися до вивчення більш складних питань, кілька разів подивитися відео-лекції, перечитати переписку з викладачем, а вже відомі йому теми може пропустити. Головне, успішно проходити проміжні та підсумкові атестації.

- Сприяння самостійності: дистанційне навчання вимагає від студентів більшої самостійності, відповідальності та самодисципліни. Ці вміння можуть бути корисними в майбутньому в кар'єрі.

- Доступність: дистанційне навчання дозволяє студентам вивчати матеріал з будь-якої точки світу з доступом до Інтернету. Це робить освіту більш доступною для тих, хто живе в віддалених регіонах або має обмежені можливості для здобуття вищої освіти.

- Зручність: дистанційне навчання дозволяє студентам вчитися в зручних для них умовах. Це може включати в себе вивчення матеріалу вдома, в кав'ярні або в бібліотеці.

Вивчивши перелічені переваги дистанційного навчання, можна стверджувати, що воно є важливим інструментом у сучасній освіті. Воно дозволяє студентам вивчати матеріал у зручні для них час та місце, що допомагає забезпечити більш гнучкий графік навчання та більший доступ до освіти. Дистанційне навчання може також допомогти розвинути навички самостійної роботи та управління часом, що є важливими навичками в сучасному світі. Звичайно, дистанційне навчання не є панацеєю для всіх видів навчання і має свої недоліки, але воно може допомогти вирішити деякі проблеми, які можуть зустрічатися в традиційному навчанні.

Висновки. Відтак, можна зробити висновок, що інноваційні методи навчання є необхідним елементом у сучасній освіті, який дозволяє досягти кращих результатів та підготувати студентів до викликів майбутнього. Полтавський університет економіки і торгівлі володіє інноваційними методами

навчання та постійно їх розвиває, що допомагає студентам та викладачам робити процес навчання цікавішим та ефективнішим. Тим самим, наші результати стають кращими, а навчання стає в задоволення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ольховська О. В. Реалізація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання для студентів освітньо-професійна програма комп'ютерні науки у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» / О. В. Ольховська // Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (3 травня – 13 червня 2022 року). – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – С. 324-326. – Режим доступу: https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DBMLXncaGS9SvRUFIFwIyDx4a6clpesoGQIR31ZTHFB_Jf7WRU616eXidvCbH6qdm-V25IWxce3jHok5w1gJP05vqaP2NyElmSQP%253A7di5sB0o8Kb-kZqO%26r%3D1657688907701&default_mode=view&lang=uk#start=1
2. Іванов Ю. Особливості розвитку дистанційних технологій у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» /О. Ольховська, Д. Ольховський. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Інформатизація вищого навчального закладу: збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка»; голова Редакційно-видавничої ради Н. І. Чухрай. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – № 879. – С. 58–63. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/xmlui/handle/ntb/42004>
3. Черненко О. О. Розробка та використання навчальних тренажерів при підготовці фахівців напряму «Комп'ютерні науки» / О. О. Черненко, Т. В. Чілікіна, О.В. Ольховська // International scientific and practical conference «Mathematics, physics, mechanics, astronomy, computer sciens and cybernetics: issues of productive interaction»: conference proceedings, Yuly 9-10. 2021. Wloclawek, Republic of Poland: «Baltija Publishing», 2021. – С. 55–59. – Режим доступу: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/151/4488/9439-1>

ІНОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРАВОВИХОВНОЇ ТА ПРАВООСВІТНОЇ РОБОТИ У ПОЛТАВСЬКОМУ ФАХОВОМУ КООПЕРАТИВНОМУ КОЛЕДЖІ

Грицун Влада

Пивоварська Каріна – наукова керівниця,
Полтавський фаховий кооперативний коледж

Анотація. В статті аналізуються нові форми правовиховної та правоосвітної роботи у Полтавському фаховому кооперативному коледжі.

Ключові слова: правовиховна та правоосвітня робота, правове виховання, тренінг, гейміфікація.

Постановка проблеми. З 65 років існування Полтавського фахового кооперативного коледжу 25 років він здійснює підготовку спеціалістів за спеціальністю 081 Право. За цей час з його стін вийшли тисячі фахівців, що працюють у всіх галузях юридичної професії по всій нашій країні.

Разом з тим, сучасність ставить перед нами набагато ширші задачі, ніж просто підготовка фахівців у правничій сфері. Тому невід'ємною частиною діяльності правників коледжу є правовиховна та правоосвітня діяльність, як у самому коледжі, так і за її межами.

Мета. У даній статті ми спробуємо проаналізувати інноваційні форми правовиховної та правоосвітної роботи циклової комісії правничих дисциплін за останні роки.

Виклад основного матеріалу. Колектив циклової комісії правничих дисциплін у своїй роботі виходить з того, що сучасна держава прагне виховати не просто освіченого громадянина, а правоосвіченого громадянина, який здатен усвідомлено приймати рішення та діяти в межах закону. Відповідно, стратегічним напрямом державної освітньої політики є правоосвітня політика. [5, с. 126].

На виконання цього положення у Полтавському фаховому кооперативному коледжі існує Концепція правового виховання здобувачів освіти, затверджена педагогічною радою 30 червня 2021 року. Відповідно до Концепції, правове виховання має наступні завдання:

- озброєння здобувачів освіти знаннями законів, систематичне інформування їх про актуальні питання права;
- формування правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, які визначають ставлення здобувачів освіти до вимог законів, регулюють їх поведінку в конкретній правовій ситуації;
- прищеплення здобувачам освіти поваги до держави і права;
- вироблення навичок і звичок законослухняності як результату свідомого ставлення до громадянського обов'язку;
- формування у здобувачів освіти нетерпимості до правопорушень, злочинності, намагання брати посильну участь у боротьбі з ними, здатності протистояти негативним впливам;

- подолання у правовій свідомості помилкових уявлень, що сформувалися під впливом негативних суспільних явищ [2].

Реалізація Концепції здійснюється під час навчальних занять з вивчення правових дисциплін, а також проведення позааудиторних заходів правничого напрямку. Оскільки формування та поступове підвищення рівня правової свідомості та правової культури громадян здійснюється у процесі правової освіти, яка є однією з форм правового виховання.

Однак, правоосвітня робота не обмежується рамками коледжу. Специфіка діяльності викладачів права полягає у постійному здійсненні просвітницької роботи та поширення правових знань серед різних верств населення.

З цією метою викладачами циклової комісії правничих дисциплін був розроблений курс тренінгів для школярів «Сам себе адвокат», який став переможцем Програми «Партиципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Полтаві у 2020 році. Метою цього проєкту було поширення правових знань серед учнів 9 класів щодо їх прав та обов'язків, акцентуючи увагу на особливостях юридичної відповідальності неповнолітніх [4].

Курс складається з п'яти тренінгів та одного Хакатону, які були присвячені різним аспектам юридичної відповідальності неповнолітніх. Зокрема, були розроблені наступні теми «Правовий діалог про булінг», «Вирішуй конфлікти мирним шляхом», «Вміння говорити «НІ» небезпечним пропозиціям», «Захист від насильства та зловживань від однолітків та дорослих», «Безпека життя в Інтернеті». У тренінгах взяли участь учні 8-9 класів шкіл Полтави. Завершальним заходом проєкту стало проведення Хакатону «14+: права і обов'язки».

Викладачі циклової комісії правничих дисциплін беруть участь в правоосвітніх проєктах на міському рівні. Протягом 2021-2022 року на базі Інституту розвитку міста Полтавської міської ради була реалізована навчально-практична програма «Правоспроможна громада», що впроваджується Українською школою практичних знань з питань доступу до правосуддя з 2019 року на базі мережі правових клубів PRAVOKATOR за підтримки Координаційного центру з надання правової допомоги, Міжнародного фонду «Відродження», Української фундації правової допомоги, партнерських організацій та установ і безпосередньо адмініструється Мережею правового розвитку [3]. Програма включала проведення тренінгів, правоосвітніх бесід, консультацій за участю представників Національної поліції, центрів безоплатної правової допомоги в старостинських округах Полтавської територіальної громади, та охоплювала як учнів шкіл, так і місцевих мешканців. За результатами виконання програми у десяти старостинських округах Полтавської територіальної громади були проведені тренінги з протидії булінгу, запобіганню домашньому насильству, надані консультації з питань, що турбували присутніх.

Викладачі циклової комісії правничих дисциплін намагаються використовувати у своїй роботі різноманітні сучасні методи проведення правовиховної та правоосвітньої роботи. Тому почали використовувати інструменти гейміфікації. Як відомо, гейміфікація в освіті – це процес поширення гри на різні сфери

освіти, який дозволяє розглядати гру і як метод навчання і виховання, і як форму виховної роботи, і як засіб організації цілісного освітнього процесу [1].

Протягом липня-серпня 2022 року голова циклової комісії К. Б. Пивоварська пройшла он-лайн навчання на Майстра гри «Світ Громад: Акселератор-III» разом з 12 учасниками з 7 областей України, які були відібрані, та отримала сертифікат. Гра «Світ Громад: Акселератор-III» – це третє, доповнене та актуалізоване, видання української настільної кооперативної стратегії у жанрі соціального симулятора.

Отримання такого ігрового інструменту надало можливість проводити заходи як зі студентами, так і учнями шкіл. Зокрема, був проведений цикл ігор, спрямований на інтеграцію ВПО в нові умови проживання, в яких брали участь як студенти з Полтави, так і студенти-переселенці.

Крім того, гра широко використовується в профорієнтаційній роботі нашого закладу. Під час проведення зустрічей з учнями шкіл відбувається презентація гри «Світ громад» та пропонується провести гру. Декілька шкіл вже відізналися на цю пропозицію.

Висновки. Таким чином, правоосвітня та правовиховна робота циклової комісії правничих дисциплін включає різноманітні форми та інструменти, які дозволяють охопити не лише студентів коледжу, а і інші верстви населення нашої громади, поширюючи правову освіту та формуючи суспільну правосвідомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Perejaslavskaja, S., & Smahina O. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». – 2019. – С. 250-260. [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s24>.
2. Концепція правового виховання здобувачів освіти Полтавського фахового кооперативного коледжу. Офіційний сайт Полтавського фахового кооперативного коледжу // Режим доступу / <https://pkk.edu.ua/koledzh/publicna-informatsiia/normativno-pravove-zabezpechennia.html>.
3. Програма Правоспроможна громада. – Режим доступу <https://www.facebook.com/legaldnetwork/photos/p.1770234896470569/1770234896470569>.
4. Проєкт-переможець. – Режим доступу <https://www.facebook.com/profile.php?id=100073648891559>.
5. Тернавська В. М. Правоосвітня політика України (конституційно-правовий аспект) / В. М. Тернавська // Нове українське право. – 2022. – № 1 – С. 126–131.

НАВЧАЛЬНІ ТРЕНАЖЕРИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ»

Мехеда Анастасія

Черненко Оксана – наукова керівниця,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У роботі досліджено інноваційні підходи до вивчення освітніх компонент та їх вплив на ефективність засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу.

Ключові слова: інноваційні процеси, навчальні тренажери, програмні застосунки.

Постановка проблеми. Проблема інноваційного розвитку освіти є актуальною. Нововведення в освітньому процесі позитивно впливають на сприйняття інформації та дозволяють активніше вивчати дисципліни, формувати потреби в самонавчанні, саморозвитку. Інноваційна освітня діяльність допомагає здобувачу вищої освіти підвищувати свою мотивацію та розвивати креативність.

Поштовхом до вдосконалення методів та форм навчання є як зовнішні чинники (коронавірус, військовий стан), так і внутрішні передумови. Сучасні здобувачі освіти значно відрізняються від попередніх поколінь способами отримання та сприйняття інформації, саме тому необхідно шукати та використовувати нові підходи, які зможуть зацікавити їх працювати наполегливо на досягнення результату [1, 2].

Аналіз основних досліджень. Система дистанційного навчання ПУЕТ базується на платформі Moodle [3] та налічує більше 3000 дистанційних курсів, до яких мають доступ здобувачі освіти всіх освітніх програм.

Дистанційний курс довільної навчальної дисципліни має стандартну структуру та включає всю необхідну інформацію для опанування даної освітньої компоненти. Тут також забезпечується двосторонній зв'язок викладача та студентів (через відеоконференції та месенджер). Навчальні тренажери в таких курсах – це унікальність освітніх компонент на освітній програмі «Комп'ютерні науки».

Мета. Проаналізувати зміст інноваційних освітніх технологій та їх ефективність під час дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Одним із способів розвитку освітнього процесу є розробка інноваційних технологій. Інноваційність у навчанні ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціальноадаптаційних можливостей особистості.

Одним з ефективних методів, що використовується для підвищення засвоєння теоретичного матеріалу та практичних вмінь і навичок є використання програм-тренажерів під час освітнього процесу.

У рамках підготовки кваліфікаційних робіт бакалавра та магістра здобувачами освіти під керівництвом викладачів кафедри комп'ютерних наук та

інформаційних технологій Полтавського університету економіки та торгівлі розроблено та впроваджено в освітній процес багато тренажерів з різних освітніх компонент для студентів спеціальності «Комп'ютерні науки» [4]. Навчальні тренажери зарекомендували себе досить позитивно. Підходи до їх проєктування та реалізації залежать від специфіки освітніх компонент та обсягу матеріалу, який вивчається [5, 6]. Дистанційні курси продовжують наповнюватися новим програмним забезпеченням. Практичний аспект системного аналізу інноваційних технологій в освітньому процесі зосереджено на початкових тренажерах в дистанційних курсах.

Навчальні тренажери являють собою програми у вигляді тестів, розв'язування типових задач різними методами, які створюються для того, щоб повторити матеріал, попрактикуватися та зробити самоаналіз.

Використання програм-тренажерів у сучасному освітньому середовищі – це вже не забаганка, а нагальна необхідність для викладачів, які намагаються оптимізувати освітній процес, зробити його цікавішим, зрозумілішим, а, отже, і ефективнішим для формування спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання здобувачами освіти, що і є метою їх роботи. Завдяки цим інноваційним технологіям студент ефективніше отримує здобуті знання під час вивчення теми, адже здійснює самоперевірку та самоаналіз. Це, в свою чергу, підвищує мотивацію та збільшує зацікавленість здобувачів освіти [7].

Під час роботи з програмою-тренажером кожен здобувач вищої освіти підпадає під пильне «око» комп'ютера, який терпляче виправляє помилки, дає поради, рекомендації щодо вдосконалення знань.

Програми-тренажери забезпечують :

- Миттєву реакцію на неправильні дії.
- Послідовне виведення на екран завдань заданої складності з вибраної теми.
- Послідовний розбір певного типу задач.
- Виведення результату та підсумкового повідомлення з рекомендаціями чи без них.

Висновки. Отже, використання програм-тренажерів під час різних форм освітнього процесу сприяє кращому вивченню, розумінню та засвоєнню навчального матеріалу, а також мотивує здобувачів освіти до саморозвитку.

Нестандартні та інтерактивні методи, що використовуються під час проведення занять мотивують здобувачів освіти до кращого вивчення дисциплін та самоосвіти, що в кінцевому результаті і є основним завданням сучасного педагога.

Все це є складовою якісної підготовки кваліфікованих фахівців, науковців, освітніх діячів, тобто квіту нашої нації в майбутньому – на що, в кінцевому результаті, й націлений освітній процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Яновський А. Інформаційно-освітнє середовище в умовах дистанційного навчання / А. Яновський // Humanities science current issues. – Т. 4, № 30, 2020. – С. 310–315.
2. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н. П. Волкова. – Дніпро : Університет ім. Альфреда Нобеля, 2018. – 360 с.
3. Триус Ю. В. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук. – Черкаси, 2020. – 220 с.
4. Черненко О. О. Розробка та використання навчальних тренажерів при підготовці фахівців напряму «Комп'ютерні науки» / О. О. Черненко, Т. В. Чілікіна, О. В. Ольховська // International scientific and practical conference «Mathematics, physics, mechanics, astronomy, computer science and cybernetics: issues of productive interaction»: conference proceedings, Yuly 9-10. 2021. Wloclawek, Republic of Poland: «Baltija Publishing», 2021. – С. 55–59.
5. Ольховська О. В. Програмна реалізація елементів тренажеру з теми «Системи числення, арифметичні операції в різних системах числення» дисципліни «Архітектура обчислювальних систем» / О. В. Ольховська, О. Ю. Собіборець // Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених та студентів (Полтава, 24-25 листопада 2021 р.). – Полтава : ПП «Астроя», 2021. – С. 141–142.
6. Бардаченко С. Р. Електронний тренажер для дистанційного курсу «Теорія алгоритмів» на тему: «Машини Тьюрінга» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www2.el.puet.edu.ua/st/mod/resource/view.php?id=98521>.
7. Яновський А. Інформаційно-освітнє середовище в умовах дистанційного навчання. Humanities science current issues. 2020, Т. 4, № 30. – С. 310–315. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212627> (дата звернення: 19.10.2022).

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ

Хлян Богдан

*Гнилянська Ольга – наукова керівниця,
Львівський торговельно-економічний університет*

Анотація. Більшість підприємств використовують звичайні технології управління та навчання персоналу, при цьому підприємства прагнуть швидкого розвитку та виходу на нові світові ринки. Це неможливо, якщо використовувати застарілі технології щодо управління в цілому підприємствами та зокрема персоналом.

У роботі розглянуто інноваційні методи навчання працівників логістичних компаній та виклики, з якими зустрічаються учасники процесу навчання.

Ключові слова: навчання, логістика, виклики, інновації.

Постановка проблеми. Світ не стоїть на місці – на заміну старим технологіям, щодо управління будь-якими ресурсами підприємств, приходять удосконалені нові. Відомо, що кожна людина має свої особливості, а старі технології щодо управління персоналом не враховують детального (індивідуального) підходу, як до особистості. Так, деякі з працівників відразу розуміють своє призначення в житті підприємства та спрямовують свою діяльність на досягнення його стратегічних цілей, а декому потрібно час, потрібна допомога з боку керівництва, щоб ефективно виконувати свою роботу, тому навчання працівників повинне слідувати світовим тенденціям розвитку технологій та методологій.

Аналіз основних досліджень. Вивчення нових технологій управління персоналом та його навчання пов'язане з тим, що звичайні технології недостатньо ефективні у нових соціальних та економічних умовах господарювання підприємства, а використовуючи застарілі технології навчання, суб'єкти управління іноді не справляються з покладеними на них обов'язками щодо розвитку, мотивації та спонукання персоналу до результативної праці. Такі вітчизняні і закордонні вчені: Гавриш О. А., Довгань Л. Є., Крейдич І. М., Семенченко Н. В., Друкер П., Малреннан М. вивчають проблематику та задачі інноваційних технологій управління персоналом та його навчання. Кенвелл Д., Сазерленд Д. [3] описують застосування економічно ефективних технологій управління персоналом та систему поглибленого навчання персоналу. Вергун В. А., Ступницький О. І. [2] досліджують інноваційні зміни, що відбуваються в системі управління персоналом та розглядають тенденції розвитку ринку управлінських послуг.

Метою нашого дослідження є визначення інноваційні методів навчання персоналу логістичних підприємств в короткі терміни з найвищою ефективністю.

Виклад основного матеріалу. У сучасному конкурентному діловому світі компанії повинні йти в ногу з останніми технологіями і тенденціями, щоб залишатися попереду своїх конкурентів. Однією з областей, яка в останні роки зазнала значних інновацій у сфері логістики, є навчання працівників. Оскільки логістичні компанії продовжують розширюватися і розвиватися, важливо, щоб їх працівники були адекватно навчені відповідати вимогам своїх ролей.

Логістика – це складний процес, який включає кілька різних етапів, від закупівлі та транспортування до складування та доставки. Для того, щоб ці процеси працювали безперебійно, важливо, щоб працівники були кваліфіковані. Навчальні програми можуть допомогти працівникам розвинути навички, необхідні для ефективного виконання своїх ролей, зменшити помилки, підвищити ефективність та підвищити загальну продуктивність.

Крім того, навчальні програми також можуть допомогти працівникам зрозуміти місію та цінності компанії, що може підвищити їх мотивацію, задоволеність роботою та лояльність. Інвестуючи в навчання працівників, логістичні компанії можуть сприяти культурі безперервного навчання та розвитку, що може допомогти їм залучити та зберегти найкращі таланти.

Незважаючи на переваги навчання працівників, логістичні компанії стикаються з кількома проблемами, коли мова йде про впровадження ефективних навчальних програм. Однією з найважливіших проблем є складність логістичного процесу. Оскільки логістика включає в себе кілька етапів, працівники повинні мати широкий спектр навичок і знань, щоб ефективно виконувати свої ролі. Крім того, логістичні компанії часто працюють у швидкому та динамічному середовищі, що може ускладнити виділення часу та ресурсів для навчання. Працівники також можуть працювати в різних місцях або змінах, що ускладнює координацію навчальних занять. Ще один виклик – вартість навчання. Розробка та впровадження навчальних програм – може бути дорогим, особливо для малих та середніх логістичних компаній, які можуть не мати ресурсів для інвестування в навчання.

Щоб подолати проблеми, які ми перерахували вище, логістичні компанії звертаються до інноваційних рішень, які можуть зробити навчання працівників більш ефективним і доступним. Ось деякі з найбільш перспективних нововведень на нашу думку у навчанні працівників логістичних компаній [2].

1. Гейміфікація – це використання ігрових елементів, таких як бали, значки та таблиці лідерів, для мотивації та залучення працівників до навчальної діяльності. У логістиці гейміфікація може бути використана для моделювання реальних сценаріїв і проблем, з якими працівники можуть зіткнутися в своїх ролях. Наприклад, логістична компанія може розробити гру, яка імітує маршрут доставки та закликає працівників оптимізувати маршрут для ефективності та економічної ефективності. Працівники могли заробляти бали і нагороди за завершення гри, які могли б бути використані для стимулювання подальшого навчання і розвитку.

2. Віртуальна реальність (VR). Даний метод може створювати реалістичні моделювання різних логістичних сценаріїв, таких як складські операції, перевезення та доставка. Працівники можуть використовувати VR-гарнітури, щоб зануритися в ці симуляції і навчитися обробляти різні ситуації. Наприклад, логістична компанія може використовувати VR для навчання працівників, як безпечно керувати навантажувачем або як поводитися з небезпечними матеріалами. VR може забезпечити безпечне і контрольоване середовище для працівників, щоб практикувати свої навички, не ризикуючи отримати травму або пошкодження обладнання.

3. Мобільне навчання, відноситься до використання мобільних пристроїв, таких як смартфони і планшети, для доставки навчального контенту працівникам. Мобільне навчання може бути особливо корисно для логістичних компаній, які мають працівників, які працюють в різних місцях або змінах. Наприклад, логістична компанія може розробити мобільний додаток, який надає працівникам доступ до навчальних матеріалів, відео та вікторини. Працівники можуть завершити навчання самостійно, що може допомогти мінімізувати порушення графіків роботи.

4. Мікронавчання – це тренувальний підхід, який передбачає доставку невеликих шматочків контенту для працівників. Цей метод може бути доставлений через різні середовища, такі як відео, інфографіка та вікторини. У логістиці мікрорівень може бути використаний для забезпечення своєчасного навчання працівників. Наприклад, якщо працівник відчуває труднощі з певним аспектом своєї ролі, вони можуть отримати доступ до короткого навчального відео або вікторини, щоб оновити свої знання та навички. Мікронавчання також може поставлятися в ігровому форматі, з працівниками, які заробляють бали або нагороди за завершення кожного модуля мікрорівня. Це може допомогти стимулювати навчання і заохочувати працівників брати активну участь у власному розвитку.

5. Соціальне навчання – це навчальний підхід, який передбачає навчання працівників один від одного через соціальні взаємодії, такі як дискусійні форуми, менторство однолітків та спільні проєкти. Соціальне навчання може бути особливо ефективним у логістиці, де працівники можуть мати різний рівень знань та досвіду. Наприклад, логістична компанія може створити дискусійний форум, де працівники можуть задавати питання і ділитися кращими практиками. Працівники також могли брати участь у крос-функціональних проєктах для навчання у колег з інших відділів. Соціальне навчання може допомогти побудувати почуття спільності та співпраці між працівниками, що може підвищити їх задоволеність роботою та мотивацію.

6. Технологія реальності (AR) доповненої може накладати цифрову інформацію на фізичне середовище, створюючи інтерактивний та захоплюючий досвід навчання. У логістиці AR може використовуватися для надання працівникам інформації в режимі реального часу та керівництва щодо різних завдань і процесів. Наприклад, працівник може використовувати AR-гарнітуру для сканування штрих-коду та отримання інформації про розташування, стан та вимоги до обробки товару. AR також може бути використана для надання покрокових інструкцій щодо виконання різних завдань, таких як завантаження та розвантаження вантажів. AR може допомогти підвищити продуктивність працівників і зменшити помилки, надаючи працівникам миттєвий доступ до інформації і керівництва.

Інноваційне навчання працівників може надати кілька переваг логістичним компаніям, включаючи: покращена продуктивність (інноваційні методи навчання можуть допомогти працівникам розвивати навички та знання, необхідні для більш ефективного виконання своїх ролей. Це може призвести до поліпшення продуктивності, зниження помилок і підвищення ефективності, економії коштів (інноваційні методи навчання, такі як гейміфікація та мобільне навчання, можуть бути більш рентабельними, ніж традиційне навчання в класі. Вони також можуть допомогти скоротити час і ресурси, необхідні для навчання, що може призвести до значної економії коштів для логістичних компаній), підвищення мотивації та задоволеності роботою (інноваційні методи навчання можуть допомогти створити культуру безперервного навчання та розвитку, що може підвищити

мотивацію працівників та задоволеність роботою. Інвестуючи в розвиток своїх працівників, логістичні компанії можуть продемонструвати свою відданість успіху та добробуту своїх працівників), розширене утримання (ефективне навчання працівників може допомогти підвищити утримання працівників, надаючи працівникам можливості для зростання та розвитку. Працівники частіше залишаються з компанією, яка інвестує в їх розвиток і надає їм складну і корисну роботу).

Висновки. Отже, інноваційні методи навчання працівників можуть забезпечити значні переваги для логістичних компаній, включаючи підвищення продуктивності, економію коштів, підвищення мотивації та задоволеності роботою та посилене утримання. Застосовуючи інноваційні методи навчання, логістичні компанії можуть гарантувати, що їхні працівники мають навички та знання, необхідні для ефективного виконання своїх ролей та задоволення вимог швидко розвивається в динамічній логістичній галузі.

Однак важливо відзначити, що впровадження інноваційних методів навчання вимагає ретельного планування і виконання. Компанії повинні інвестувати в необхідні технології та ресурси, а також забезпечити належне навчання та підтримку працівників у використанні нових методів навчання. Крім того, компанії повинні оцінити ефективність своїх навчальних програм і внести корективи в міру необхідності, щоб гарантувати, що вони відповідають своїм цілям і завданням.

В цілому, інноваційне навчання працівників є важливою складовою успіху в логістичній галузі. Інвестуючи в розвиток своїх працівників, логістичні компанії можуть залишатися попереду конкуренції, підвищити продуктивність і ефективність, а також створити культуру безперервного навчання і вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Масленніков Є. І. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: Міжуніверситетська колективна монографія / Є. І. Масленніков, Е. А. Кузнєцов і ін. / за ред. д.е.н., доц. Є. І. Масленнікова. – Херсон : Грінь Д.С., 2016. – 854 с.
2. Іванищева А. В. Сучасні тенденції розвитку та інновації в логістиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/10594/344-362.pdf;jsessionid59A8E8103F0B42E95F350C69F0C8D8CF?sequence=1>.
3. Аверіхіна Т. В. Управління логістичними ризиками при перевезенні вантажів морським транспортом / Т. В. Аверіхіна, М. М. Аверіхін // Економіка, фінанси право. – 2018. – № 5. – С. 15–18.
4. Козак К. Б. Інновації в сфері управління персоналом на підприємстві // Зернові продукти і комбікорми. – 2012. – Т. 1. – Вип. 4. – С. 8–13.
5. Arranging a secondment: practical and legal considerations // Net Lawman: [Website] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.netlawman.co.uk/ia/secondment-agreements>.

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Калинич Надія

Модель Тетяна – наукова керівниця,

Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права

Анотація. У роботі досліджено роль Організації Об'єднаних Націй (ООН) у процесі підтримання міжнародної безпеки, миру та пошуку шляхів врегулювання міжнародних конфліктів.

Ключові слова: ООН, Рада Безпеки, міжнародна безпека, міжнародні конфлікти.

Постановка проблеми. З моменту створення Організація Об'єднаних Націй (ООН) вважалася міжнародною організацією, яка була заснована для підтримання і зміцнення міжнародної безпеки та миру. Сучасний стан співжиття, різноманітність конфліктних ситуацій між країнами світового співтовариства та недовіра форм і методів врегулювання міжнародних конфліктів не став успішним прикладом миротворчої діяльності ООН.

Аналіз основних досліджень. Проблеми в діяльності ООН у питаннях забезпечення міжнародної безпеки та миру були об'єктом наукових досліджень. Серед найвідоміших науковців слід назвати М. Ушакова, В. Федорова, Г. Єфімова, В. Бруза, М. Баймуратова, Л. Оппенгейма, Г. Шварценбергера. Сучасний стан подій вказує на потребу негайного реформування та корекції в діяльності ООН, а також повного, змістовного обґрунтування теоретичних аспектів визначених змін.

Метою дослідження є аналіз діяльності ООН у забезпеченні миру та безпеки, формуванні пропозицій щодо реформування миротворчих механізмів міжнародної організації.

Виклад основного матеріалу. У грудні 1939 року за ініціативою президента Франкліна Рузвельта було створено комітет для розробки проєкту створення нової міжнародної організації, яка б змінила Лігу націй, котра виявилася неефективною у розв'язуванні міждержавних конфліктів.

У жовтні 1943 року на Московській конференції міністрів закордонних справ СРСР, США й Британії була підписана Декларація з питання загальної безпеки, яка передбачала, зокрема, створення міжнародної організації, заснованої на принципі суверенної рівності всіх миролюбних держав. Відповідні наміри були підтверджені на Тегеранській і Ялтинських конференціях.

Для того, щоб у майбутній ООН Радянський Союз мав більший вплив при розв'язанні глобальних політичних питань, у жовтні 1944 року Йосиф Сталін виступив з ініціативою включення до числа членів-засновників ООН Української та Білоруської республіки.

Статут ООН набув чинності 24 жовтня 1945 року після його ратифікації п'ятьма постійними членами Ради Безпеки і більшістю інших держав-засновниць. Україна у 1945 р. стала однією з держав-співзасновниць ООН. Делегація України

брала активну участь у конференції в Сан-Франциско, зробивши вагомий внесок у розробку Статуту ООН (зокрема, координувала процес підготовки Преамбули та Цілей і Принципів Статуту ООН).

Статутом ООН, зокрема ст. 1 визначено такі цілі організації: підтримувати міжнародний мир та безпеку; розвивати дружні відносини між націями на основі поважання принципу рівноправ'я і самовизначення народів; здійснювати співробітництво для розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру та для заохочення й розвитку поваги до прав людини й основних свобод; організовувати і погоджувати дії націй для досягнення цих спільних цілей [1].

Діяльність організації ґрунтується на принципах, які сформульовані ст. 2 Статуту: суверенна рівність усіх держав-членів; вирішення країнами-членами своїх міжнародних спірних питань мирними засобами і так, щоб не загрожувати миру, безпеці та справедливості; утримання будь-якої держави від загрози силою або застосування сили проти інших держав; надання державами-членами допомоги ООН в усіх її діях, які здійснюються відповідно до Статуту, й утримання від допомоги будь-якій країні, проти якої ООН вживає заходів превентивного або примусового характеру; забезпечення дотримання країнами, які не є членами ООН, тих самих принципів, оскільки це необхідно для підтримання міжнародного миру і безпеки; невтручання у справи, які стосуються внутрішньої компетенції будь-якої держави [1].

Головними органами ООН є: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Секретаріат, Міжнародний суд, Економічна і соціальна рада; Рада з Опіки. На основі Статуту виникла розгалужена система багатосторонніх договорів. ООН розробляє рекомендації, конвенції, заходи, які пропонує прийняти своїм членам для подальшого включення в законодавство або введення нормативних актів.

Однак, чи є практично дієвими дані документи міжнародного права в сучасних умовах?

ООН вже не один рік стає об'єктом критики через низку причин. В умовах численних конфліктів, зростаючої політичної напруги, коронавірусної пандемії та економічних складнощів, голоду й бідності з'являється дедалі більше запитань щодо ефективності і, головне, актуальності ролі організації.

Окремої уваги заслуговують питання, які стали максимально актуальними у зв'язку з повномасштабним вторгненням і воєнною агресією російської федерації на територію України.

Як вже зазначалося, до складу ООН входять держави-засновниці організації й ті країни, котрі вступили в Організацію після 1945 року.

Серед засновниць ООН – Союз Радянських Соціалістичних Республік (припинив існування), Українська Радянська Соціалістична Республіка, яка пізніше змінила свою назву на Україна, Білоруська Радянська Соціалістична Республіка (Білорусь), Австралія, Бразилія, США, Індія, Греція, ФРН, Велика Британія, Китайська Народна Республіка (до 1971 року – Китайська Республіка) тощо.

З часу створення ООН геополітична карта світу значно змінилася.

Чимало країн припинили існування через їхній розпад на дрібніші державні утворення. До прикладу, Чехословаччина розділилася на Чехію та Словаччину 1992 року. Усі зниклі держави вибули зі складу ООН, а новонароджені – вступили в організацію відповідно до порядку, передбаченого Статутом ООН. Процедура прийому нових членів чітко прописана в статуті ООН: за рекомендацією Ради безпеки за вступ мають проголосувати дві третини складу Генасамблеї.

Україна та Білорусь після розпаду СРСР не вступали в ООН, оскільки вже були її членами, більше того, разом з СРСР та рештою 48 державами є її засновницями.

А третя країна – російська федерація, як виняток – з нормами міжнародного права явно не дружить, вона не планує легітимізувати свою присутність серед постійних членів Ради Безпеки ООН, оскільки проводить агресивну політику щодо інших держав і не може розраховувати на підтримку двох третин членів, як це передбачено статутом ООН.

Більше того, виявляється, перебування росії в самій ООН не регламентоване жодним документом. Утворена у 1991 році держава офіційно досі не вступила до цієї найважливішої міжнародної організації, яка налічує майже 200 членів. Російська федерація протягом тридцяти років утримувала свої війська на чужих територіях, згодом окупувала їх, намагаючись незаконно анексувати, здійснювала воєнну агресію, збивала цивільні літаки, здійснювала грубі порушення прав людини на окупованих територіях тощо. Саме тому росія так і не наважилася узаконити свою присутність у Раді Безпеки ООН.

Найбільш ефективною ООН є в гуманітарних питаннях та діяльності, що пов'язана з моніторингом, статистичними розрахунками, продовольчою безпекою тощо. В таких питаннях, як охорона здоров'я, ООН стала пасивною, оскільки багато у чому перетворилася у бюрократичну машину, яка затягує процес вирішення найактуальніших питань.

Щодо питань, пов'язаних із безпекою, вони залишаються найменш ефективними. Основною проблемою виявилася політизація процесу.

За Статутом Рада безпеки несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки. Всі держави-члени зобов'язані виконувати рішення Ради, яка має повноваження вводити економічні санкції і може схвалювати застосування військової сили. Постійні члени Ради безпеки ООН – переможці Другої світової війни – Велика Британія, Китай, Франція, Союзу Радянських Соціалістичних Республік(безпідставно – Росія) та Сполучені Штати – мають право вето на будь-яке рішення.

Баланс сил у Раді безпеки не дозволяє вирішувати безпекові питання окремо від політичних інтересів окремих держав-гравців на світовій мапі.

Як відомо, будучи одним з постійних членів Ради Безпеки ООН російська федерація має можливість блокувати прийняття будь-яких рішень шляхом накладання вето та зловживає цим правом, використовуючи його для просування власних інтересів.

Виявилося, що більшість конфліктів, в які були залучені постійні члени Ради безпеки ООН, або не вирішуються, або неможливо ніяк відреагувати і Рада не може нічого зробити через політизацію цього процесу.

Однак, зводити нанівець роль ООН не можна, адже резолюції, дискусії та декларації ООН є важливими для фіксування цієї історії, для міжнародного права, для країн-жертв агресії або анексії, оскільки при зміні політичної реальності апелювати до цих резолюцій в міжнародних судах – чинних чи майбутніх можливо.

Росія – країна-агресор, якій не місце в ООН. Україна послідовно піднімає питання виключення її з Ради Безпеки ООН. У своєму прагненні відновити повагу до міжнародного права, Україна не є самотньою, Європейський Парламент у лютому 2023, під час пленарного засідання, підтримав поправку в резолюцію, що закликає до подальшого посилення міжнародної ізоляції росії, зокрема її виключення із складу Ради Безпеки ООН.

Отже, розблокувати роботу ООН, посиливши її ефективність, можна було б за допомогою реформування, про яке говорять вже багато років. Окремі дослідники вважають, що ООН повинна пройти процес оновлення та реформування, або наслідуватиме долю своєї попередниці – Ліги Націй, або ж буде роздроблена на кілька структур. Реформування, при цьому, має стосуватися і структури, і механізму ухвалення рішень, і функцій, інституційної ієрархії всередині [2]. В силу існуючих обставин сьогодення, Україна стала країною, завдяки якій про негайне реформування чи навіть розпуск ООН стали говорити лідери всього цивілізованого світу.

Висновок. Підводячи підсумок, зазначимо, що нині ми стикаємось із найсерйознішими загрозами міжнародній безпеці, які перетинають національні кордони, вони взаємопов'язані і повинні усуватися на всіх рівнях: міжнародному, міжнародно-регіональному та національному.

Тому безпекова діяльність міжнародних організацій, зокрема ООН, має важливе значення для протидії цим загрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 1945 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
2. Требін М. П. ООН на шляху реформ / М. П. Требін // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2018. – № 4 (39). – С. 76–93.

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИРОДИ КАТЕГОРІЇ «КООПЕРАЦІЯ»

Кравченко Вероніка

Мілька Алла – наукова керівниця,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У роботі розглянуто сутність та підходи до розгляду економічної категорії «кооперація», а також важливість соціальної та економічної складової на різних етапах розвитку кооперативного руху та теорії кооперації.

Ключові слова: кооперація, кооперативний рух, співробітництво.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі розвитку суспільства та структурних змін в економіці виникають все більш серйозні виклики, що вимагають формування нових підходів до господарювання. У цьому зв'язку важливе значення мають дослідження багатого досвіду кооперативних організацій. Як показує історичний досвід, саме вони в умовах економічної нестабільності, й особливо у період економічних криз, виконують важливу соціально-економічну місію: надають своїм членам необхідні послуги, орієнтовані на підвищення ефективності малого і середнього бізнесу, на покращення життєвого рівня населення.

Аналіз основних досліджень. Проблеми кооперації в своїх роботах висвітлювали такі відомі вчені як Р. Оуен, Ш. Фур'є, Ф. Райффайзен, М. І. Туган-Барановський, В. Ф. Тотоміанц, А. В. Чаянов, М. В. Левитський, яких можна назвати основоположниками кооперативного руху та теорії кооперації. Такі вчені як, зокрема Р. Оуен, Ш. Фур'є, М. Левитський не лише теоретично обґрунтували кооперацію як форму суспільного розвитку, але здійснили й перші експерименти на практиці.

Серед провідних вчених сучасності, роботи яких присвячені дослідженню теоретичних та практичних засад кооперації, слід назвати В. Гончаренка, А. Пантелеймоненка, В. Зіновчука, Г. Черевка, С. Гелея, Г. Склєра, С. Бабенка, М. Алімана, В. Апопія, І. Маркіну, А. Мільку, О. Фрідмана, Ф. Хміля тощо.

Мета. Наразі, зважаючи на структурні перетворення в світовій та вітчизняній економіці, в середовищі науковців та практиків зростає інтерес до кооперативного руху як інструменту підвищення ефективності та конкурентоспроможності бізнесу, підвищення соціального рівня населення. У зв'язку з цим постає проблема більш детального розгляду сутності кооперації, підходів до розгляду даної категорії, а також важливість соціальної та економічної складової на різних етапах розвитку кооперативного руху та теорії кооперації, що і є метою даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Вчені, що досліджували теоретичні аспекти кооперації, науково обґрунтували подвійний характер її природи, який полягає в єдності економічного і соціального, у їх взаємозв'язку і взаємообумовленості. М. І. Туган-Барановський порівнював ці два аспекти кооперації з «душею» і «тілом» будь-якого кооперативу [1, 3].

Як відомо, термін «кооперація» (лат. *cooperatio*) означає співпрацю, співробітництво. При цьому якщо на початкових етапах її розвитку це було просте об'єднання фізичних зусиль задля більш ефективної діяльності та досягнення результату, то на подальших етапах з'являються більш складні форми співпраці між суб'єктами ринкових відносин [2, 3].

Більшість провідних вчених засновниками теорії кооперації вважають Р. Оуена та Ш. Фур'є. Роберт Оуен присвятив кооперації низку своїх творів, у яких «...кооперативи великою мірою були перейняті ідеалістичним духом, їх метою була спільницька громада» [4]. Водночас, «асоціації» (кооперативи) Р. Оуена ґрунтуються виключно на суспільній формі власності, приватну власність він заперечує, гроші і товарно-грошові відносини відкидає, оскільки вони «спотворюють обмін і розподіл». Згідно з думкою Ш. Фур'є, «асоціації» повинні бути побудовані на корпоративних засадах, на зразок акціонерного товариства, де зберігається приватна власність, прибутки на капітал, гроші і товарно-грошові відносини [3-5].

Так, відомий вчений-кооператор С. В. Бородаєвський стверджував, що кооперація – це така форма співробітництва, яка «шляхом об'єднання окремих осіб стремить поліпшити умови існування населення та ступнево усунути негативні явища сучасно-економічного ладу». Найсильнішою рисою кооперації, на думку дослідника її історії, є принцип справедливості, що вносить кооперація в суспільно-економічні відносини [1, 5, 6].

Не можна не погодитися з Б. Мартос, який доходить висновку, що єдиною формою успішного, ефективного, прибуткового виробництва, котре за своєю суттю спрямоване не на визиск працюючих, а, навпаки, на плекання особистості, максимально можливе задоволення її матеріальних та духовних потреб, як і її правової захищеності, є кооперація. «Виступаючи проти визиску, кооперація підходить до людини не з боку морально-релігійних інтересів, а з боку господарської вигоди. Цим принципово відрізняється кооперація від соціалістичних та релігійних общин, але в цьому ж і сила кооперативного руху. Кооперація не шукає людей з виключною індивідуальністю, вона задовольняється людиною такою, як вона є; вона не каже їй забувати свої власні інтереси, а навпаки, во ім'я цих інтересів, вона кличе до об'єднання, до організації спільного господарства, до спільної праці, організованої на громадських принципах. Кооперація сподівається досягти усунення визиску не шляхом морального переродження визискувачів, а шляхом об'єднання тих, хто терпить від визиску» [5, 6].

Проте, незважаючи на значний дослідницький інтерес до кооперації, М. Туган-Барановський пише, що кооперація – це система, де «...панує не капітал, не річ, а людина, особистість. І для успіху кооперації потрібне панування в душі людини не жадання багатства, а відчуття суспільної солідарності, готовність жертвувати особистим інтересом заради інтересів суспільної групи» [2, 4].

В табл. 1. представлено визначення поняття «кооперація» та зміст, що вкладали в нього провідні вчені того часу.

Таблиця 1

**Трактування змісту поняття «кооперація» вченими початку XX ст.
[узагальнено автором на основі: 1-6]**

Автор	Трактування змісту поняття «кооперація»
Туган-Барановський М.	Кооперація є однією із форм самозахисту класів від натиску капіталу. Кооператив захищає господарські інтереси економічно слабких суспільних груп через об'єднання в одне господарське ціле.
Бородаєвський С.	Кооперація – це така форма співробітництва, яка шляхом об'єднання окремих осіб здатна поліпшити умови існування населення та усунути негативні явища сучасного економічного ладу
Пажитнов К.	Кооперація – будь-який прояв співпраці і взаємодопомоги. Кооперація – результат процесу чи саме поєднання осіб і речей у господарську спілку, що має завданням протистояння капіталістичному ладу виробництва, тобто найманому виробництву товарів
Тотоміанц В.	Кооперація – це спільна дружна робота. Там, де двоє дружною зусиллями підняли важкий для кожного з них окремо камінь, відбулася кооперація
Железняков А.	Кооперацією можна вважати будь-яке об'єднання зусиль кількох осіб у напрямі до спільної господарської мети
Британська енциклопедія	Кооперація означає асоціацію певного числа осіб чи товариств для взаємної вигоди чи з метою придбання і розподілу предметів споживання або виробництва предметів чи надання кредитів працівникам
Гібнер М. П.	Кооперація – спільна робота, співпраця. Кооперація – система нових самостійних угруповань людей, організованих ними для організації спільної роботи в галузях виробництва й обміну цінностей при умові оплати прибутком не вкладеного у справу капіталу, а особистої роботи кожного учасника, надаючи капіталу лише справедливий процент, зумовлений грошовим ринком. Кооперація – це організація праці з підпорядкуванням їй капіталу
Гдишинський А.	Кооперація – засіб до встановлення усупільнення господарства країни
Прокопович С.	Кооперація є засобом підвищення продуктивності та доходності праці своїх членів і самозахисту їх від експлуатації капіталу

Закінчення табл.

Автор	Трактування змісту поняття «кооперація»
Горбунов-Посадов І.	Кооперація – це будь-яке добровільне співробітництво для всіляких корисних суспільних цілей
Луцатті Л.	Кооперація – це засіб соціальної емансипації
Мартос Б.	Кооперація – спільна діяльність певної групи людей, що має завданням поліпшити їхній матеріальний і духовний добробут шляхом організації кооперативів
Чаянов О.	Кооперація як засіб підвищення ефективності дрібних господарств та забезпечення їх конкурентоспроможності поряд з великими виробниками

Висновки. Таким чином, дослідження теоретичних та історичних засад формування соціально-економічної природи споживчої кооперації на основі наукових доробок провідних вчених-кооператорів того часу, дозволило виділити основні концептуальні положення:

- кооперація ґрунтується на співробітництві та взаємній допомозі між членами кооперативу;
- кооперація як засіб протидії натиску капіталу;
- кооперація як об'єднання заради загальної вигоди;
- кооперація як економічна доцільність, засіб підвищення продуктивності та ефективності господарської діяльності;
- кооперація як засіб підвищення добробуту людей та досягнення соціальних цілей.

При цьому більшість вчених дотримуються думки про те, що кооперація ґрунтується, насамперед, на прагненні людини досягти певних економічних вигід та переваг завдяки співпраці та об'єднанні зусиль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бородаєвський С. В. Історія кооперації / С. В. Бородаєвський. – Прага : Український громадський видавничий фонд, 1925. – 446 с.
2. Горбонос Ф. В. Кооперація як форма прояву відносин / Ф. В. Горбонос. – Економіка АПК. 2004. – № 9. – С. 26–32.
3. Історія споживчої кооперації України : підруч. для кооперативних вузів. Львів : Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1996. – 383 с.
4. Мілька А. І. Еволюція змісту поняття кооперація на різних етапах її розвитку. Концептуальні шляхи розвитку в сучасних умовах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25–26 березня 2016 р. / А. І. Мілька. – К. : МЦНД, 2016. – С. 10–14.
5. Мілька А. І. Теоретичні та історичні засади формування соціально-економічної природи споживчої кооперації . / А. І. Мілька // ScienceRise. Сер. : Економічні науки. 2015. – № 9/1 (14). – С. 18–23.

6. Скляр Г. П. Економічні умови і протиріччя розвитку споживчої кооперації в перехідній економіці: монографія / Г. П. Скляр. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 279 с.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ІННОВАЦІЯ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ФІРМОВОГО СТИЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Лисенко Вікторія

Поберейко Оксана – наукова керівниця,
Тернопільський кооперативний фаховий коледж

Анотація. У роботі досліджено особливості створення фірмового стилю як складової іміджу підприємства, цінність дизайнерського мислення у цьому процесі та можливості замінити людську працю інноваційними методиками застосування штучного інтелекту.

Ключові слова: фірмовий стиль, імідж, штучний інтелект (ШІ), ефективність діяльності, візуальні засоби, дизайнерське мислення.

Постановка проблеми. Дослідження переваг і недоліків у використанні ШІ щодо створення фірмового стилю підприємства, перспективи його реального впровадження в найближчому майбутньому.

Аналіз основних досліджень. Опрацьовано ряд інтернет-джерел щодо суті поняття іміджу підприємства, зокрема, технології брендингу і розробки фірмового стилю; розкрито поняття «штучного інтелекту» та проаналізовано переваги і недоліки його застосування в створенні дизайн-об'єктів.

Мета. Дослідити доцільність використання штучного інтелекту, зокрема, в роботі дизайнера зі створення фірмового стилю підприємства.

Виклад основного матеріалу. Ефективність діяльності підприємства є тим дороговказом, який направляє його розвиток в потрібне русло. Неабиякий вплив на цю сферу має саме імідж підприємства, адже це його образ, який існує у свідомості людей [2]. Сприятливий образ-імідж повинен бути адекватним, оригінальним, пластичним і мати точну адресу. Бути адекватним – означає відповідати реально існуючому образу чи специфіці фірми. Бути оригінальним – це відрізнятися від образів інших фірм (товарів), особливо однотипних. Бути пластичним – значить не виходити з моди. Мати точну адресу – значить бути привабливим для визначеної цільової аудиторії.

Імідж фірми – обличчя організації, спеціально створений образ компанії на ринку товарів і послуг. Він відображає її комерційну політику: орієнтацію роботи на певні запити певного класу споживачів. Розробка іміджу – результат великої роботи команди фахівців у галузі маркетингу, дизайну, психології, лінгвістики і реклами, PR-фахівців [2]. Тож його створення краще довірити професіоналам.

Імідж тільки частково «належить» фірмі – у виді візуальної атрибутики фірмового стилю, інша його частина створюється засобами PR і живе в масовій свідомості споживача. Якщо фірма не подбає про створення потрібного іміджу,

споживачі можуть обійтися власною уявою і прийти до свого варіанту іміджу, що не завжди буде виграшним для підприємства.

У 70-ті роки теорія іміджу трансформувалася в теорію бренд-іміджу, тобто створення образу не просто окремих товарів, а цілих їх груп або товарних сімейств, об'єднаних певним товарним знаком. Цю теорію було покладено в основу технології брендингу.

Щоб залучити на свій бік споживачів, продати товар, успішно конкурувати на ринку праці чи фінансовому ринку, виробники (торгові компанії), окремо взяті індивіди, банки, інвестиційні та страхові компанії повинні мати відповідний імідж [2]. Позитивний імідж необхідний для будь-якого виду діяльності.

Основні засоби формування іміджу:

- фірмовий стиль – основа іміджу, головний засіб його формування;
- візуальні засоби – дизайнерські прийоми формування іміджу, які включають створення, упакування, оформлення вітрин, офісів, виставок, розробку макетів оголошень;
- рекламні засоби – використані в кожному конкретному випадку рекламні засоби, що сприяють формуванню сприятливого відношення;
- PR-заходи – продумані, сплановані, постійні зусилля з встановлення і зміцнення взаєморозуміння між підприємством і громадськістю. Це виставки, презентації, прес-конференції, спонсорські заходи.

Для їх створення потрібні різні фахівці, зокрема і дизайнери. В процесі такої роботи, звичайно, важливішими є і компетентності, і досвід, і креативність. Тобто потрібне залучення дизайнерського мислення, яке є творчим підходом до вирішення проблем. Адже «це спосіб мислення та створення, в центрі якого стоїть користувач», – як пояснює досвідчений дизайнер Мег Драєр. «Це орієнтований на людину підхід до розробки продуктів, послуг та досвіду» [1].

А чи може з таким впоратись штучний інтелект? Що він собою становить? ШІ – розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що опікується формалізацією проблем та завдань, які подібні до дій, що виконує людина. Простіше кажучи, це здатність механічної системи отримувати, обробляти та застосовувати отримані знання та вміння [3]. Основною метою його створення на початкових етапах була допомога людині у здійсненні певної роботи, аби полегшити її або взагалі замінити, заощаджуючи при цьому час. Тепер ШІ здатний писати тексти на основі баз даних, заданої тематики чи аналізу схожих матеріалів. Також може пропонувати теми для копірайтерів, готувати звіти, писати чернетки тексту.

Існує перелік сервісів для генеративного дизайну:

Cory.ai – створює абзаци зв'язного тексту за заданими ключовими словами.

DALL·E – створює зображення, отримуючи від людини лише текстовий опис.

MidJourney – отримуючи лише зображення, створює відео з ефектом занурення в це зображення.

NVIDIA Canvas – перетворює прості ескізи на реалістичні пейзажі.

Generated Photos – на основі фотографії людини генерує інші зображення схожих на нього людей.

NÜWA – генерує нові або маніпулює існуючими візуальними даними. Наприклад, може перетворювати текст або скетч на зображення й відео, доповнювати їх, додавати нові об'єкти.

OpenAI – API, що перетворює звичайну англійську мову на код, зрозумілий для нейронної мережі.

StyleGAN – добірка бібліотек для нейронних мереж.

TouchDesigner – дозволяє працювати з відео й трансляціями і створювати відеоперформанси, інсталяції та інші медіароботи.

Endel – сервіс, в якому музика згенерована штучним інтелектом [4].

Чи ж варто використовувати ШІ у сучасних технологіях розробки фірмового стилю підприємства?

Для прикладу, із фірмового стилю візьмемо розробку логотипу. Це всього лише набір даних і зведення правил з певною похибкою. З цим ШІ впорається краще за людину – досить лише правильно поставити дані. Адже людина не створює нічого нового: все нове засноване на старому. ШІ зможе зробити логотип швидше і в більшій кількості варіантів. Людина завжди буде потрібна в творчості, але тільки для «першого кроку» – далі машина зробить все різноманітніше і швидше.

Як працює ШІ щодо генерації ідей, підбору шрифтів, кольорів? Технічно він може зробити це і різноманітніше, і швидше. Нейронні мережі існують не так давно, але вже можуть набагато більше, ніж потрібно для логотипу і фірмового стилю.

Звичайно, багато хто скаже, що машина не зможе вкласти «емоцію» і згенерувати ідею. Але «ідея» в фірмовому стилі – це всього лише сукупність деяких параметрів за певними законами. На рівні програмування це не складно зробити.

У рекламі нейронні мережі мають великі перспективи. Heinz спільно з OpenAI запустили рекламу, в рамках якої користувачі повинні зобразити, як штучний інтелект бачить кетчуп, і серед всього згенерованого контенту перемагає той, хто найбільше набере вподобайок. Бренд є одним із перших, що використовує арт-генератор DALL-E 2 від OpenAI [5].

Штучний інтелект з'являється навіть у звичних нам сервісах. Розробники випустили плагін для Figma на основі Stable Diffusion [6].

Отож, серед переваг використання ШІ можемо назвати те, що людина може задати новий тренд, а потім машина реалізує це швидше і різноманітніше. Коли це буде матеріально вигідно – ще невідомо. Але технічно це можливо вже давно.

У підсумку спілкування із німецьким дизайнером Моріцом Еллеріхом, який працює у сфері світлового дизайну, можемо відзначити, що зараз використовують технологію ШІ нечасто: переважно у проєкті потрібно поєднати щось непоєднуване. Таким чином ШІ створює ідеї та варіанти цього проєкту, а людина аналізує їх і відбирає кращі. Це зручно та економить час.

Адже і логотип, і фірмовий стиль загалом – це лише набір даних при певних умовах, тому ШІ може їх робити в повному обсязі і навіть краще за людину. Нейронні мережі вже пишуть музику і картини. Просто зараз, людська праця коштує дешевше, ніж робота ШІ.

Із особистого досвіду використання такої технології, варто зазначити, що не завжди можна отримати чіткі зображення, вони можуть бути із невеликою деформацією.

На сьогодні ШІ повністю генерувати дизайн без людини ще не може, адже вся суть його у правильному налаштуванні та описі задачі. Проте актуальність використання технології у майбутньому очевидна.

Звісно, використовувати ШІ в подальшому буде зручно. Зрештою, новітні інноваційні технології, і штучний інтелект зокрема, є винаходом людського розуму. Повна автоматизація різноманітних завдань сьогодні можлива завдяки людській уяві. Однак, шукаючи відповіді на питання про те, чи буде людина замінена штучним інтелектом, чи ні, ми можемо бути впевнені, що на сьогодні система ШІ зовсім не близька до досягнення такої технічної зрілості, щоб замінити чи захопити людську расу.

Висновки. Отже, використання штучного інтелекту як перспективної інновації для створення ефективного іміджу підприємства, поки має часткові можливості застосування. Проте ШІ здатний виконувати прості задачі набагато швидше, ніж людина, тому вважаємо, що технічно він може вже зараз активно розвивати свою популярність у використанні. Але поки що, це комерційно невигідно. Люди активно вдосконалюють такі системи, тому, можливо, згодом потреба у фахівцях для створення іміджу зменшиться, адже всі сервіси будуть у вільному доступі. Проте цінність справжніх дизайнерів-професіоналів залишиться, хоч і вірогідно скоротиться.

Однак, формування образу, своєрідного «обличчя» організації – справа не тільки фахівців у цій області (маркетологів, рекламистів). Імідж організації формується не тільки спрямованими на це акціями і заходами. Якість вироблених товарів і робіт (послуг), які продаються чи надаються, відношення персоналу до свого роботодавця, клієнтурі і власній діяльності не менш важливе для іміджу, ніж реклама і презентації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Творчий процес дизайнерського мислення спрямований на користувача [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.adobe.com/ua/creativecloud/design/-discover/design-thinking.html>.
2. Імідж організації, його характеристика та взаємозв'язок з культурою [Електронний ресурс]. – URL: https://pidru4niki.com/16520205/menedzhment/-imidzh_organizatsiyi_yogo_harakteristika_vzayemozvyazok_kulturoyu.

3. Що таке штучний інтелект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82#:~:text=%D0%A8%D1%82%D1%83%CC%81%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%CC%81%D0%BA%D1%82%20.
4. Які існують сервіси для генеративного дизайну [Електронний ресурс]. – URL: <https://cases.media/article/shtuchnii-intelekt-ta-generativnii-dizain-v-komunikaciyakh>.
5. OpenAI і його використання у рекламі [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.imena.ua/blog/artificial-intelligence-in-design-and-gamedev/>.
6. Плагін для Figma [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.imena.ua/blog/artificial-intelligence-in-design-and-gamedev/>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Тодор Марія

Поляк Юлія – наукова керівниця,

Рівненський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

Анотація. У роботі розглянуто питання залучення інвестицій у сільське господарство України, визначено та узагальнено основні проблеми залучення інвестицій в аграрний сектор економіки та охарактеризовані основні фактори, що їх визначають.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність, інвестиційні процеси, прямі іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. В даний час у агропромисловому виробництві спостерігається тенденція зменшення обсягу фінансових ресурсів. Більшість сільськогосподарських підприємств зіткнулися з проблемою накопичення власного капіталу для реалізації або модернізації виробництва. Діяльність інвесторів багато в чому залежить від ступеня стійкості фінансового стану та економічної спроможності підприємств, в які вони направляють інвестиції. Саме ці параметри головним чином і характеризують інвестиційну привабливість підприємства. Тому проблема інвестиційного забезпечення аграрного виробництва як ніколи набуває актуальності, особливо на даному етапі розвитку економіки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні значна кількість українських та іноземних вчених досліджує питання інвестиційної діяльності. Також, питанням аналізу та перспективи інвестиційного розвитку України в цілому та по підприємствах неодноразово розглядали в працях такі вітчизняні вчені, як С. С. Арутюнян, В. М. Геєць, В. А. Гросул, Н.В. Данік, А. В. Ключник, Г. І. Мерніков, Л. І. Федулова та інші. Більшість з яких вважають, що саме від активності державної політики залежить інноваційний розвиток економіки. Однак,

незважаючи на багатовимірність наукових досліджень, деякі питання, пов'язані із особливостями інвестування в аграрний сектор, залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшого дослідження.

Метою є вивчення основних проблем інвестування аграрного сектора економіки України та чинників, що їх зумовлюють.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність національної економіки, її позиція на світових ринках товарів та послуг у все більшій мірі визначається рівнем розвитку інноваційних процесів.

Підприємства, що виходять на світовий ринок, зустрічають сьогодні жорстоку конкурентну боротьбу, щоб вижити в якій, необхідно використовувати можливості маркетингу, на основі якого проводиться більшість комерційних операцій на світовому ринку.

Сучасне підприємство діє в бізнес-середовищі. На конкурентних ринках, кон'юнктура яких піддається частим і непередбачуваним коливанням, діють численні фактори, серед яких слід виділити найголовніші:

- швидку зміну макроекономічної ситуації, характеристик правового і політичного середовища;
- постійна зміна ринкової кон'юнктури під впливом як глобальних, так і регіональних змін;
- зростання невизначеності на зовнішніх і внутрішніх ринках фінансів, інвестицій, капіталу, товарів і послуг;
- високі підприємницькі, комерційні, фінансові і кредитні ризики;
- зростання обсягу зовнішньої інформації, необхідної для вибудовування стратегії поведінки підприємства на ринках;
- стрімка зміна виробничих технологій;
- велика кількість джерел інформації, наявність декількох рішень і варіантів технологічного оновлення;
- стрімке збільшення різноманіття товарів та послуг;
- підвищення вимог до кваліфікації працівників.

Управління інноваціями та їх властивостями – ключовий фактор для забезпечення розвитку агропромислових підприємства в умовах постійних змін навколишнього бізнес-середовища і посилення конкуренції.

Агропромисловий комплекс країни має всі передумови для широкого залучення як власних, так і іноземних інвестицій, а саме: родючі чорноземні ґрунти, розвинена транспортна інфраструктура, сприятливе географічне розташування, наявність робочої сили, ненасичені продовольчі та ресурсні ринки. Проте є кілька причин, які перешкоджають потоку інвестицій у аграрний сектор України. Основними чинниками, які перешкоджають впровадженню управлінських інновацій на підприємства є: відсутність достатнього обсягу фінансових можливостей для формування управлінського потенціалу; недостатня кваліфікація управлінського персоналу; відсутність інформації про ефективні нововведення в сфері управління та можливості одержати кваліфіковану допомогу, консультації.

Загальна ситуація в Україні для довготермінових інвестицій залишається несприятливою: падіння виробництва супроводжується швидкими темпами інфляції. За таких умов, увагу власників коштів привертають тільки високоприбуткові інвестиційні проєкти.

Зниження інфляції буде стимулювати інвестиційну активність в першу чергу за рахунок зменшення відсоткової ставки.

Для забезпечення повного господарського розрахунку, самофінансування й розвитку самостійності підприємств в умовах ринкової економіки, повинна бути принципово змінена їх система керування з метою, щоб їхня діяльність була спрямована на задоволення попиту на продукцію з необхідними споживчими властивостями.

У масштабах ЄС провідні позиції в галузі розвитку співробітництва в інноваційній діяльності належать Великобританії, Німеччині, Франції, а також країнам Північної Європи. Європейські країни визначають приклади інших форм взаємодії науково-технічної ідеї.

На сьогоднішній день інвестори які все ж наважуються інвестувати в аграрний сектор вимагають законодавчих гарантій, великі корпорації та інвестиційні компанії вимагають урядових гарантій та пільг. Проте механізм реалізації правових гарантій поки що недостатньо відпрацьований.

Передумовою для приватних капітальних вкладень (як іноземних, так і внутрішніх) є послідовний та відомий набір правил та положень, сформульованих таким чином, щоб потенційні інвестори могли зрозуміти та передбачити, що ці правила застосовуватимуться до їх діяльності. В Україні, яка знаходиться в стані безперервного реформування влади, правовий режим несумісний.

На різних рівнях влади існують закони та правила, які часто суперечать один одному. Крім того, важливою перешкодою для залучення та ефективного використання інвестицій у аграрний сектор є недосконала інфраструктура. Недостатня кількість відповідних експертів, аудиторів та консультантів стримує збільшення припливу іноземного капіталу в аграрний сектор.

Для того, щоб виправити цю ситуацію, необхідно створити мережу спеціалізованих установ – як державних, так і недержавних, які будуть готувати таких спеціалістів для України, підготувати відповідні інвестиційні проєкти відповідно до міжнародних стандартів. Сьогодні наші підприємці, і особливо фермери, не можуть навіть чітко сформулювати свої інвестиційні потреби, скласти чітко проєкт або заявку на отримання іноземної допомоги.

Незважаючи на прийняті законодавчі акти, правові акти, що регламентують процеси інвестиційної діяльності, не мають системного підходу. Основним його недоліком є відсутність законодавчих актів, які чітко визначають роль центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у процесі залучення інвестицій. Такі повноваження не чіткі і визначені в різних законодавчих актах, що знижує ефективність їх реалізації [1]. Успіх інвестиційних проєктів багато в чому залежить від відкритості уряду та місцевого самоврядування до діалогу з громадськістю та виробничим сектором (агробізнес).

Основна роль у процесі підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектора в регіонах України повинна належати державі, яка має для цього необхідні кошти з бюджету та позабюджетних фондів і здатна визначити перспективні напрями та інвестиції об'єкти по всій країні. Водночас органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади повинні розробити основні напрями інвестиційної політики в регіоні з метою залучення коштів на перспективні інвестиційні проєкти, сприяти визначенню ключових інвестиційних пріоритетів регіону, координації інвестиційних проєктів та контролювати раціональне використання отриманих фінансових ресурсів. Для активізації інвестиційної діяльності потрібна інвестиційна політика з чіткими механізмами для реалізації на державному та регіональному рівнях.

Необхідна загальна стратегія інвестиційного розвитку регіонів, яка визначає інвестиційні пріоритети на основі їхнього економічного ефекту, але не поточного та одноразового, але перспективного та стабільного [4]. Основними проблемами на рівні окремих аграрних підприємств є:

- ризики, пов'язані з виробничим циклом сільськогосподарського виробництва;
- фізично зношена та морально застаріла матеріально-технічна база підприємств;
- низька якість та недостатня конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції;
- відсутність оперативної ринкової інформації.

Сільське господарство – галузь з несприятливим інвестиційним кліматом.

Низька інвестиційна привабливість аграрних підприємств пояснюється специфікою сільського господарства: висока капіталоємність та відносно низька віддача активів, сезонність виробництва та значна протяжність виробничого циклу, залежність від кліматичних умов, висока ризикованість, повільний оборот, низький рівень технологічного обладнання та рентабельність [2]. Сучасні аграрні підприємства вимагають значних капіталовкладень.

Отже, основними перешкодами для залучення інвестицій в аграрний сектор економіки країни є: високі ризики, пов'язані з специфікою сільського господарства (кліматичні умови, тривалість виробничого процесу), екологічний аспект та економічна ситуація в країні в цілому; низька інвестиційна привабливість промисловості та аграрних підприємств, слаборозвинена інфраструктура; високий рівень кредитних ставок для комерційних банків; нестримна політика державного втручання та регулювання, яка не збільшує довіру потенційних інвесторів. Описання основних проблем інвестування в аграрний сектор дає підстави для пошуку шляхів вирішення цих проблем, що підвищить ефективність інвестицій у розвиток сільського господарства.

Висновки. Отже, щоб бути конкурентоздатним на ринку, кожне підприємство повинно запроваджувати систему інвестиційно-інноваційних заходів та проводити оцінку їх ефективності.

У сучасній економіці роль інновацій значно зросла. Без їх застосування практично неможливо створити конкурентоспроможну продукцію, що має високий ступінь наукоємності та новизни. Таким чином, у ринковій економіці інновації являють собою ефективний засіб конкурентної боротьби, оскільки ведуть до створення нових потреб, до зниження собівартості продукції, до припливу інвестицій, до підвищення іміджу (рейтингу) виробника нових продуктів, до відкриття і захоплення нових ринків, у тому числі і зовнішніх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Міністерство фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua>
3. Бутняров А. «Сприятливий інвестиційний клімат країни – запорука залучення іноземних інвестицій». 2018. – № 3–4 – С. 29–31.
4. Цехановіч В. Б. «Іноземні інвестиції як чинник перспективного розвитку регіонів» / В. Б. Цехановіч // Інвестиції: практика та досвід. 2009. – № 10. – С. 9–11.
5. Інвестування: Підручник/ В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. –К. : Знання, 2008. – 452 с.
6. Лошенко І. Р. Конкуренція на споживчому ринку України та проблеми її розвитку / І. Р. Лошенко. –К. : Київ. нац.торг-екоп. ун-т., 2016. – 312 с.

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ГЕНОФОНДУ УКРАЇНИ

Олійник Валерія

Єленік Тетяна – наукова керівниця,

Черкаський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі»

Анотація. У роботі досліджено негативний вплив міграції внаслідок російсько-української війни на демографічну ситуацію в Україні, майбутні наслідки для генофонду населення Української держави, проаналізовано кількісні показники мігрантів та емігрантів, віковий та статевий зрізи їх суб'єктності, напрями слідування мігрантів у межах України та емігрантів за її межами.

Ключові слова: повномасштабна російсько-українська війна, внутрішньо переміщена особа, вимушені біженці, переселенці, мігранти та емігранти, примусово евакуйовані до росії, демографічні втрати, генофонд України.

Постановка проблеми. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни продемонструвала трагедію мільйонів сімей і окремих осіб, які були вимушені покинути рідну оселю, залишаючи всі блага, набуті впродовж життя. З 24 лютого 2022 року вторгнення російської федерації в Україну призвело до безпрецедентної гуманітарної кризи, до кардинальних змін у

функціонуванні українського суспільства, європейських країн та цілого світу. Не оминули ці процеси й сферу міжнародної міграції. Замість виїзду за кордон з метою працевлаштування або отримання освіти, що тривалий час були найпоширенішими формами міграційних переміщень населення України до інших країн, визначальною для нинішньої ситуації стала вимушена міграція. Велика кількість українців перетнули кордони держави у пошуках безпечного середовища. З огляду на існуючу наразі кризову міграційну ситуацію актуальним стає її всебічний аналіз з метою запобігання проблем на етапі повоєнного відновлення.

Мета. Показати той величезний та неочікуваний удар масштабних військових операцій, розпочатих окупаційною армією росії, який негативно вплинув на життя і долю мирних мешканців України.

Міграція населення – переміщення людей, пов'язані зі зміною місця проживання, є однією з глобальних проблем і розглядається не тільки як просте механічне пересування людей з одного регіону країни в інший, а як складний суспільний процес, що зачіпає багато сторін соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства. Міграція виступає об'єктом міжнародного регулювання.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року через збройну агресію держави-окупанта розпочалась повномасштабна російсько-українська війна, яка спричинила не бачену до цього часу масштабну міграцію населення і утворення феномену багатомільйонних вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб, біженців, переселенців, шукачів притулку та мігрантів.

Згідно з даними, опублікованими в офіційних джерелах Організації Об'єднаних Націй (ООН), а саме Управлінням Верховного комісара у справах біженців, за півтора місяці з моменту початку активної фази воєнних дій свої домівки вимушені були покинути близько 11,4 млн українських громадян. Окрім того, очікується, що в підсумку ця цифра може досягнути 16,0 млн, а в умовах реалізації найгіршого сценарію близько 25 млн людей можуть потребувати гуманітарної допомоги до кінця 2022 року. За оцінками Міжнародної організації з міграції ООН (МОМ), яке було проведене 9-16 березня 2022 року, з різних регіонів у межах України виїхала така кількість людей: схід – 2344936, Київ та область – 1936839, північ – 1302022, південь – 485829, центр – 220243, захід – 187854 [1].

Станом на 1 січня 2022 року в Україні проживало 34,5 млн громадян, натомість на кінець серпня – лише 27,8 млн. Про це йдеться в пояснювальній записці до проєкту державного бюджету на 2023 р. [2]. Тобто, за пів року повномасштабної війни чисельність тих, хто живе і працює в Україні, зменшилася на 6,7 млн., з них: частина виїхала за кордон, частина потрапила в окупацію. Згідно з даними уряду України 1,4 млн громадян України, з яких 230 тис. дітей, депортували в Росію.

Окрім того, згідно з аналізом, проведеним Міжнародною організацією з міграції ООН, ще близько 7,7 млн українців стали внутрішньо переміщеними особами. Дістатися до кордону, виїхати з міст, що зазнали бомбардувань,

багатьом мешканцям України було складно. Через недотримання гуманітарних коридорів і постійні обстріли російськими військами цивільних автомобілів спроба виїхати з Маріуполя, Ірпеня, Херсона, Бахмута та інших окупованих міст могло коштувати життя.

У Міністерстві освіти і науки України (МОНУ) повідомили, що, за статистикою, близько чверті всіх переселенців є школярами чи студентами. Проте, у цій статистиці не було враховано громадян інших країн, які на момент початку війни проходили навчання у закладах вищої освіти України. Зусиллями посольств країн-походження таких студентів вдалось забезпечити їх переміщення за межі території України.

Така масштабна хвиля вимушених внутрішньо переміщених осіб і емігрантів спричинила безліч проблем безпекового, соціального, економічного, фінансового, сімейного й демографічного характеру. Остання матиме вкрай негативні наслідки для генофонду населення України на наступні десятиліття. З огляду на це, проблематика сучасної вимушеної міграційної кризи у надзвичайних умовах нинішньої російсько-української загарбницької війни набуває особливої актуальності.

Більшість внутрішньо переміщених осіб з південно-східних областей України передислокувалися до західних або центральних регіонів України.

Оскільки процес евакуації мешканців прифронтової зони триває, з травня 2022 року Укрзалізниця разом із Міністерством цифрової трансформації України й Офісом Президента України запустила проєкт «Там, де вас чекають». Він покликаний спростити процес евакуації, пошуку житла й отримання гуманітарної допомоги на новому місці для українців, змушених залишати свої домівки через війну Росії проти України. Зокрема, Міністерство цифрової трансформації створило спеціальний сайт, на якому відображається кількість місць, яку може запропонувати кожна область для безкоштовного розселення тимчасово переміщених громадян зі Сходу України. Наприклад, Черкащина вже прийняла понад 100 тис. переселенців із гарячих точок країни і готова прийняти ще близько 6 тис. осіб з Донеччини, де оголошено обов'язкову евакуацію. З розміщенням та побутовим обслуговуванням переселенців добре справляються органи місцевого самоврядування, благодійні організації та волонтери.

Станом на березень 2023 року, в Україні зареєструвалися майже 5 млн вимушених переселенців. Серед внутрішньо переміщених осіб жінки становлять 60%, діти – 25%, пенсіонери – 25%, також 200 тис. – особи з інвалідністю [5]. Понад 5 млн українців мусили покинути – тимчасово або назавжди – межі України. Найбільше українських переселенців прийняли Польща, Німеччина, Чехія, Італія, Іспанія, Болгарія, Франція, Румунія, Словаччина. В період з 24.02.2022 р. по січень 2023 р. з України виїхало понад 17 млн осіб, повернулися в Україну приблизно 9,2 млн [4]. Отже, дружні й сусідні з Україною центральноєвропейські держави прийняли першу і найскладнішу хвилю вимушених переселенців з України.

Українських мігрантів приймають тепло і щиро. Адже, більшість з них мають високий рівень освіченості та вихованості, наділені толерантністю, володіють іноземними мовами, працелюбні, відкриті до спілкування тощо. Перебуваючи за кордоном, українці не забувають свої традиції та цінності. До Дня української вишиванки весь світ, умовно кажучи, одягнувся у вишиванки – в рази більше, ніж у минули роки. Уже давно за кордоном у вишиванки вбирається дедалі більше іноземців на знак солідарності з Україною, яка відстоює не лише власну незалежність, а й європейські цінності. Яскравим прикладом слугує шляхетний жест королеви Іспанії та прем'єр-міністра Канади, які періодично носять українські вишиванки. Цей одяг також дедалі ширше використовується в побуті, насамперед у сім'ях, де за межами нашої країни проживають українці-переселенці.

Очевидним негативним результатом вимушеної масової еміграції молоді України (насамперед жінок репродуктивного віку) до перелічених вище закордонних країн стане значне зниження кількості населення нашої держави загалом. Зокрема, 2022 року в Україні вже залишилося на 11% менше мешканців, порівняно з 2021 роком [6]. Переважну частину емігрантів становлять матері й вагітні жінки. Наприклад, від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у Польщі народилося понад 600 українських немовлят [3].

Вони автоматично отримали право стати громадянами Республіки Польща, замість того, щоби бути лише повноправними українськими громадянами. Така ситуація спостерігається і в інших країнах, де вимушено опинилося чимало вагітних українок. Крім того, 44% українських сімей в умовах війни роз'єднані вимушеною евакуацією. Отже, йдеться про суттєві демографічні втрати України, хоча в самій країні природний процес народжування дітей не припиняється. Скажімо, з 24 лютого по грудень 2022 року в Україні народилося близько 195 тис. немовлят-українців. За цей період було укладено майже 210 тис. шлюбів. Лідерами за кількістю новостворених сімей були прифронтові області [8].

Але все це не рятує складної демографічної ситуації в Україні, що вже склалася внаслідок російської агресії. Лише 79,2% біженців з України збираються повернутися на Батьківщину після закінчення війни, а 10,9 % повертатися не планують. Про це свідчать результати опитування, проведеного Соціологічною службою Центру Разумкова на пунктах пропуску в Закарпатській області. Більшість українців, які виїхали за кордон, – це жінки (86%) у віці 35–59 років (48%) з вищою освітою (46%). Жінки з дітьми становлять 85% усіх членів сімей, які виїхали з України разом і 13 % сім'ї з літніми людьми [7].

Це може означати, що люди з дітьми з більшою ймовірністю залишаться за кордоном на тривалий період, оскільки діти пішли в місцеві школи й могли частково інтегруватися у місцеві спільноти. Усе це, на наше переконання, велика демографічна втрата для України, оскільки жінки-емігрантки мають підвищений шанс одружитися з іноземцями й ніколи не повернутися на Батьківщину.

Ось статистика досліджень: 36,6% – ті, хто залишає країну у віці 30–39 років, 25,7% – 40–49 років, 18,8% – 16–29 років, лише 10,9% – старше 60 років, а 7,9% у віці 50–59 років.

Тривалість бойових дій в Україні, руйнування або знищення інфраструктури може вплинути на бажання повернутися на Батьківщину. Серед причин повернення можна виокремити сприйняття безпекової ситуації, возз'єднання з родиною, складнощі з пошуком житла або роботи, тимчасове повернення, щоб забрати речі, побачитися з родиною або евакуювати рідних. З більшою ймовірністю повернуться ті, хто не втратив зв'язок з Україною. Тому важливо розробляти та приймати рішення, які б дозволяли зберегти генофонд. Зараз це відбувається, зокрема, через можливість дистанційного навчання в закладах освіти в Україні. Після завершення повномасштабної війни та стабілізації безпекової ситуації існуватиме потреба у створенні можливостей для повернення, передусім у питаннях житла і зайнятості. Ймовірно, в людей, чиє житло було пошкоджене або зруйноване, буде менше причин для повернення. Щоб заохочувати людей повертатися в Україну, необхідною буде розробка проєктів з будівництва житла, зі створення робочих місць для тих, хто планує повернутися.

Через війну підприємства зі східних і південних областей вимушено переміщують виробництво у більш безпечні регіони. У березні 2022 року Міністерство економіки України запустило програму для релокації підприємств із зони бойових дій. За даними уряду України, для релокації найчастіше обирають Закарпатську, Львівську та Чернівецьку області. До нашої Черкаської області переїхало понад 20 підприємств, десять перебувають у процесі релокації. Види діяльності різноманітні, зокрема виробництво фармацевтичної продукції та загальна медична практика, швейне виробництво, оптова торгівля, транспортні послуги [9]. Що довше триватиме війна, то більшій кількості підприємств доведеться переїхати. Для громад, які їх приймуть, це означатиме збільшення кількості робочих місць, зокрема для ВПО. У довгостроковій перспективі це може вплинути на збільшення населення цих міст.

Висновки. В представленому аналітичному дослідженні виконано загальний огляд окремих викликів пов'язаних із масштабним явищем внутрішньої та зовнішньої міграції населення. Цілком очевидно, що в нинішніх умовах в Україні категорією мігрантів, які потребують державної підтримки, є вимушені переселенці. На нашу думку, такі соціологічні дослідження цінні тим, що дають комплексне уявлення про демографічний розріз примусово переміщених осіб, половина з яких тимчасово або назавжди покинули Україну. Ключовою інформацією результатів зазначеного опитування є показник у 10,9% тих, хто не планує повертатися додому. Це 660 тис. дорослих громадян нашої держави, переважна частина з яких – репродуктивного віку. За нашими підрахунками, у разі продовження війни на триваліший період ця цифра може сягнути 1 млн осіб.

Разом із певними втратами під час бойових дій проти рашистів Збройними Силами України живої сили та десятками тисяч загиблих серед мирного населення, чисельність населення нашої держави істотно скоротиться. Але

найбільшої втрати завдає примусова незворотна еміграція, що виключно негативно позначається на генофонді українського народу. То ж вже зараз треба визначити шляхи збереження генофонду і подолання економічної кризи, удосконалити законодавство, розробити програми щодо відбудови нашої Батьківщини, передбачивши в них конкретні заходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Через війну свої домівки покинули 11,4 млн. українців, – ООН. РБК-Україна. 9 квітня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/voyny-svoi-doma-pokinuli-11-4-mln-ukraintsev-1649511897.html>.
2. Аналітичний центр Cedos. 13 травня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migraziya-i-vijna-v-ukrayini>.
3. З початку війни у Польщі народилося понад 600 українських немовлят. Еспресо. 10 квітня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://espresso.tv/z-pochatku-viyni-u-polshchi-narodilosya-ponad-600-ukrainskikh-nemovlyat>.
4. 4. З України вже виїхали понад 14,5 мільйона українців – ООН. ТСН. 30 січня 2023 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ato/z-ukrayini-vzhe-viyihali-mayzhe-14-5-milyona-bizhenciv-oon-2050408.html>.
5. Ukrinform.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua>.
6. Кількість населення в Україні на 11% менша від 2021 року. Агрономія сьогодні. 9 квітня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agronomy.com.ua/novyny/1035-stalo-vidomo-iakumu-budut-tsiny-na-ovochi-borshchovoho-naboru.html>.
7. Майже 80% біженців хочуть повернутись в Україну після війни – соціопитування Центру Разумкова. Interfax - Україна. 4 жовтня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/820950.html>.
8. Менше новонароджених але більше шлюбів. Слово і діло. 6 січня 2023 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/-2023/01/06/infografika/svit/>.
9. Релокація підприємств – відновлення економічного потенціалу країни. 7 серпня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.golos.com.ua/article/363023/>.

ДОСВІД ТЕРНОПІЛЬЩИНИ З ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Блюмер Яна

Шинкарик Іван – науковий керівник,

Тернопільський кооперативний фаховий коледж

Анотація. У роботі представлено аналіз нинішнього стану та перспективи застосування систем сонячної енергетики з акцентом на сонячній енергетичній системі SmartFlower.

Ключові слова: відновлювані джерела енергії, сонячна енергетика, сонячні панелі, фотоелектричні елементи, енергетична система.

Постановка проблеми. Відновлювана енергетика є пріоритетною у здійсненні «зеленого» переходу від шкідливого для клімату викопного палива до «чистих» відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), а також забезпеченні сталого доступу до енергії у всьому світі. Сонячна енергетика, що використовує невичерпне джерело «зеленої» енергії, передбачає скорочення викидів вуглекислого газу (CO₂), зменшення забруднення атмосферного повітря, сприяє захисту навколишнього середовища та поліпшенню соціальних стандартів.

Аналіз основних досліджень. При виконанні дослідження використано офіційні статистичні дані Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії, Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, міжнародних організацій у сфері енергетики, інформаційний портал Тернопільської ОВА, а також наукові праці вітчизняних та закордонних вчених із досліджуваної проблематики.

Мета. Проаналізувати стан та перспективи застосування систем сонячної енергетики з акцентом на сонячній енергетичній системі SmartFlower.

Виклад основного матеріалу. До 2050 року альтернативні джерела енергії забезпечуватимуть понад 90% світового попиту на електроенергію. Такий обсяг прогнозує Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії (International Renewable Energy Agency, IRENA) [1].

Упродовж останнього десятиліття спостерігалось поліпшення якості виготовлення фотоелектричних елементів, удосконалення технологій, а також істотне підвищення їх ефективності. Зусилля виробників та дослідників спрямовані на пошук нових підходів щодо збільшення ефективності сонячних панелей, підвищення обсягу виробленої енергії з одиниці площі, покращення роботи при різних рівнях освітленості та температурних показників, а також підвищення стійкості до впливу чинників навколишнього середовища.

Доречно буде згадати тут групу дослідників із Японії, які представила незвичайні, майже невидимі сонячні електростанції. Вони пропускають світло та встановлюються замість звичайних вікон. Їхній проєкт заснований на використанні провідного матеріалу – оксид індія-олова (ІТО). Ця суміш безбарвна та прозора, тому її можна використовувати для виготовлення практично невидимих матеріалів[1].

Для того щоб сонячні панелі могли виробляти енергію навіть вночі, китайські вчені додали до їх складу спеціальний люмінофор з тривалим світінням. За відсутності сонця ефективність перетворення сонячної енергії в електрику на нових панелях становить понад 25%. Але Китай на цьому не зупинився, і вирішив піти незвичайним шляхом, збудувавши сонячну станцію на орбіті. За заявою офіційного Пекіна, пробний супутник буде запущено вже 2028 року. Будівництво сонячної електростанції на орбіті коштуватиме дуже дорого і буде технологічно складним. Однак, за допомогою цього пристрою Пекін сподівається задовольнити внутрішній попит та, за можливості, навіть експортувати енергію в інші країни [5].

На сьогоднішній день ведуться інтенсивні роботи з використання сонячної енергії для приводу автомобілів і літальних апаратів. Так, у Швейцарії був створений літак на сонячних батареях Solar Impulse. Розмах крил створеного літака на сонячних батареях порівнянний з розмахом крил Airbus A340, а верхня частина його корпусу покрита сонячними батареями. Всього їх налічується 12 тис. Роботу літака підтримують чотири двигуни. Повітряному судну вдалося пролетіти 270 км через всю територію країни на висоті 150-300 м із швидкістю 50 км/год. У майбутньому планується 24-годинний безпосадочний переліт виключно за рахунок енергії, що генерується сонячними батареями. Однак тут є одна проблема: політ вночі. Конструктори повинні забезпечити літак ємкими і водночас легкими акумуляторами, щоб без сонця літак рухався за рахунок накопиченої вдень енергії [1].

Сонячна енергетика є відносно новою галуззю в Україні. При цьому темпи її розвитку є надзвичайно високими в порівнянні з іншими секторами вітчизняної економіки. За підсумками 2021 року на сонячну енергетику в Україні припало понад 5% загального виробництва електроенергії [2].

За останні роки Україні вдалося досягти значних результатів у розвитку відновлюваної енергетики. Лише на початок 2022 року її встановлена потужність сукупно склала 9,5 ГВт, а обсяг інвестицій у галузь сягнув \$12 млрд. Ймовірно, темпи її розвитку й надалі росли б, але через війну половина об'єктів відновлюваної енергетики перебуває під загрозою повної або часткової руйнації [4].

У липні 2021 року в Києві відбулася найбільша в Східній і Центральній Європі виставка сонячної енергетики CISOLAR, яка представила останні світові тренди, новітні технологічні рішення та сервіси. Під час події було озвучено, що Україна посіла 5 місце в Європі за темпами зростання сонячної енергетики. [5]

Не стоїть остеронь запровадження інновацій і Тернопільщина. В області діє комплексна програма енергоефективності та енергозбереження на 2021-2024 роки. Тернопільщина є другою в Україні по СЕС у приватних домогосподарствах – 2616 станцій. При цьому, в перерахунку по кількості СЕС на 1000 осіб, область є лідером - 2,54 станції. Це понад 50 млн євро інвестицій [5].

У межах реалізації комплексної програми енергоефективності області у серпні 2022 року в Тернополі відкрили першу в Україні сонячну енергетичну

систему SmartFlower, що схожа на квітку соняшника. Установка SmartFlower використовує передову робототехніку та автоматизацію для інтелектуального відстеження сонця. Вона виробляє до 40% більше енергії, ніж традиційні стаціонарні сонячні панелі. Панель-квітка запускається з першими променями сонця. Пилюка та сміття з панелі прибирають спеціальні щітки. Пристрій повертається до сонця під кутом 90°, а вночі або коли датчики фіксують сильний вітер, який може пошкодити пристрій, модулі-пелюстки складаються. Вони працюють із двовісною системою відстеження, тому завжди дивляться на сонце, що підвищує продуктивність до 10%. Їх піднесена конструкція дозволяє панелям охолоджуватися природним шляхом, підвищуючи їх ефективність. Усього за кілька годин Smartflower можна доставити, встановити та підключити [3].

Один з недоліків Smartflowers – ціна. Уся конструкція обійдеться в 25 000–30 000 \$, що значно дорожче, аніж вартість сонячних панелей на даху. Також для монтування Smartflowers потрібно трохи більше місця. Реалізація проєкту в сфері зеленої енергетики відбулася завдяки співпраці ТОВ «Енерджі Інжинірингова компанія» з австрійсько-американською компанією «Smart Flower Solar» у сфері альтернативної енергетики.

Завдяки Smartflower місцева влада планує забезпечити енергетичну незалежність від російського агресора. Подібні установки будуть розміщувати у комунальних закладах чи установах. Також міська влада піде назустріч тим підприємцям, які виявлятимуть бажання втілювати подібні проєкти в життя [3].

Номінальна потужність сонячної енергетичної системи сягає 2,5 кВт, відтак за рік можна отримати від 4000 до 6200 кіловат енергії, залежно від погоди. До того ж беззаперечна перевага установок SmartFlower – їхня мобільність, тобто панелі можна легко перевстановити на нове місце, будь-то дах, присадибна ділянка чи навіть авто [3].

Сонячна фотоелектрична технологія постійно розвивається і може бути механізмом стимулювання бізнесу за рахунок зниження витрат на енергію. За останнє десятиліття вартість сонячної фотоелектричної системи значно знизилася, що зробило її доступною для широкого кола компаній. Сонячна фотовольтаїка може допомогти багатьом власникам бізнесу заощадити на рахунках за електроенергію під час поточної енергетичної кризи. Підприємства можуть отримати вигоду від надійності сонячної енергії, коли мережа ненадійна. В іншому випадку вони потребуватимуть використання дизель-генератора з набагато вищими витратами.

Висновки. Галузь сонячної енергетики може забезпечити значну кількість надійної та екологічно чистої електроенергії. Завдяки новим технологіям та постійному вдосконаленню конструкції сонячні фотоелектричні елементи стають дедалі ефективнішими. Сучасні технології сонячної енергетики демонструють універсальність цього потужного джерела енергії. Вони також є очевидним підтвердженням того, що чистіше енергетичне майбутнє за відновлюваними джерелами енергії, зокрема за сонячними станціями. Отже, власна електростанція є не лише дешевшою й екологічною, а й дозволяє забезпечити енергетичну

незалежність. На фоні зростання вартості електроенергії та зниження вартості обладнання стають більш привабливими для споживачів та конкурентоспроможними з іншими видами енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA). URL: <https://www.irena.org>
2. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг у 2021 році. URL: <https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-zvitu-pro-rezultati-diyalnosti-nacionalnoyi-komisiyi-shcho>
3. Офіційний сайт Тернопільської ОВА. URL: <https://oda.te.gov.ua/diyalnist/energoefektivnist>
4. Гелетуша Г. Енергозабезпечення України. Погляд у 2050 рік / Георгій Гелетуша, Тетяна Желєзна, Микола Жовмір, Андрій Конеченков, Юрій Матвєєв // Зелена енергетика. 2003. №4. С. 4-6.
5. 24 Канал. Новини України. URL: https://24tv.ua/v_kitayi_stvorili_innovatsiyni_sonyachni_batareyi_yaki_pratsyuyut_vnochi_i_za_pohmuroyi_doshhovoyi_pogo_di_n802564

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ МИТНИХ ПЕРЕВІРОК УЧАСНИКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Габовда Євеліна

Сапожник Дмитро – науковий керівник,

Львівський торговельно-економічний університет

Анотація. Розглянуто проблемні аспекти реалізації технології митних перевірок та обґрунтування інноваційних підходів до їх проведення.

Ключові слова: митний контроль, інноваційні підходи, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Тенденції формування цифрової економіки безпосередньо впливають на розвиток державних органів, у тому числі митних. В умовах створення електронних митниць і центрів електронного декларування зростає необхідність підвищення якості митного адміністрування на всіх етапах випуску товарів. Основний вектор такого розвитку полягає в пошуку та забезпеченні балансу між застосуванням митними органами процедур сприяння (скорочення кількості документів під час митного декларування, спрощення проходження митного контролю під час митного декларування, скорочення часу проведення митних операцій) та процедур контролю за здійсненням учасниками зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на основі перегляду підходів до митного контролю після випуску товарів (МК) [1].

Мета. Аналіз інноваційних підходів до проведення митних перевірок учасників зовнішньоекономічної діяльності при формуванні умов для переходу на електронний формат документарного митного контролю.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні контроль після випуску товарів, у т. ч. у вигляді митної перевірки, у повномасштабному електронному форматі не застосовується. Крім того, в умовах створення сучасної системи митних органів з концентрацією митного декларування товарів у регіональних електронних митницях, автоматизації здійснення митних операцій [2], а також при формуванні умов для переходу на електронний формат документарного митного контролю загострюється необхідність розвитку електронного документообігу [3] при проведенні митних перевірок.

Вирішення ключового питання безпосередньо пов'язане з розвитком технології проведення митних перевірок на основі електронних документів і відомостей підприємств-учасників ЗЕД. Застосування інноваційних підходів до розвитку технології проведення митних перевірок на основі електронних документів і відомостей підприємств-учасників ЗЕД дасть змогу розв'язати актуальні завдання, що постають перед ДПС України під час досягнення нею стратегічних цілей.

Наразі основним інструментом реалізації МК є митна перевірка як форма митного контролю [4]. Ця форма трансформувалася на всьому періоді розвитку митної служби, відповідно до чого митна перевірка стала одним із пріоритетних її завдань. Наразі підрозділами МК здійснюється діяльність у частині можливості обміну документами та (або) відомостями в електронному вигляді під час організації та проведення митної перевірки. Водночас технологія взаємодії в електронній формі митних органів та учасників ЗЕД під час проведення митної перевірки з використанням мережі Інтернет, у тому числі за допомогою особистого кабінету, не закріплена на законодавчому рівні.

На сучасному етапі розвитку митного законодавства митну перевірку можна визначити як форму митного контролю, що характеризується специфічним об'єктом і предметом, яка проводиться митним органом після випуску товарів у законодавчо встановлені строки щодо осіб, які перевіряються, з використанням принципів, методів, форм і заходів, які забезпечують проведення митного контролю, а також із визначенням способу обміну документами та (або) відомостями з метою перевірки дотримання особами, що перевіряються, міжнародних договорів та актів у галузі митної безпеки та охорони здоров'я.

1) технологію проведення митної перевірки побудовано на основі методології проведення митної ревізії послідовних процесів проведення перевірочних заходів. Фахівцями в галузі митної справи прийнято виділяти такі чотири процеси технології проведення митної перевірки:

- 2) аналіз інформації з метою вибору об'єктів митного контролю;
- 3) організація проведення митної перевірки;
- 4) проведення перевірочних заходів;
- 5) оформлення результатів митної перевірки та їх реалізація.

Аналіз підходів до проведення митних перевірок, а також їх результати дають можливість виокремити такі пріоритетні проблеми.

По-перше, основний масив перевірок припадає на камеральні митні перевірки. При цьому частота проведення цієї форми митного контролю не обмежена періодичністю проведення щодо одного й того самого учасника порівняно з виїзною митною перевіркою. Це створює одну з проблем, що ускладнюють ведення бізнесу учасниками ЗЕД.

По-друге, в умовах створення електронних митниць ускладнюється процес вибору об'єктів для проведення митних перевірок. Це пов'язано з відсутністю методів вибору об'єктів митного контролю, пріоритетом на аналітичну діяльність. У зв'язку з цим виокремлюється комплекс проблем, які свідчать про неактуальність підходів до організації МК.

По-третє, до теперішнього часу МК, практично, не застосовується в електронному форматі. Водночас обмін документами та відомостями між учасниками ЗЕД і митними органами в електронному вигляді в результаті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дасть змогу в рамках інноваційного підходу реалізувати трансформацію митної перевірки в електронну камеральну митну перевірку. Крім того, зазначений маневр дасть змогу спростити порядок інформаційного обміну між учасниками ЗЕД і митними органами внаслідок скорочення трудовитрат на складання митними органами форм документів під час проведення митних перевірок і скорочення строків проведення митних перевірок.

Наведені вище положення зумовлюють необхідність трансформації реалізованого на практиці митними органами підходу щодо здійснення документарного митного контролю на етапі після випуску товарів. Виходячи зі встановлених вище положень, підхід щодо здійснення документарного митного контролю на етапі після випуску товарів, який сьогодні реалізується митними органами, узагальнено можна уявити через проведення та організацію камеральної митної перевірки та перевірки митних, інших документів і (або) відомостей, розпочатої після випуску товарів.

Застосування митного контролю точково за окремо виявленими ознаками порушень, за кожним напрямом контролю призводить до дублювання функцій моніторингу та контролю функціональних підрозділів і підрозділів МК; надмірного адміністративного навантаження на осіб, що перевіряються, що зумовлено відсутністю централізованого обліку форм та заходів МК і неможливістю їхнього системного планування та оптимізації.

Тож вважаємо, що трансформація розглянутого підходу дасть змогу: забезпечити чіткий поділ митного контролю; виключити дублювання функцій та оптимізувати навантаження на посадових осіб митних органів; мінімізувати зайве адміністративне навантаження на осіб, що перевіряються; створити централізовану систему обліку застосовуваних форм та заходів МК; створити єдину систему показників ефективності та результативності діяльності МК; виключити правові невизначеності, які призводять до неоднозначного тлумачення норм щодо камеральної митної справи; створити систему показників ефективності та результа-

тивності діяльності МК; виключити правові невизначеності, які призводять до неоднозначного тлумачення норм, які стосуються митної служби.

Реалізація митними органами функцій на етапі після випуску товарів характеризує і подальші напрямки вдосконалення технології проведення митної перевірки.

Висновки. Загалом за результатами аналізу виявлених проблем в існуючій технології організації та проведення митних перевірок на основі електронних документів і відомостей підприємств-учасників зовнішньоекономічної діяльності впливає висновок щодо необхідності вдосконалення організаційної діяльності підрозділів митного контролю після випуску товарів. З метою забезпечення однакового підходу до організації митного контролю та підвищення ефективності митного контролю після випуску товарів необхідно вдосконалювати методику вибору об'єктів проведення останнього.

Таким чином, на основі виявлених проблем проведення митних перевірок сформульовано інноваційні напрями розвитку їх організаційного та методичного забезпечення. Пропоноване спрямоване на вдосконалення митного контролю після випуску в цілому та може стати основою для розроблення практичних рекомендацій щодо реалізації технології митних перевірок на основі електронних документів і відомостей учасників зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cho C. J. (2017), «Understanding Korea's advance customs valuation arrangement and refund claim regimes», World Customs Journal, no 11, pp. 69–72.
2. Крисоватий А. І. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія / А. І. Крисоватий. – Тернопіль : Університетська думка, 2020. – 414 с.
3. Батлій О. Економічна складова угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / О. Батлій, М. Риженков, К. Кравчук та ін. – К. : Альфа-ТІК, 2014. 142 с.
4. Брачук А. О. Особливості забезпечення митної безпеки та митних інтересів в умовах спрощення митних процедур / А. О. Брачук. – LEX PORTUS. 2017. – № 1(3). – С. 156–167.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЙОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Раювий Володимир

Копилюк Оксана – наукова керівниця,

Львівський торговельно-економічний університет

Анотація. В роботі окреслено роль і значення інноваційного потенціалу підприємства з позицій впровадження засад ведення підприємницької діяльності на засадах інклюзивного бізнесу.

Ключові слова: інновації, інклюзивний розвиток, підприємство, інноваційний проєкт.

Постановка проблеми. Акцент на концепцію інклюзивного зростання при пошуку інноваційного вектору соціально-економічного розвитку підприємства можна вважати виправданим з позиції ключових завдань, які стоять перед сучасним суспільством в умовах війни та повоєнної відбудови.

Аналіз основних досліджень. Дослідженням сутності інклюзивного розвитку підприємства на інноваційних засадах на мікрорівні займалися такі зарубіжні вчені, як Д. Асмоглоу, Дж. Робінсон, Е. С. Райнерт, Дж. Подеста та З. М. Бедос. Серед українських науковців питання інклюзивності та інноваційності досліджували у своїх працях І. Грабчук, М. Лучко, З. Тітенко, І. Тараненко, О. Прогнімак та інші.

Мета. Розкрити інноваційний потенціал підприємства з позицій впровадження моделі ведення інклюзивного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабне вторгнення росії в Україну та війна спричинили колосальні людські та економічні втрати: відбулося різке зниження виробничих потужностей, вимушена передислокація людського капіталу, збільшення числа безробітних осіб, зростання цін на енергоносії та продовольство тощо. За оцінками НБУ, втрати фізичного капіталу від руйнувань підприємств, житла та інфраструктури на початок травня 2022р. сягнули 100 млрд дол. – це еквівалент 50% ВВП України за 2021 рік. За дослідженнями European Innovation Scoreboard 2021 Україна «з'їхала» вниз у своїх показниках інноваційного розвитку в порівнянні з 2014 р. Такими показниками визначено кількість продуктових та процесних інноваторів, категорії з інноваційним потенціалом тощо. Падіння наявних показників спостерігалось за такими індикаторами, як: інвестиції в інноваційну діяльність, урядова підтримка R&D, кількість МСП, які зв'язані з іншими. Разом з тим, війна надала Україні величезну увагу та підтримку з боку ЄС й міжнародної спільноти, зокрема, грант на 20 млн євро спеціально для 200 українських стартапів та інноваційних [1].

Умови війни, тимчасове переміщення виробництв, людей та капіталу, необхідність модернізації і оновлення основних фондів зумовили наукову й практичну цінність дослідження інноваційного потенціалу підприємства та його спроможності до впровадження інклюзивного бізнесу.

Варто відзначити, що інклюзивний бізнес – це економічно доцільна схема ведення підприємницької діяльності, яка включає малозабезпечене населення як споживачів, покупців, працівників, виробників, підприємців й забезпечує взаємовигідний розвиток для всіх її учасників.

На нашу думку, під інклюзивним підприємництвом доцільно розуміти діяльність підприємств, установ та організацій різних форм власності, які створюють можливості для реалізації потенціалу всіх членів суспільства, незалежно від їх фізичних, інтелектуальних, культурних, мовних, національних та інших особливостей, в тому числі соціально вразливих верств населення, зокрема: малозабезпечених, молоді, людей з інвалідністю, осіб похилого віку, жителів

сільської місцевості, представників національних меншин, ЛГБТ-осіб, мігрантів та внутрішньо-переміщених осіб, учасників та ветеранів АТО тощо.

Вважаємо, що інноваційність підприємства є одним із основних джерел отримання переваг на конкурентному ринку та розвитку інклюзивного бізнесу. Для динамічного розвитку підприємств необхідні можливості реалізації інновацій, створення нових продуктів, послуг, зміни у виробничих процесах, нові виробничі технології та організаційні системи. Важливим аспектом також є те, що інновації – це зміни у відносинах з іншими учасниками ринку, реорганізація підприємств на соціальному рівні. Інноваційний підхід до ринку є основою конкуренції, адже без інвестицій у розвиток підприємства знижують прибутковість і втрачають свої позиції. Спосіб отримання конкурентної переваги – це впровадження інновацій шляхом розробки або їх копіювання [2, с. 71].

М. Касс акцентує увагу на тому, що інноваційний розвиток – це складний і довготривалий процес інноваційних перетворень на підприємстві, який включає комплекс цілей, запланованих заходів, систему мотивації та способи фінансування, з іншого боку, – це логічно та послідовно реалізований процес конкретних заходів щодо проведення наукових досліджень і розробок, створення новинок та освоєння їх у виробництві з метою отримання нової, вдосконаленої продукції чи технології виробництва [2, с. 71].

Останніми роками в проблематиці у сфері інноваційного розвитку, зокрема, стартапів приділялась значна увага, зокрема з боку державних структур. Поява та активна діяльність Українського фонду стартапів ініційована державою, забезпечила формування окремих інкубаторів та акселераторів (загалом їх більше 10), сприяла піару та просуванню багатьох інших ініціатив, спрямованих на просування екосистеми стартапів. Якщо до цього додати приватні інвестиції, наприклад, Unit.city – це вагоме підґрунтя ефективного функціонування стартапів у поєднанні їх інноваційності та джерел їх фінансування.

За загальним правилом оцінювання економічної ефективності будь-яких процесів, економічний ефект від інноваційної діяльності складається з результату від застосування нововведень та його порівняння із усіма витратами, які пов'язані з їх розробленням, виробництвом та використанням. При цьому варто враховувати такі види ефекту як науково-технічний, економічний, ресурсний, суспільний, соціальний та екологічний. При аналізі інновацій, визначення їх доцільності у визначений період часу й майбутньої прибутковості, грошових потоків варто проводити із врахуванням оцінки зміни вартості грошей з часом. Аналіз впливу інновацій на конкурентоспроможність підприємств варто розпочати з розрахунку показників економічної ефективності інноваційних проєктів. До них традиційно відноситься чиста теперішня (приведена) вартість (або інтегральний ефект) (NPV), індекс прибутковості інвестицій (PI), внутрішня норма рентабельності (IRR), термін окупності, точка беззбитковості інноваційного проєкту. Відповідно до встановленої системи показників оцінюється та аналізується рівень розвитку інноваційного потенціалу підприємств.

Оцінку та аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств здійс-

нюють на основі аналізу встановленої системи показників: коефіцієнт ефективності інновацій, коефіцієнт інноваційної гнучкості, коефіцієнт прибутковості інновацій, загальний коефіцієнт сприйнятливості інновацій, коефіцієнт інноваційної діяльності. Також варто встановити схильність до інноваційної діяльності у певний період часу та за окремий календарний період. Суттєвою є оцінка економічної ефективності інновацій, спрямованих на зниження рівня виробничих витрат. До уваги беруться показники – річного економічного ефекту, фактичної економії витрат, економічної ефективності витрат на інновації, річної економічної ефективності.

Важливим є розрахунок показників ефективності інноваційної діяльності. З цієї точки зору варто звернути увагу на показники: рентабельності інноваційної діяльності, частки прибутку від інноваційної діяльності, питомої ваги витрат на інноваційну діяльність у загальних витратах, інноваційного прибутку на одного працівника, частки витрат на управлінців, які займаються інноваційною діяльністю, коефіцієнтів – оновлення, освоєння нових видів продукції, освоєння нової техніки, оновлення технологій, частки персоналу, який зайнятий інноваціями до його загальної кількості.

Маючи на меті розрахунок залежності можливих варіантів прибутковості та ефективності інноваційних проєктів від різних непередбачуваних обставин слід враховувати: аналіз чутливості інновацій до змін окремих показників, які мають вплив на прибутковість; аналіз форс мажорних обставин, загальнополітичних та економічних сценаріїв розвитку, ризиків діяльності; методи економіко-математичних та статистичних випробувань.

У контексті інклюзивного розвитку підприємства особливе місце посідають технологічні, продуктові, управлінські, маркетингові та організаційні інновації. Саме такі види інновацій зможуть вирішити проблеми щодо забезпечення підприємства ресурсним потенціалом [3].

Висновки. Отже, інноваційний розвиток підприємств є необхідною умовою забезпечення його інклюзивності, оскільки дозволяє реалізувати нові організаційні, економічні, техніко-технологічні підходи й залучати різні верстви населення для їх впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. МСП. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovacijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna>.
2. Лучко М. Р. Окремі питання аналізу впливу інновацій на конкурентоспроможність / М. Р. Лучко // Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 08 грудня 2022 року. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/-proc/article/view/271578>.
3. Грабчук І. Стратегія інноваційного розвитку підприємства / І. Грабчук, В. Бугайчук, В. Аляб'єва // Економіка та суспільство. 2022. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-84>.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ОРЕНДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ КРАЇНИ ДЛЯ ПІТРИМКИ ЇЇ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ

Кольба Анна

Фурсенко Світлана – наукова керівниця,

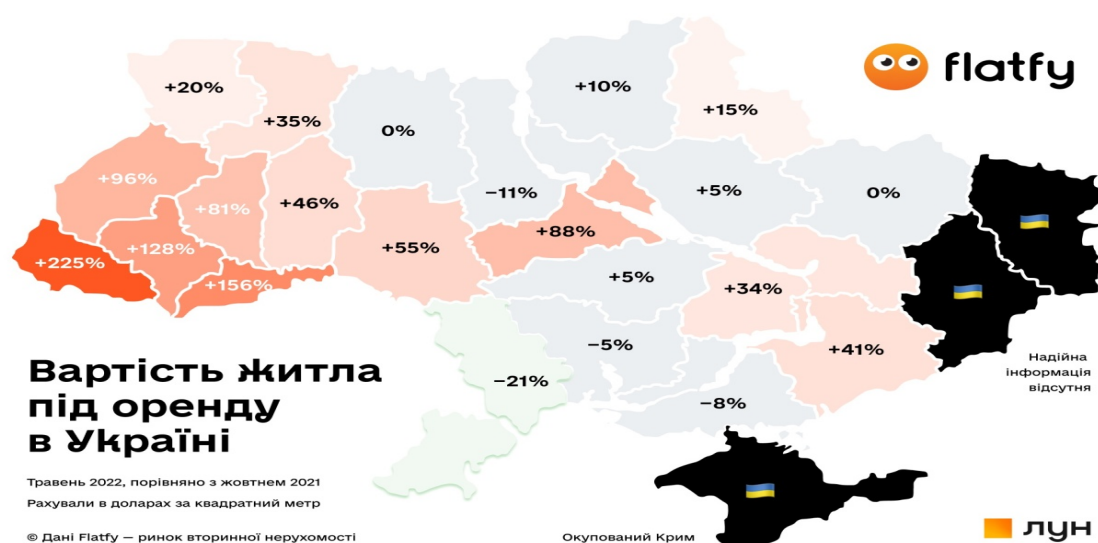
Херсонський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

Анотація. У роботі проведено дослідження оподаткування доходів від оренди майна та запровадження електронного договору з метою легалізації ринку оренду нерухомості для поповнення бюджету країни.

Ключові слова: детінізація, ринок нерухомості, оренда майна, бюджет країни, податковий агент.

Постановка проблеми. Сектор операцій з нерухомим майном був і залишається одним з найбільш тінізованих секторів національної економіки. Пандемія COVID-19 та запроваджені у 2020 році карантинні заходи, скеровані на запобігання її поширенню, спричинили різке зростання рівня тінізації сектора операцій з нерухомим майном, перекресливши позитивну тенденцію попередніх років щодо його зниження. В останнє десятиліття зроблено чимало кроків у напрямі детінізації сектора операцій з нерухомим майном. Окремі з них, наприклад, запровадження єдиної бази оцінки нерухомості, були зреалізовані і сприяють виведенню сектора з «тіні». Інші – законодавче врегулювання посередницької діяльності (ріелторської) на ринку нерухомості, орендних відносин тощо – потребують доопрацювання та корекції для їх упровадження. З огляду на сказане, дослідження та пошук можливих шляхів детінізації сектора операцій з нерухомим майном є актуальним і своєчасним, особливо в умовах воєнного стану.

Метою практично-пошукової роботи є пошук і обґрунтування шляхів детінізації сектора операцій з нерухомим майном.

Виклад основного матеріалу. Життя кожного українця повністю змінилось 24-го лютого з початком страшної війни. Під час війни багато українців живуть в орендованому житлі. На вартість оренди в Україні дуже вплинула війна. Чим ближче до зони бойових дій, тим дешевше коштує знімати житло, але при цьому зростає ризик для життя. Пропонуємо ознайомитися, як змінилися ціни на оренду житла.

В народі кажуть: «Війна гроші їсть, аж дим встає». Безумовно, є багато добрих українців, які безкоштовно приймають мешканців постраждалих регіонів нашої країни. Тим не менш, заробіток на підвищенні орендної плати все одно є. Вимушено переміщені особи страждають від високих цін на житло в тих областях України, де немає бойових дій. Погодьтеся, досить несправедливо: одні втрачають житло, а інші на цьому наживаються.

У той же час, в рамках програми на кожного українця Румунська держава виділяє по 70 леїв на добу (50 – на проживання, 20 – на харчування). Гроші виплачуються як великим готелям, так і приватним особам, які розмістили в себе українців.

Де ж єдність нашої країни? Де ж спільне об'єднання заради перемоги? Чому державні органи не приймають ніяких дій?

Проаналізувавши інформацію щодо житлової нерухомості, яка здається в оренду бачимо, що ні державні органи, ні дослідницькі компанії, ні профільні приватні організації не знають скільки здається майна в оренду. Чи не хочуть знати?

Востаннє дослідження обсягів тіньової економіки, частиною якої є ринок нерухомості, міністерство спільно з Нацбанком, Держстатом, Mastercard та Ernst&Young проводило майже три роки тому. Дослідження виявило, що обсяг тіньових операцій в Україні становить 846 млрд грн.

Експеримент регіонального розвитку Геннадій Зубко заявив, що частка неофіційної оренди становить 70%. Через рік його заступник Лев Парцхаладзе озвучив ще більшу цифру – 90%.

Що ж є причиною тіньової економіки ринку оренди житла? Українці не розкривають інформацію про здавання в оренду житла через податки. Для громадян вони стандартні: 18% ПДФО та 1,5% військового збору.

Штрафи за несплату податку з отриманих доходів є, але їх розмір не стимулює виходити з тіні. Кодекс про адміністративні правопорушення та Податковий кодекс за неподання відповідних даних у декларації передбачають штраф 51–1 020 грн. Максимальна цифра застосовується при повторному порушенні. Таким чином, більшості орендодавців вигідніше перебувати в тіні. Тим більше, що покарання гіпотетичне, адже податківцям важко контролювати цей сектор.

На наш погляд, вивести ринок оренди житла з тіні можливий. По-перше необхідно розробити нормативно-правову базу, коли фізичній особі дозволяється одночасно здавати максимум дві-три квартири, які зареєстровані на неї як на власника. Процедура оподатковується в 5%.

Як показує практика, низький податок може значно збільшити кількість легальних угод. Це може на третину збільшити кількість «білих» угод і, відповідно, надходження до бюджету.

Якщо з настанням форс-мажорних обставин (війни, стихійних лих) орендодавець буде збільшувати вартість оренди, то пропонуємо застосовувати наступний механізм:

- суму орендної плати встановленої до початку воєнного стану – не оподатковувати (за одну квартиру);
- сума підвищення орендної плати у зв'язку з попитом під час війни оподатковувати за ставкою 18%.

Між тим, у більшості країн ЄС нерухомість, яка приносить власнику дохід, менший за певну суму, податком не обкладається. Річні суми в кожній державі різні. У Великій Британії нульова ставка податку діє для орендодавця, який отримує від оренди в перерахунку 450 тис грн, у Туреччині – 14 тис грн.

По-друге, визнати податковим агентом орендаря. Вся нерухомість зараз в новому реєстрі, тобто підтягнути дані з реєстру дуже просто. Створюється типовий електронний договір, в якому можна змінити умови, пов'язані зі штрафами і комплектаціями, але головне – він підписується за допомогою ЕЦП. На окремий портал заходять три людини: ріелтор, як гарант угоди, орендар і орендодавець, підписують своїми ЕЦП договір, і податкова вже знає, що є факт угоди, прив'язаної до конкретного об'єкта в реєстрі нерухомості.

По-третє, орендар, віддаючи домовлені за договором гроші своєму орендодавцеві, зобов'язаний в цей момент сформувати електронний платіж на 5% від суми орендної плати і оплатити його в електронному вигляді з картки прямо в податкову. Крім того, підвищити розмір штрафів за несплату/не своєчасну сплату податку з доходу від надання нерухомості в оренду. Пропонуємо розмір штрафу доцільно встановити високий, наприклад, 50–100% від місячного розміру отриманої орендної плати, з якої не було або було несвоєчасно сплачено податок.

Навіщо це все? Щоб це був не просто папірець, який можна порушити всім сторонам на наступний же день після підписання, а держава гарантувала, що договір має юридичну силу. Щоб орендар, який хоче мати цей договір, в разі його порушення міг піти з ним далі розбиратися. Щоб брокер, який поставив цифровий підпис, ніс відповідальність за свої послуги і платив з них податки. І звичайно ж, щоб орендодавець мав стабільного і прогнозованого орендаря і захист свого майна.

Висновки. Таким чином, сектор операцій з нерухомим майном посідає другу позицію в антирейтингу найбільш тінізованих секторів національної економіки. Одним із найбільш тінізованих сегментів сектора операцій з нерухомим майном є оренда житлової нерухомості, рівень тінізації якої оцінюють у межах 70–90 % усіх операцій оренди житлової нерухомості. В останні п'ять років було зроблено чимало спроб детінізувати сектор операцій з нерухомістю.

Окремі з них, наприклад, провадження єдиної бази даних звітів про оцінку нерухомості з модулем електронного визначення оціночної вартості в Україні, були успішно реалізовані.

Зміна системи оподаткування доходів від оренди майна та запровадження електронного договору вирішить два глобальних питання: захищеність усіх сторін угоди і формування додаткового доходу для держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Оренда житла під час війни: чи зможе держава впливати на ціни? [Електронний ресурс].-Режим доступу: [http:// https://ti-ukraine.org/blogs/orenda-zhytla-pid-chas-vijny-chy-mozhe-derzhava-vplyvatu-na-tsiny](http://https://ti-ukraine.org/blogs/orenda-zhytla-pid-chas-vijny-chy-mozhe-derzhava-vplyvatu-na-tsiny).
2. Ринок нерухомості в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14051003/politekonomiya/rinok_neruhomosti_yogo_infrastруктура.
3. Оцінка вартості нерухомості: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bibliotekar.ru/biznes-8/6.htm>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Таран Марина

Черненко Олександр – науковий керівник,

*Кіровоградський кооперативний фаховий коледж економіки і права
імені М.П. Сая*

Анотація. У даній статті розглядається важливість інновацій у сфері охорони здоров'я як важлива складова вітчизняної економіки. Охарактеризовано основні проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності організацій в сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: інновації, конкурентоспроможність, інноваційна діяльність, охорона здоров'я.

Постановка проблеми. Розвиток інноваційної діяльності у секторі охорони здоров'я є динамічним процесом, з акцентом на комерціалізацію інновацій, шляхом впровадження новітніх знань, покращення якості надання медичних послуг та підвищення конкурентоспроможності економіки охорони здоров'я.

В умовах глобалізації та все більш жорсткої конкуренції основою конкурентоспроможності є інновації, що дозволяє країнам з інноваційними конкурентними перевагами посісти місце в міжнародному співтоваристві. На жаль, інноваційний додаток, який є одним із головних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності України, досі не має системного впровадження. Тому стратегічним завданням уряду України є підвищення конкурентоспроможності на інноваційній основі, яка має створити перевагу для вітчизняних виробників медичного обладнання та надавачів оздоровчо-лікувальних послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Інноваційні проблеми та шляхи розвитку охорони здоров'я висвітили в наукових працях такі економісти: І. Борисенко, А. Бронштейн, О. Вишневський, Н. Герасименко, Н. Грищенко, Л. Жаліло, С. Ільдеменова, Є. Кужель, О. Корнійчук, М. Мартинюк, Ю. В. Салікова, В. Шевський та ін.

Мета. Дослідження основних положень інноваційної діяльності підприємств та в сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом в Україні помічається відчутна активізація дипломатичної підтримки інновацій на основі застосовування інструментів економічної та фінансової політики, а також методом створення організаційно-юридичних умов, які заохочують динаміку суб'єктів господарської діяльності до інновацій. Це відкриває для України можливість переходу на світові стандарти раціонального та розумного споживання енергії, освоєння ресурсів природного середовища, підвищення рівня технологій, юридичного захисту інтелектуальної власності. Завершальною метою цих зрушень є створення прогресивної конкурентоздатної на світових ринках інноваційної продукції [6].

Інновації є основним засобом підтримки конкурентоспроможності підприємств на сучасному етапі економічного розвитку. Інноваційна діяльність фірми має вирішальний вплив на виробництво, оскільки інновації забезпечують найбільший можливий додатковий вплив на виробництво. Інноваційна діяльність супроводжує інноваційний процес. У світовій економічній літературі поняття «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» не мають чіткого визначення, оскільки постійно розвиваються та доповнюються певними аспектами, що враховують особливості економічного розвитку країни. Особливо важливою стає краща підтримка теоретичних основ інноваційної діяльності та інноваційного процесу компаній.

Інституційні реформи в галузі охорони здоров'я в Україні вимагають значного терміну реалізації та чітких правових механізмів у підвищенні якості медичних послуг у різних регіонах.

Поєднуючи досвід передових країн, вважається, що окрім інституційної трансформації та покращення інвестиційного середовища у цій сфері, необхідно також активно стимулювати інноваційну діяльність національних суб'єктів господарювання, створювати інноваційні медичні технології та знижувати прямі ризики. Ці заходи необхідні, коли ризик розвитку інновацій та підприємництва занадто великий у сфері охорони здоров'я. Частина економічного ризику державні органи повинні компенсувати шляхом капіталовкладень у нові інноваційні проекти в галузі охорона здоров'я.

Український сектор охорони здоров'я найбільше потребує ефективної трансформації та інноваційного розвитку, оскільки має підтримувати задоволення потреб громадян у якісній та доступній медичній допомозі. Національна політика підтримки інновацій у сфері охорони здоров'я та застосування національних регуляторних інструментів для сприяння інноваційному розвитку в цій сфері стали невід'ємною частиною сучасної економіки, яка базується на знаннях і

в якій беруть участь компанії, установи, заклади управління на всіх рівнях, які присвячені створенню та застосуванню найсучасніших знань з метою покращення якості та рівня життя населення.

Інноваційна діяльність організації у сфері охорони здоров'я являє комплексний процес створення, використання та поширення інновацій з метою отримання конкурентної переваги та підвищення рентабельності виробництва медичних товарів і надання лікувальних послуг. В умовах ринкової економіки інноваційна діяльність підприємств є одним із найважливіших чинників зайняття підприємствами стійкого становища на ринку та отримання переваги над конкурентами у сфері ділових інтересів підприємства.

Термін «інновація» (з англ. – innovation) означає нове науково-технічне досягнення, нововведення як результат впровадження новизни, але в XIX ст. його використовували культурологи і воно означало «впровадження деяких елементів однієї культури в іншу» [5, с. 8-9].

«Інновації» – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

Інновації є одним з головних факторів підвищення конкурентоспроможності економіки, вони дають змогу країнам, що володіють інноваційними перевагами, займати провідне місце в світовому співтоваристві. На сьогодні стає актуальним дослідження впливу інновацій на рівень конкурентоспроможності національної економіки. На жаль, для нашої держави інновації не є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності в Україні. Перш за все це пов'язано з тим, що вітчизняна економіка орієнтована на удосконалення процесів виробництва, а не на забезпечення конкурентоспроможності товарів. Ця ціль досягається лише тими національними економіками, які мають високу інтенсивність інноваційної діяльності. Отже, конкурентоспроможність та інноваційна діяльність є взаємопов'язаними [2].

Інноваційний розвиток підприємств є важелем, здатним визначити ефективний вектор економічного розвитку, пріоритетних напрямів діяльності, оптимізації витрат, перспектив підвищення позицій на ринку, підвищення якості продукції, забезпечення конкурентоспроможності і, як наслідок, розвитку національної економіки. Проте впровадження інновацій є тривалим процесом, який вимагає значних інвестицій та супроводжується виникненням системи ризиків. Тому учасники ринкових відносин часто не наважуються на інноватизацію, схилившись до використання перевірених часом технік та технологій [1].

Інноваційна діяльність являє собою комплексний процес створення, використання і поширення нововведень з метою отримання конкурентних переваг та збільшення прибутковості свого виробництва [3, с. 32].

Необхідність інноваційної та підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я зумовлена наступними чинниками: підвищення рівня технології та процесів виробництва; підвищення ефективності надання оздоровчо-лікувальних

послуг за рахунок впровадження нових технологій; підвищення ефективності виробництва ліків та виробів медичного призначення за рахунок впровадження нових технологій; зростання витрат і погіршення економічних показників фармацевтичного підприємства; моральне старіння обладнання та технологій у сфері охорони здоров'я; економічні можливості для елементів розвитку; розвиток креативності винахідників, раціоналізаторських ідей та їх запропонованого використання.

До напрямів інноваційної діяльності в охороні здоров'я належать: проведення наукових досліджень, а також розробки, спрямовані на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції; розробку, запуск і розповсюдження абсолютно нових типів обладнання і технологій; розробку та впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, спрямованих на поліпшення соціальних і екологічних умов; технологічну трансформацію, реконструкція, розширення та створення нових підприємств, як першочерговий промисловий розвиток для виробництва нової продукції або впровадження нових технологій. Держава має заохочувати та підтримувати розвиток наукових досліджень у сфері охорони здоров'я, щоб перевірені результати наукових досліджень могли впроваджуватися та використовуватися закладами охорони здоров'я. Фінансова підтримка наукових досліджень здійснюється на конкурсних засадах за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, передбачених законодавством.

Порівняно з розвиненими країнами інноваційна діяльність вітчизняних організацій у сфері охорони здоров'я характеризується низькою активністю. Причини неефективності корпоративної інноваційної політики – несприятливе бізнес-середовище, що сприяє інвестиціям та інноваціям: обмежені джерела фінансування, складність процедур ліцензування, недостатнє розуміння сучасних технологій та ринкових можливостей. Потрібні подальші дослідження факторів, які стимулюють інноваційну ділову активність у сфері охорони здоров'я, сприяють поширенню інновацій і зменшують перешкоди для діяльності українських інноваційних підприємств створюють належні передумови для зміцнення та розвитку конкурентних переваг суб'єктів господарювання.

Важливу роль у підтримці інновацій у сфері охорони здоров'я відіграють інноваційні центри та центри підтримки підприємництва, які працюють за принципом отримання прибутку за кінцевий результат (а не права участі в інноваційних проєктах). Однак функціональність цих інноваційних центрів у сфері охорони здоров'я залишається обмеженою.

Здебільшого інноваційні медичні технології в Україні розробляються приватними інноваційними компаніями шляхом власного інвестування та комерціалізуються в Україні. Приватні наукові медичні підприємства зробили вагомий внесок у створення та впровадження інновацій у сфері охорони здоров'я, розробили нові медичні технології, які успішно застосовуються для діагностики та лікування не лише в Україні, у приватних лікувальних закладах, а й за кордоном. На жаль, зусилля цих компаній щодо наукової та інноваційної діяльності не схвалюються країною.

Висновки. Результати проведеного дослідження показують, що сьогодні в Україні для активізації інноваційної діяльності організацій у сфері охорони здоров'я необхідно насамперед вирішити законодавчі питання. Зокрема, існує необхідність узгодження розуміння сутності поняття «інноваційна діяльність у сфері охорони здоров'я» у національному законодавстві. Крім того, потребує значного вдосконалення нормативно-правова база інноваційної діяльності. Незважаючи на те, що наразі в Україні діє близько 200 законодавчих та нормативно-правових актів, більшість механізмів, передбачених одними актами, зокрема фінансова підтримка та податкові пільги для підтримки інноваційної діяльності у сфері охорони здоров'я, фактично блокуються іншими законодавчими актами, що породжує бюрократію.

Варто наголосити на необхідності створення механізмів залучення іноземних інвестицій в інноваційну діяльність у сфері охорони здоров'я та створення сприятливих умов в Україні для цього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ворона А. В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України / А. В. Ворона // Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/157.pdf.
2. Гальчук А. А. Інновації як чинник конкурентоспроможності економіки / А. А. Гальчук // Економіка та держава. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2015/34.pdf.
3. Інноваційний розвиток підприємства: Навч. посіб. / За ред. А. М. Пугач, Н. І. Демчук, О. В. Довгаль, Л. С. Крючко, Н. В. Тягло. – К. : Вид.-во : ФОП Швець В. М., 2018. 348 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3097/1/Інноваційний%20розвиток.pdf>.
4. Закон України: «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
5. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів : монографія / П. С. Харів. – Тернопіль : Економічна думка. 2003. – 326 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/569/1/Інноваційна%20діяльність.pdf>.
6. Цилюрик Г. І. Інноваційна діяльність в умовах економічної конкуренції / Г. І. Цилюрик // Облік і фінанси АПК. 2011. – № 2. – С. 126–130. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/innovaciyna-diyalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html>.

ВІНОК – НЕ КОКОШНИК

Супруненко Марія

Василенко Марина – наукова керівниця,
Житомирський кооперативний фаховий коледж бізнесу і права

*Україна – розкішний вінок з рути й барвінку,
що над ним світять заплакані зорі.*

С. В. Васильченко

Анотація. У роботі розкриті витоки українського символу – вінка, у порівнянні з російським кокошником.

Ключові слова: вінок, кокошник, квіти, стрічки, культура, традиції.

Постановка проблеми. Мало хто сьогодні знає, що вінок – це не тільки чудова краса, яка формує естетичний зовнішній вигляд юної українки, а перш за все – важливий елемент – символ українського життя. У сучасних реаліях ми, справжні українці, не можемо і не хочемо ставити знак рівності між українською культурою та культурою держави-агресора, яка розпинаючись доводить, що їх коріння бере початок з часів Київської Русі. Хочу проаналізувати це на прикладі головних уборів, а саме: вінка та кокошника.

Аналіз основних досліджень. Серед дослідників, які так чи інакше порушували цю проблему, вирізняються К. Сосенко, С. Килимник, В. Скурятівський, О. Воропай, В. Борисенко, В. Давидюк та багато інших вчених.

Метою дослідження є визначення актуальності української символіки в період, коли все ще простежується багато білих плям у вивченні традицій українського вінкоплетення, застосуванні цієї національної краси в різноманітних народних обрядах, трактуванні символічно-оберегового значення всього вінка та окремих його складових тощо.

Виклад основного матеріалу. Зроду-віку народні символи України були святинями українського народу, які шанували і берегли. Це і батьківська хата, і материнська пісня, і святий хліб, і вишитий рушник, і зелена верба, і червона калина, і хрещатий барвінок, і чарівна писанка тощо.

Віночок, сплетений з квітів і трав, оздоблений яскравими стрічками, – один з найдавніших українських символів. Образ української дівчини неможливий без гарно увінчаної квітами голови. Та мало хто сьогодні знає, що це не тільки чудова краса, яка формує естетичний зовнішній вигляд юної українки, а перш за все – важливий елемент – символ українського життя.

Дуже прикро, що сучасна молодь і навіть люди більш поважного віку мають поверхневі знання про обрядові традиції українського народу. Чомусь усі звикли вважати, що вінок – це краса на голову з пластикових квітів та атласних стрічок, яку одягають і дівчатка, і молодіці, і жіночки у віці, не маючи уявлення про його символізм. На жаль, дехто досі вважає, що вінок і кокошник чимось схожі, або взагалі, «какая різниця», ніби це одне й те саме. Варто звернути увагу, що ці дві головні прикраси геть нічим не пов'язані.

Український стрій має своє обрядове значення, так само і вінок – традиційний головний убір – символ слави, перемоги, святості, щастя, успіху, могутності, миру, сонця, влади, а також цнотливості, молодості, дівочтва. Плетучи віночки, дівчата співали: «*Заплету віночок, заплету шовковий на щастя, на долю, на милого вроду!*». Вінок є символом гідності («Вінок йому з голови від того не впаде»), а також краси («У дворі, як у віночку») [1].

Розмаїття українських вінків просто вражає: магічні, звичаєві, ритуальні та вікові – разом більше 77 видів. Є вінок весільний, кохання, клечальний, чернечий, надії, відданості, розлуки. Наприклад, вінок кохання мала право плести дівчина від 13 років і до заміжжя. А вінок відданості дівчина дарувала хлопцеві на прощання тоді, коли розлучалася з ним на деякий час [4].

Історія українського вінка є давнішою, ніж історія кокошника. Коріння українського вінка сягає часів шумерської культури – XII-III ст. до нашої ери. Шумери передали чимало символів наступним поколінням, серед яких міфічний знак богині Інанны, що означає «ясне небо» і складається з круглого вінка – кола з вплетеною в нього стрічкою, яка створює два кінці, та шестипроменевої зірки в центрі. Цей знак зберігся до часів Київської Русі і зображений на саркофазі Ярослава Мудрого в Софії Київській (XII ст.) [5].

На відміну від слов'янсько-українського вінка – кокошник – традиційний головний убір в Росії, який вперше зустрічається в документах XVI ст. «Точное происхождение и время возникновения русского народного кокошника неизвестны. По некоторым сведениям он пришел к нам из Византии. Его прообразом служили диадемы, которые закрепляли сзади лентами», – ось така комічно-геніальна інформація пишеться на кацапських сайтах.

Кокошник описують як шапочку з високим оздобленим щитком над чолом. Це слово походить від застарілого російського «кокошь» («півень», «курка»). Зрозуміло, що ніякої оберегової функції він не несе, переважно це був святковий убір заміжніх жінок, який за формою нагадував гребінь півня або курки. Дівчата носили подібні прикраси – *вінці* чи *коруни*, відкриті вгорі, тобто такі, що не покривали волосся. Багато прикрашені кокошники передавалися в спадок.

Дмитро Зеленін вважав, що кокошники споріднені з «сороками» – головними уборами, що мають поперечний гребінь від вуха до вуха [2]. Можливо, вони виникли, як окремі убори, що носилися поверх «сороки». Загалом кокошник має небесну символіку, зображення сонця та птахів. Стрічки («рясни»), що спускалися від нього, символізують дощ. Кокошники XV–XIX ст., аналогічно до давньоруських княжих діадем, часто мали п'ять або сім зубців із зображеннями міфологічних фігур. Ще одна непідтверджена версія: поперечний гребінь взято з головних уборів татаро-монгольських воїнів.

Український вінок мали право носити незаміжні молоді дівчата. Молодцям після весілля заборонялося одягати вінок, натомість вони ховали своє волосся під очіпком, пов'язуючи поверх хусткою. Кокошники навпаки одягали заміжні жінки, здебільшого до народження першої дитини.

Кожна частинка українського вінка мала своє сакральне значення і так звану «розповідь» про зміни в житті дівчини. З давніх-давен вінок був віддзеркаленням душі молодої дівчини: через квіти вона передавала свої почуття, виражала душевний стан. А фраза «не доносити вінка» означала втратити цноту до заміжжя. Для надання вінку магічної сили в нього вплітали полин – найголовнішу з трав, буркун-зілля – символ вірності, листя дуба – символ хоробрості та сили, барвінок – символ безсмертя людської душі, міцного кохання та шлюбу.

Кожна рослина у вінку мала певний символ, тому квіти підбирали ретельно і відповідно до характеру дівчини. Вважалося, що троянда – символ кохання, біла лілія – ознака чистоти і невинності, мальва – краси, безсмертник – здоров'я, волошка – простота і скромність. Вереск символізував самостійність і працьовитість молодої дівчини, калина – дівочу вроду, ромашка – ніжність і мир. Традиційно у вінок вплітали дванадцять видів квітів. Восени вінки плели із золотавого листя – проводжали сонце, взимку – зі штучних або воскових квітів. Слід зауважити, що не дозволялося плести вінки в присутності хлопця.

Цікаво, що в регіонах України вінок називали по-різному: на Поділлі – коробуля, лубок; на Чернігівщині – теремок; на Гуцульщині – плетінь, косиця; на Переяславщині – гібалка тощо. Існували й загальнослов'янські назви – вінок, в'янок, перев'язка, чільце [3].

Один з основних атрибутів вінка є стрічки, довжина яких мала бути довшою за волосся. Вони були всі різнокольорові, але кожна мала своє значення та певне розташування на прикрасі. У центрі – світло-коричнева стрічка, що символізувала землю, пообіч – жовті – сонце, поряд були світло – і темно-зелені – красу та молодість, далі блакитні та сині – воду і небо. Жовтогаряча – це символ хліба, фіолетова означала мудрість, малинова – щирість, а рожева – заможність. Білі стрічки – пам'ять про померлих, тому їх вплітали тільки тоді, коли кінці були розшиті сріблом і золотом (на лівому – сонце, на правому – місяць). Сирота вплітала в косу та вінок блакитні стрічки. Люди обдаровували таку дівчину подарунками, а вона в знак вдячності дарувала тим людям блакитну стрічку [4].

Весільний вінок був призначений захищати дівчину від злих очей. На Житомирщині до 1970-х років існував звичай, коли кидали подругам нареченої не букет, а вінок, передаючи шлюбну естафету одній з дружок. На Дніпропетровщині в 1960-х молодим вінок надягали на зап'ястя, поєднуючи воєдино їхні долі. На жнива виплітався вінок зі збіжжя. Найчастіше честь нести такий вінок до села випадала молодій, працьовитій дівчині, котра от-от мала вийти заміж.

Вінки мали значні територіальні відмінності. Наприклад, вінки Полісся свідчили про майновий стан дівчини: чим заможніша, тим пишніший вінок. Так, у небагатих селянок віночком був переплетений обруч, тоді як у заможних дівчат він складався з кількох перевитих обручів, і навіть інколи походив на суцільну квіткову шапку, яка покривала всю голову. Більшість вінків носилося без стрічок, їх вплітали лише у весільні.

Кокошник же – це шапочка, що цілком накривала волосся, виготовлена з проклеєного полотна, картону і загорнена в шовк, атлас, оксамит, парчу тощо. На кокошник одягалася фата, розшитий рушник або хустка.

У XIX ст. кокошники стали майже цілковито селянським убором та частиною карнавальних костюмів. За радянської епохи це був популярний елемент одягу персонажів вистав і фільмів. У масовій культурі кокошник перетворився на елемент кітч, частину сценічних псевдоросійських костюмів та став стереотипом російського одягу.

На жаль, український вінок також став стереотипним убором українок за часів СРСР і зазнав значного спрощення, втративши свій символізм.

У XX ст. росія свідомо знищувала українську ідентичність: заборонялися традиції, вводилася шароварщина (за допомогою псевдонародних елементів костюма та побуту). Вінки почали виготовляти з пластикових (дешевих) квітів, приклеюючи їх на кокошник (основа) і одягаючи на голови жінок будь-якого віку. Вінок втратив свою оберегову функцію та символічність.

24 лютого 2022 року – дата, що стала поштовхом для всіх нас переосмислити своє культурне коріння, національну ідентичність. Ми живемо в часи, коли країна змінюється щоднини, щохвилини. Йде повернення до своїх першоджерел, а там – сподівання і віра на краще українське майбутнє. Тож вінок має повернути свої символічні та обрядові функції задля збереження української культури, а кокошник має відійти на схід Євразії і загубитися в нетрях Сибіру.

Висновки. Сучасне життя наповнене бурхливим розвитком високих наукових технологій, які значно впливають на наш побут і спосіб життя. І тим цінніший інтерес до національного коріння, до витоків, традицій, етнічних особливостей, які лежать в основі нашої національної самобутності. Сьогодні питання національного відродження особливо актуальне, адже побудова сильної сучасної незалежної держави неможлива без міцного національно-історичного фундаменту, підґрунтям якого є історично сформовані національні символи.

Слава Україні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жайворонок В. В. Вінок. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 97 с.
2. Словник символів культури України. – К., 2002. – 260 с.
3. Український вінок. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Український віночок: традиції, символи та особливості. URL: <https://dp.ridna.ua/2017/06/17/ukrajinskyj-vinochok-tradytsiji-symvoly-ta-osoblyvosti/>
5. Український вінок – краса і традиції сплелись воедино. URL: <https://pustunchik.ua/ua/online-school/history/symbolika-ukrainskogo-vinka>
6. Янковська Ж. Солярна символіка в українській культурній традиції: символ вінка. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>

ЗАБОРОНА РОСІЙСЬКОЇ МУЗИКИ В МЕДІА ТА ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Дарій Ольга

Вололовцева Ольга – науковий керівник,

Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі»

Анотація. У роботі досліджено положення проєкту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора; проведено соціальне опитування щодо ставлення громадян до заборони використання російської музики в медіа та громадських місцях.

Ключові слова: законопроєкт; національний музичний продукт; музичний контент.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сучасного українського суспільства залишається поширення російського музичного продукту серед українців, яке несе у собі багато негативних рис: може впливати на сепаратистські настрої населення, створюючи ілюзію привабливості російської ідентичності, наявності спільних інтересів, відмінних від інтересів решти населення України, породжуючи ціннісно-ідентичнісні суперечності.

У той же час в умовах військового вторгнення російської федерації на територію України, тимчасової окупації окремих територій нашої держави, в суспільстві значно посилюється запит на музичні твори з текстом державною мовою. Така тенденція обумовлена зміною світогляду багатьох українців, переоцінкою цінностей, які існували раніше.

Саме тому слід вжити заходів щодо обмеження музичного продукту держави-агресора на території України, створити всі необхідні умови для прискорення розвитку національного музичного продукту, належної присутності українського музичного контенту на вітчизняному ринку та в культурному просторі, забезпечити формування та розвиток національних музичних традицій, зміцнити національну ідентичність засобами музичної творчості.

Аналіз основних досліджень. Дослідниками впливу російського музичного продукту на українське суспільство та необхідності його обмеження є Федина С. Ф., Боблях А. Р., В'ятрович В. М., Княжицький М. Л., Богуцька Є. П., Скрипка Т. В. та інші. Аналіз правової літератури дозволяє зробити висновок, що питання поширення російської музики є важливим і водночас дискусійним.

Мета. Дослідити заходи держави, спрямовані на обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора; визначити ставлення людей, які проживають на території України, до законопроєктів, які приймає держава для реалізації цих заходів.

Виклад основного матеріалу. 19 червня 2022 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України, яким передбачається внесення змін до національного законодавства щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора. Зокрема, проектом закону пропонується:

- визначити поняття національного музичного продукту, запровадити програми його підтримки та розвитку, в тому числі й за допомогою механізмів гарантування;

- заборонити публічне виконання, публічний показ, публічну демонстрацію, публічне сповіщення фонограм, відеограм та музичних кліпів, які містять зафіксоване виконання музичного недраматичного твору з текстом, здійснене співаком (співачкою), який є або був у будь-який період після 1991 року громадянином держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором (далі – держава-агресор), за винятком колишніх громадян держави-агресора, які є або на момент смерті були громадянами України і не мають (не мали на момент смерті) громадянства держави-агресора; та/або вироблені фізичною особою та/або юридичною особою, яка на момент їх оприлюднення була, відповідно, громадянином або зареєстрована в державі, яку в будь який час визнано державою-агресором;

- запровадити Перелік музичних виконавців (співаків) держави-агресора, які засуджують агресію проти України та визначити механізм його формування;

- збільшити до 40% частку пісень державною мовою при здійсненні радіомовлення;

- збільшити до 75% добового обсягу ведення передач, у тому числі новинноаналітичних блоків, розважальних передач (дикторами, ведучими радіопередач) державною мовою;

- при визначенні репрезентативності організацій колективного управління не враховувати кількісний показник використання в Україні музичних творів з текстом або без тексту, автором або одним із авторів (співавторів) яких є громадянин держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором;

- виконань, якщо виконавцем (виконавицею) є громадянин держави-агресора;

- фонограм та відеограм, виробником яких фізична особа та/або юридична особа, яка на момент їх оприлюднення була, відповідно, громадянином або зареєстрована в державі, яку в будь який час визнано державою-агресором;

- заборонити проведення гастрольних заходів, учасниками яких є музичні виконавці (співаки), які є громадянами держави-агресора, окрім тих, які внесені до Переліку;

- заборонити відтворювати в салоні автобусу музику, звуки фільмів чи інші звукові сигнали, крім інформації про поїздку (передача звуку може здійснюватися на індивідуальні навушники пасажирів, а на салон – лише під час нерегулярних перевезень за згодою всіх пасажирів), а також заборонити відтворювати музику в салоні таксі без згоди всіх пасажирів.

Відповідно до Пояснювальної записки до законопроекту, встановлення заборон дозволить мінімізувати ризики можливої ворожої пропаганди засобами музики на території України та дозволить збільшити обсяги національного музичного продукту в культурному просторі.

Для більш детального вивчення даної проблеми, а також з'ясування громадської думки, нами було проведено опитування у соціальній мережі. Опитування проводилось в соціальній мережі Instagram, участь у ньому взяли 48 осіб. Результати представлені нижче.

Нещодавно Верховна Рада прийняла Закон щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора. Також парламентарі заборонили імпортувати книги з Росії, Білорусі та тимчасово окупованих територій.

Як Ви до цього ставитесь: позитивно чи негативно?

ПОЗИТИВНО	24	50%
НЕГАТИВНО	24	50%

Як ми бачимо, результати опитування виявилися досить неоднозначними. Пропонуємо також ознайомитися з думками деяких учасників:

«Тому що слухаючи російську музику, ми робимо їй прослуховування, а вони платять податки з наших прослуховувань».

«А чого так, популяризувати і спонсорувати ракети в Україну? Ні, дякую».

«Я вважаю, що це неправильно, так як є багато пісень та книжок, які були написані в Україні і мають такий зміст, який змушує замислитися, тим паче вони були написані в Україні, українцями, чому це все тепер повинні відмінити? Україна вільна країна, в якій є свобода слова, і це означає, що повинні вирішувати громадяни, а не тільки наші депутати».

«Таким чином ми спонсоруємо армію ворога і ніяк не просуваємо наш контент та нашу культуру».

Дивлячись на відгуки учасників опитування, можна зробити висновок, що доля тих, хто підтримує заборону в Україні музичного контенту держави-агресора, є значною, проте єдиної думки щодо цього питання у громадян, на жаль, не сформувалося, що доводить дискусійність цього питання в українському суспільстві. На нашу думку, щоб виправити дану ситуацію, наша держава повинна приділяти більше уваги популяризації, розвитку та підтримці українському національному музичному продукту, а також збільшити його обсяги в культурному просторі.

Висновок. 19 червня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон, яким передбачається внесення змін до національного законодавства щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора. Основна увага цього закону приділена забороні використання музичного продукту держави-агресора в медіа

та громадських місцях, а також забороні імпорту книг з росії, Білорусі та тимчасово окупованих територій. За результатами опитування думки опитаних щодо цього питання розділилися: одна половина громадян підтримує таку заборону, а друга – навпаки, її не підтримує. Щоб консолідувати суспільне ставлення до російської музики, наша держава повинна всіляко популяризувати, розвивати та підтримувати український національний музичний продукт, а також збільшувати його обсяги в культурному просторі, тим самим зменшуючи та витісняючи російський вплив.

Ці заходи допоможуть прискорити розвиток національного музичного продукту, забезпечити належну присутність українського музичного контенту на вітчизняному ринку та в культурному просторі, формування та розвиток національних музичних традицій, а також консолідувати українське суспільство та мінімізувати ризики можливої ворожої пропаганди засобами музики на території України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України: «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора» від 19.06.2022 р. № 2310-IX. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39702>

2. Пояснювальна записка до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора». <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1333946>

Зміст

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Руденко Андрій

Полтавський університет економіки і торгівлі 3

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ І ПРОЗОРОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Симчук Ігор

Харківський кооперативний торгово-економічний фаховий коледж 6

ГРТ-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

Михайленко Василь

Сумський фаховий коледж економіки і торгівлі 10

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кожина Марія

Черкаський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі 15

ІТ-АРМІЯ УКРАЇНИ БОРОТЬБА ПРОТИ АГРЕСОРА НА КІБЕРФРОНТІ: ЯК ПРАЦЮЄ ІТ-АРМІЯ ТА ЩО ЇЙ ВДАЛОСЯ ДОСЯГТИ

Петрів Мирослава

Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права 19

АНАЛІЗ ПРИСТРОЇВ І ДОДАТКІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ТА ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Палій Тетяна

Львівський кооперативний фаховий коледж економіки і права 21

«ДІЯ» – ЯК ІННОВАЦІЙНА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМА ДЛЯ СТВОРЕННЯ, РОЗВИТКУ ТА МАШТАБУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Жевжик Станіслав

Новомосковський фаховий кооперативний

коледж економіки та права ім. С.В. Литвиненка 24

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В E-COMMERCE

Ілля Лаба

Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права 28

ПРОЄКТУВАННЯ WEB-СЕРВІСУ ДЛЯ ГЕНЕРУВАННЯ PDF-СЕРТИФІКАТІВ <i>Орлова Дар'я</i> <i>Полтавський університет економіки і торгівлі</i>	34
НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ – ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ <i>Цьолка Анастасія</i> <i>Львівський торговельно-економічний університет</i>	37
ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ <i>Кучер Дарія</i> <i>Хмельницький кооперативний фаховий коледж</i> <i>Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту</i>	41
ЗНАЧЕННЯ ТА ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ <i>Цуркан Марія</i> <i>Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж</i> <i>Полтавського університету економіки і торгівлі</i>	45
ПРАВОВА АРГУМЕНТАЦІЯ ЗА ДІАЛЕКТИЧНИМ ПІДХОДОМ <i>Кириленко Валерія</i> <i>Полтавський університет економіки і торгівлі</i>	48
ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (на прикладі закону України про кримінальну відповідальність) <i>Бірюліна Єлизавета</i> <i>Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут</i>	51
ДИСКУРС У ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ <i>Морозова Юлія</i> <i>Полтавський університет економіки і торгівлі</i>	55
ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА ПРАВОВИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ <i>Кіськова Анна</i> <i>Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж</i> <i>Полтавського університету економіки і торгівлі</i>	59

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВА

Кардаш Мар'яна

Львівський торговельно-економічний університет 63

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТРУДОВИХ КНИЖОК

Кармалітова Сільвія

Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі 66

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ УКООПСПІЛКИ «ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ»

Ханжсин Катерина

Полтавський університет економіки і торгівлі 70

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРАВОВИХОВНОЇ ТА ПРАВООСВІТНОЇ РОБОТИ У
ПОЛТАВСЬКОМУ ФАХОВОМУ КООПЕРАТИВНОМУ КОЛЕДЖІ

Грицун Влада

Полтавський фаховий кооперативний коледж 73

НАВЧАЛЬНІ ТРЕНАЖЕРИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ НАПРЯМКУ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ»

Мехеда Анастасія

Полтавський університет економіки і торгівлі 76

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЛОГІСТИЧНИХ
КОМПАНІЙ

Хлян Богдан

Львівський торговельно-економічний університет 78

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДТРИМАННЯ
МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Калинич Надія

Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права 83

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
ПРИРОДИ КАТЕГОРІЇ «КООПЕРАЦІЯ»

Кравченко Вероніка

Полтавський університет економіки і торгівлі 87

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА
ІННОВАЦІЯ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ФІРМОВОГО СТИЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Лисенко Вікторія

Тернопільський кооперативний фаховий коледж 91

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ СЕКТОР
ЕКОНОМІКИ

Тодор Марія

Рівненський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж..... 95

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА
ЇЇ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ГЕНОФОНДУ УКРАЇНИ

Олійник Валерія

Черкаський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі 99

ДОСВІД ТЕРНОПІЛЬЩИНИ З ВПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ
ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Блюмер Яна

Тернопільський кооперативний фаховий коледж 105

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ МИТНИХ ПЕРЕВІРОК
УЧАСНИКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Габовда Евеліна

Львівський торговельно-економічний університет 108

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЙОГО
ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Раювий Володимир

Львівський торговельно-економічний університет 111

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ОРЕНДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ БЮДЖЕТУ
КРАЇНИ ДЛЯ ПІТРИМКИ ЇЇ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ

Кольба Анна

Херсонський кооперативний економіко-правовий фаховий коледж 115

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Таран Марина

Кіровоградський кооперативний фаховий коледж економіки і права

імені М.П. Сая 118

ВІНОК – НЕ КОКОШНИК

Супруненко Марія

Житомирський кооперативний фаховий коледж бізнесу і права..... 123

ЗАБОРОНА РОСІЙСЬКОЇ МУЗИКИ В МЕДІА ТА ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Дарій Ольга

Білгород-Дністровський економіко-правовий фаховий коледж

Полтавського університету економіки і торгівлі 127

Матеріали конференції подано без скорочень в авторській редакції

Підготовлено до друку Навчально-методичним центром «Укоопосвіта»

Оригінал-макет *ТУРСЬКИЙ Віталій*

*Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу
Навчально-методичного центру «Укоопосвіта» заборонено*

Підп. до друку 12.05.2023

Обл.-вид. арк. 8,5

Наклад ЕВ

НМЦ «Укоопосвіта», 2023
01001 м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11